

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

**İLK ve ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK
BİLGİSİ DERS KİTAPLARININ GÖRSEL BOYUT ve
İÇERİK TUTARLILIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET MEZHER GÜMÜŞ

KİLİS
HAZİRAN 2018

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

**İLK ve ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK
BİLGİSİ DERS KİTAPLARININ GÖRSEL BOYUT ve
İÇERİK TUTARLILIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET MEZHER GÜMÜŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Osman TÜNER

KİLİS

HAZİRAN 2018

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

İLK ve ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS
KİTAPLARININ GÖRSEL BOYUT ve İÇERİK TUTARLILIĞI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

MEHMET MEZHER GÜMÜŞ

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Prof. Dr. Osman TÜRER (Danışman-Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Mustafa CİNOĞLU (Üye)

Doç. Dr. Mahmut ÇINAR (Üye)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

SBE Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Serhat KUZUCU

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu ve bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim. (11/06 /2018)

Mehmet Mezher GÜMÜŞ

İmza

ÖZET

İLK ve ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS KİTAPLARININ GÖRSEL BOYUT ve İÇERİK TUTARLILIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

GÜMÜŞ, Mehmet Mezher

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi ABD

Tez Danışmanı, Prof. Dr. Osman TÜRER

Haziran 2018, 173 Sayfa

Bu araştırmada; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve ortaokullarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ders kitaplarının, görsel boyut ve içerik tutarlılığı açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma; literatür taraması, ders kitabı, ders kitabının hazırlanması ve incelenmesi, bulgular, sonuç ve öneriler olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır. Tarama modeli niteliğinde olan araştırmanın örneklemini Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunca uygun bulunan 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan 5 adet DKAB ders kitabı oluşturmaktadır. Bu DKAB ders kitaplarının verileri iki ölçek üzerinden yapılmıştır. Bunlardan ilki her ders kitabının ünite ve konularını içeren “hiç, az, orta, çok ve tamamen” ölçütlerinden oluşan “derecelendirme ölçeği” ile çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla Prof. Dr. Cemal Tosun’un Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzunda yer alan “Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği”dir. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Derecelendirme ölçeğine göre: İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, ünite başlıkları ile konu başlıkları ÇOK tutarlıdır. İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, konu başlıkları ile metin ana fikri ÇOK tutarlıdır. İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, konu başlıkları ile görsel öğeler HİÇ tutarlı değildir. İlkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan 5 adet DKAB ders kitabından seçilen 60 resim “Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği”ne göre varılan bulgu sonuçlarının genel toplamında da uygun düzeyde değildir.

Anahtar Kelimeler: Değerlendirme Ölçeği, Ders Kitabı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, DKAB, Görsel Boyut, İçerik

ABSTRACT**INVESTIGATION ON THE VISUAL SIZE AND CONTENT
CONSIDERATION OF THE PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL
RELIGIOUS CULTURE AND MORAL EDUCATION SCHOOL COURSE
BOOKS**

GÜMÜŞ, Mehmet Mezher

Master's Thesis, Main Department of Elementary Religious Culture and Moral
Education

Supervisor: Prof. Dr. Osman TÜRER

June 2018, 173 Pages

In this study; It is aimed to examine the Religious Culture and Moral Information (RCMI) textbooks which are taught in primary and secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in terms of visual dimension and content consistency. The study consists of 5 main parts; literature review, course book, preparation and examination of the course book, findings, conclusions and suggestions. The sample of the research sample which is the model of the interview is approved by the Ministry of National Education Board of Education in 2013-2014 education year. grade 5 and 6 grade 7 and 8 grade 5 books. The data of the textbooks of RCMI are given on two scales. In order to increase the reliability of working with the "scale," which consists of the "none, little, medium, many and all" criteria, which

is included in Dr. Cemal Tosun's course book "Subject Area Examination Guideline, The Examination of the Evaluation of Images". The following results were obtained in the study: According to the rating scale: Primary school 4th grade and junior high school 5. 6. RCMI textbooks are quite consistent with unit headings and subject headings. Primary 4th grade and junior high 5th, 6th, 7th and 8th grade textbooks of RCMI are very consistent with the subject headings and text. Elementary school 4th grade and junior high school 5th grade 6th, 7th and 8th grades of RCMI textbooks are not consistent with the topic titles and visual items. Elementary 4th and lower secondary 5th, 6th, 7th and 8th grades the 60 pictures selected among the 5 RCMI textbooks taught, are not at the appropriate level in the overall sum of the findings of the "Images Assessment Assessment Scale".

Keywords: Evaluation Scale, Textbook, Religious Culture and Moral Information, RCMI, Visual Size, Content

ÖNSÖZ

Ahlaki yozlaşmanın yaygınlaştığı son yüzyıl, ahlaki ve insanî değerlerdeki değişimi de beraberinde getirmiştir. Söz konusu değişim karşısında manevî ve ahlâkî değerlerin eğitimi ve öğretimi dünyanın hemen her yerinde bir kat daha önem kazanmıştır. Bu doğrultuda, çağdaş eğitim anlayışının hedeflerinden biri de bireylere bilgi ve beceriler kazandırmak olmuştur.

Eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu sürecin amaçlı ve planlı olması okullardaki eğitim programlarıyla gerçekleştirilir. Başka bir deyişle bir varlık olarak insan, eğitilen yönüyle, yeni davranışlar kazanıp, davranışlarını değiştirebilecek bir özelliğe sahiptir. Çocukların ve gençlerin ahlaki gelişimlerini; dinin, ailenin, devletin ve toplumun istekleri doğrultusunda gerçekleştirmek için eğitim-öğretim faaliyetlerine başvurma zorunluluğu vardır. Bu doğrultuda, Milli Eğitim sistemimiz içerisinde çocukların ve gençlerin ahlaki gelişimlerini sağlamaya yönelik en önemli ders olan DKAB dersinin hedeflerinden birisi de öğrenciye bütün dinlerin övdüğü, evrensel özelliğe sahip ahlaki davranışlar kazandırmaktır. Okullarda birey için gerekli olan bu bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması için derslerde kullanılan temel materyal ders kitaplarıdır. Özellikle DKAB dersinin iyi bir şekilde işlenmesi için kaliteli bir şekilde hazırlanmış ders kitabına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ders kitapları, eğitimin her kademesinde hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından sıklıkla kullanılan materyallerdendir. İyi hazırlanmış bir ders kitabı öğretme-öğrenme sürecinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin ilgisini çektiğinden onlara yardımcı olur ve onlara birçok konuda kolaylık sağlamaktadır. Ders kitapları öncelikle öğrencilerin seviyeleri göz önüne alınıp hazırlanmalıdır. Ayrıca görseller, eğitime katkıda bulunacak biçimde hazırlanmalıdır. Bu da derslerin verimini arttıracaktır. Bundan dolayı araştırma konusu olan DKAB kitaplarının içerik ve görsel öge tutarlılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

“İlk ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma beş bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın birinci bölümü literatür taraması, ikinci bölümü ders kitabı, üçüncü bölümü ders kitaplarının hazırlanması ve incelenmesinden oluşmaktadır. İlk üç bölümün araştırılmasında konularla ilgili bilimsel tez, makale ve kitaplar taranmış ve konuya ışık tutacak olanlar bilimsel kaynak gösterme ilkelerine göre çalışmanın içerisine dipnotlamayla yansıtılmıştır. Dördüncü bölümde, DKAB derslerinde MEB ve Talim Terbiye Kurulunca onaylanmış olan ve okullarda kullanılan kitaplardan seçilen örneklerin bilimsel yöntem ve tekniklerden istifade edilerek ders kitaplarının incelenmesi yapılmıştır. Çalışmamızın son bölümünde ise elde edilen bulgular yorumlanıp önerilerde bulunulmuştur.

Çalışma sürecinin her aşamasında, bilgi ve tecrübesiyle yardım ve desteğini benden esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Osman TÜRER’e ve kardeşim Şeyma GÜMÜŞ’e, araştırma boyunca yardım ve destekte bulunan DKAB Öğretmen arkadaşlarım: Abdullah KAYA, Abdurrahim KIZILŞEKER, Abid ÇAKAN, Asım DEMİR, Bekir TURHAN, Hasan AKÇADAĞ, Mehmet KAYA, Mustafa AYDENİZ ve Servet İÇLİ’ye teşekkür ederim. Ayrıca tüm öğrenim hayatım boyunca sevgi, ilgi ve destekleriyle daima yanımda olan, bu hususta benden hiçbir şeyi esirgemeyen değerli anneme, babama ve ailemin tüm fertlerine, teşekkürü bir borç bilirim.

KİLİS
Haziran 2018
Mehmet Mezher GÜMÜŞ

**İLK ve ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERS
KİTAPLARININ GÖRSEL BOYUT ve İÇERİK TUTARLILIĞI AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Problemi.....	1
1.1. Alt Problemler.....	2
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
3. Araştırmanın Yöntemi.....	4
4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	5
6. Araştırmada Verilerin Toplanması ve Analizi.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1. LİTERATÜR TARAMASI.....	7
1.1. EĞİTİM.....	7
1.2. PLANLI EĞİTİM.....	8
1.2.1. İnfomal Eğitim.....	8
1.2.2. Formal Eğitim.....	9
1.3. EĞİTİM PROGRAMI VE ÖGELERİ.....	10
1.3.1. Hedef.....	11
1.3.2. İçerik(kapsam).....	11
1.3.3. Öğretme-Öğrenme Süreci.....	11
1.3.4. Değerlendirme.....	12
1.4. ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ (EĞİTİM DURUMU).....	12
1.5. ÖĞRETİM MATERYALLERİ.....	14

1.5.1. Öğretimde Materyal Kullanmanın Faydaları	16
1.5.2. Öğretim Materyallerinin Sınıflandırılması	16
1.6. YAZILI MATERYALLER	17
1.7. KİTAP	18
İKİNCİ BÖLÜM	19
2. DERS KİTABI	19
2.1. DERS KİTABININ TANIMI	19
2.2. DERS KİTAPLARININ GELİŞİM SÜRECİ	21
2.2.1. Türkiye’de Ders Kitaplarının Gelişim Süreci	22
2.2.2. Ders Kitaplarının Çocuk Gelişimine Etkileri	23
2.3. DERS KİTAPLARININ AMAÇ VE İŞLEVLERİ	23
2.4. DERS KİTABININ EĞİTİMDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	25
2.5. DERS KİTABININ ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ AÇISINDAN ÖNEMİ ..	28
2.6. DERS KİTABININ AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	33
3. DERS KİTAPLARININ HAZIRLANMASI VE İNCELENMESİ.....	33
3.1. DERS KİTAPLARININ İNCELENMESİNDE ÖLÇÜTLER	33
3.2. DERS KİTAPLARININ ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞU	36
3.3. DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN DİL VE ANLATIM	37
3.4. DERS KİTAPLARINDA BİLİMSEL İÇERİK	38
3.5. DERS KİTAPLARINDA TASARIM İLKELERİ	40
3.5.1. Bütünlük	40
3.5.2. Denge	41
3.5.3. Vurgu	41
3.5.4. Hizalama	42
3.5.5. Yakınlık	42
3.6. DERS KİTAPLARINDA GÖRSEL DÜZEN	42
3.6.1. Ders Kitaplarında Resimleme (İllüstrasyon)	43
3.6.1.1. Resimlemede Yaş Grubuna Uygunluk	44
3.6.1.2. Resimlemede Kompozisyon	45
3.6.1.3. Resimlemede Renk Seçimi	45
3.6.1.4. Resimlemenin Metinle Olan İlişkisi	46
3.6.1.5. Resimleme-Tipografi İlişkisi	47
3.6.1.6. Resimlemede Teknik	48
3.6.1.7. Resimsel Dizin Oluşturma	49
3.6.1.8. Resimlemede Sosyo-Kültürel Ortam Oluşturma	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	50
4. BULGULAR	50
4.1. İLKOKUL 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR	51

4.2. ORTAOKUL 5. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR	67
4.3. ORTAOKUL 6. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR	84
4.4. ORTAOKUL 7. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR	101
4.5. ORTAOKUL 8. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR	118
BEŞİNCİ BÖLÜM	136
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	136
5.1. SONUÇ	136
5.2. ÖNERİLER	148
KAYNAKLAR	150
ÖZGEÇMİŞ.....	155

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Örneklem Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Dağılımı.....	50
Tablo 4.1.1. İlkokul 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları	51
Tablo 4.1.2. Bismillahirrahmanirrahim.....	54
Tablo 4.1.3. Güzel Söz Söyleyelim.....	55
Tablo 4.1.4. Dinim Temiz Olmamı İstiyor	56
Tablo 4.1.5. Bedenimi ve Elbiselerimi Temiz Tutarım	57
Tablo 4.1.6. Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım	58
Tablo 4.1.7. Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları.....	59
Tablo 4.1.8. Son İlahi Kitap: Kur'an-ı Kerim	60
Tablo 4.1.9. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e İndirilişi	61
Tablo 4.1.10. Sevmek ve Sevilmek Bir İhtiyaçtır.....	62
Tablo 4.1.11. Sevgi Allah'ın Verdiği Bir Nimettir	63
Tablo 4.1.12. Aile Toplumun Temelidir-1	64
Tablo 4.1.13. Aile Toplumun Temelidir-2	65
Tablo 4.1.14. 4. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular.....	66
Tablo 4.2.1. Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları.....	67
Tablo 4.2.2. Evrende Bir Düzen Vardır	71
Tablo 4.2.3. Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum	72
Tablo 4.2.4. Başlıca İbadetler Namaz	73
Tablo 4.2.5. Güzel İş ve Davranış: Salih Amel	74
Tablo 4.2.6. Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	75
Tablo 4.2.7. Hz. Muhammed'in Ailesinde Misafirlere Cömert Davranılırdı	76
Tablo 4.2.8. Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim	77
Tablo 4.2.9. Fil Suresi ve Anlamı	78
Tablo 4.2.10. Dini Bayramlarımız	79
Tablo 4.2.11. Nevruz ve Hıdırellez.....	80
Tablo 4.2.12. Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz.....	81
Tablo 4.2.13. Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız.....	82
Tablo 4.2.14. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular.....	83
Tablo 4.3.1. Ortaokul 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları.....	84
Tablo 4.3.2. İlahi Kitaplar	88
Tablo 4.3.3. Asr Suresi ve Anlamı	89
Tablo 4.3.4. Günlük Namazlar	90
Tablo 4.3.5. Bayram Namazı	91

Tablo 4.3.6. Son Peygamber Hz. Muhammed (S.A.V.)	92
Tablo 4.3.7. Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri	93
Tablo 4.3.8. Sabır Örneği-1: Hz. Eyüp	94
Tablo 4.3.9. Sabır Örneği-2: Hz. Eyüp	95
Tablo 4.3.10. İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar	96
Tablo 4.3.11. Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık	97
Tablo 4.3.12. Ali Er-Rıza	98
Tablo 4.3.13. Ahmet Yesevi	99
Tablo 4.3.14. 6. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular.....	100
Tablo 4.4.1. Ortaokul 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları.....	101
Tablo 4.4.2. Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar	106
Tablo 4.4.3. Ahirete İman	107
Tablo 4.4.4. Oruç İbadeti	108
Tablo 4.4.5. Ramazan Ayı ve Önemi	109
Tablo 4.4.6. Hz. Muhammed Son Peygamberdir.....	110
Tablo 4.4.7. Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir.....	111
Tablo 4.4.8. İslam Düşüncesinde Yorumlar	112
Tablo 4.4.9. Dinde zorlama Yoktur	113
Tablo 4.4.10. Emaneti Korumak	114
Tablo 4.4.11. Savurganlıktan Kaçınmak	115
Tablo 4.4.12. Mimarimizdeki Dini Motifler	116
Tablo 4.4.13. Laiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir	117
Tablo 4.4.14. 7. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular.....	118
Tablo 4.5.1. Ortaokul 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları.....	119
Tablo 4.5.2. Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır	122
Tablo 4.5.3. Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür	123
Tablo 4.5.4. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka.....	124
Tablo 4.5.5. Yardımlaşma Kurumlarımız	125
Tablo 4.5.6. Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affedicidir.....	126
Tablo 4.5.7. Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi.....	127
Tablo 4.5.8. Kur'an Aklımızı Kullanmamızı İster.....	128
Tablo 4.5.9. Bilgi Taassubu Önler	129
Tablo 4.5.10. Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak.....	130
Tablo 4.5.11. Kumar Oynamak.....	131
Tablo 4.5.12. Hinduizm ve Budizm	132
Tablo 4.5.13. Çevreyi Korumak.....	133
Tablo 4.5.14. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular.....	134
Tablo 4.2. Ders Kitaplarındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular	135

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4.1.1. Bismillahirrahmanirrahim.....	54
Resim 4.1.2. Güzel Söz Söyleyelim	55
Resim 4.1.3. Dinim Temiz Olmamı İstiyor	56
Resim 4.1.4. Bedenimi ve Elbiselerimi Temiz Tutarım	57
Resim 4.1.5. Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım	58
Resim 4.1.6. Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları	59
Resim 4.1.7. Son İlahi Kitap: Kur'an-ı Kerim	60
Resim 4.1.8. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e İndirilişi	61
Resim 4.1.9. Sevmek ve Sevilmek Bir İhtiyaçtır	62
Resim 4.1.10. Sevgi Allah'ın Verdiği Bir Nimettir	63
Resim 4.1.11. Aile Toplumun Temelidir-1	64
Resim 4.1.12. Aile Toplumun Temelidir-2	65
Resim 4.2.1. Evrende Bir Düzen Vardır	71
Resim 4.2.2. Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum	72
Resim 4.2.3. Başlıca İbadetler Namaz	73
Resim 4.2.4. Güzel İş ve Davranış: Salih Amel	74
Resim 4.2.5. Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	75
Resim 4.2.6. Hz. Muhammed'in Ailesinde Misafirlere Cömert Davranılırdı	76
Resim 4.2.7. Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim	77
Resim 4.2.8. Fil Suresi ve Anlamı	78
Resim 4.2.9. Dini Bayramlarımız	79
Resim 4.2.10. Nevruz ve Hıdırellez	80
Resim 4.2.11. Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz	81
Resim 4.2.12. Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız	82
Resim 4.3.1. İlahi Kitaplar	88
Resim 4.3.2. Asr Suresi ve Anlamı	89
Resim 4.3.3. Günlük Namazlar	90
Resim 4.3.4. Bayram Namazı	91
Resim 4.3.5. Son Peygamber Hz. Muhammed (S.A.V.)	92
Resim 4.3.6. Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri	93
Resim 4.3.7. Sabır Örneği-1: Hz. Eyüp	94
Resim 4.3.8. Sabır Örneği-2: Hz. Eyüp	95
Resim 4.3.9. İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar	96
Resim 4.3.10. Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık	97
Resim 4.3.11. Ali Er-Rıza	98
Resim 4.3.12. Ahmet Yesevi.....	99
Resim 4.4.1. Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar	106
Resim 4.4.2. Ahirete İman	107
Resim 4.4.3. Oruç İbadeti	108
Resim 4.4.4. Ramazan Ayı ve Önemi	109
Resim 4.4.5. Hz. Muhammed Son Peygamberdir.....	110
Resim 4.4.6. Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir	111

Resim 4.4.7. İslam Düşüncesinde Yorumlar	112
Resim 4.4.8. Dinde zorlama Yoktur	113
Resim 4.4.9. Emaneti Korumak	114
Resim 4.4.10. Savurganlıktan Kaçınmak	115
Resim 4.4.11. Mimarimizdeki Dini Motifler	116
Resim 4.4.12. Laiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir	117
Resim 4.5.1. Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır	122
Resim 4.5.2. Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür	123
Resim 4.5.3. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka	124
Resim 4.5.4. Yardımlaşma Kurumlarımız	125
Resim 4.5.5. Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi	126
Resim 4.5.6. Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi	127
Resim 4.5.7. Kur'an Aklımızı Kullanmamızı İster	128
Resim 4.5.8. Bilgi Taassubu Önler	129
Resim 4.5.9. Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak	130
Resim 4.5.10. Kumar Oynamak	131
Resim 4.5.11. Hinduizm ve Budizm	132
Resim 4.5.12. Çevreyi Korumak	133

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AÜ	: Anadolu Üniversitesi
C.	: Cilt
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
EBE	: Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Edt.	: Editör
EF	: Eğitim Fakültesi,
GÜ	: Gazi Üniversitesi
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi
Ltd.	: Limited
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayı
SBD.	: Sosyal Bilimler Dergisi,
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şti.	: Şirketi
Ünv.	: Üniversitesi,
vd.	: Ve diğerleri
YDT	: Yayınlanmamış Doktora Tezi
YYLT	: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi

İnsanlar örgün ve yaygın eğitim süreçlerinde kendini biçimlendirmektedir. Bu durum yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte insanın kendini biçimlendirmesi, güncellemesi ve ilerlemesi için en etkili araçlardan birinin kitaplar olduğu söylenebilir. Bir diğer açıdan ders kitapları eğitim kurumlarında ve öğrenme öğretme süreçlerinde kullanılan en temel öğretim materyallerinden biridir. Bundan dolayı ders kitapları öğretim programının amaçlarına uygun olarak öğrencinin seviyeleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Genel eğitim-öğretimde olduğu gibi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinin eğitim ve öğretiminde de bilgilerin sistematik bir şekilde sunulmasında araç-gereçlerin önemi oldukça fazladır. DKAB dersinde yer alan soyut konuların somutlaştırılmasında, öğrencilerin seviyelerine hitap edilebilmesi vb. konularda araç-gereçlerin kullanılmasının önemi yadsınılmaz gerçektir. Yapılan araştırmalara göre DKAB dersi, öğrencilerin en çok sevdikleri dersler arasında yer almaktadır. Öğrencilerin derse karşı ilgilerini sürekli ve canlı tutabilmenin yollarından biri de araç ve gereçlerin onların seviyelerine, ilgilerine ve dersin amaçlarına uygun hazırlanmasıdır.

Ders kitaplarında yer alan temel bilgi ve beceriler, öğrencilerin gerçek yaşamları ile ilişkilendirilmeli, öğrenciler ezbere öğrenmekten uzaklaştırılarak bilgileri kendilerinin keşfetmelerine yardımcı olmalı, toplumdaki değişim ve gelişmelere göre de geliştirilebilir ve güncellenebilir olmalıdır. Bu faktörler dikkate alınarak hazırlanan kitap, öğrencinin istek ve ihtiyaçlarına uygun olur. Bu da öğrencide kitabı okuma ve yeni bilgiler edinmeye karşı istek uyandırır.

Yapılan araştırmalarda çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olduğu belirtilmektedir. Ders kitaplarında bilginin içeriği kadar, görsel tasarım da çok önemli bir yere sahiptir. Bilginin ve iletinin içeriği kadar nasıl iletildiğinin de önemli olduğu günümüzde kitaplarda kullanılan resimlemelerin, çocukların ilgisini çeken, estetik gelişimine ve yaş düzeyine uygun, doğru tasarlanmış olması önemlidir. Belirli yaş grubundaki çocuklar bilgi ve mesajı görsel iletişim yollarından çok daha kolay öğrenirler. Bu nedenle ders kitaplarının önemi büyüktür.

Ders kitapları; çağdaş ve gerçek bilginin yanı sıra; öncelikli olarak, kitabın teknik, görsel ve estetik değerleri açısından dikkate alınmalıdır. Kitapların, görsel tasarım ilkelerinden; metin tasarımına, sayfa tasarımına, görsel elemanların tasarımının özelliklerine uygun şekilde hazırlanmasına dikkat edilmelidir. Böylece ders kitaplarında yer alan metinleri somutlaştıran görsellerle, daha kalıcı öğrenmeler edinebileceklerdir. Bu nedenle ders kitaplarının nitelik açısından geliştirilmesi, eğitim alanındaki gelişmelere de hizmet edecektir.

Bu çalışmada ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında yer alan görsel materyaller ile içerik tutarlılığı incelenip çocukların görsel algı düzeyine uygun olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Alt Problemler

1- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlı mıdır?

2- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlı mıdır?

3- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki konu başlıkları ile görsel öğeler tutarlı mıdır?

4- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlı mıdır?

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Eğitim ve öğretimde kullanılan materyallerin başında yer alan ders kitapları, öğretimde verimliliği arttırmaktadır. Günümüzde hızla gelişen teknoloji ile bilgiye

ulaşmada çeşitli araçlar kullanılmasına rağmen kitap hala önemini kaybetmemiştir. Eğitim ve öğretim ortamında en çok başvurulan materyal kitaplardır.

Kitapların hazırlanmasında öğrencilerin, yaşı ve öğrenme düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda ders kitapları hangi yaş grubundaki öğrenciye yönelik hazırlanmışsa, içerik ve görsel öğeler de ona göre düzenlenmelidir.

Ders kitabı, çocukların bireysel çalışmalarına, bağımsızca araştırma yapma isteklerine yardımcı olacak materyaldir. Uzman kişiler tarafından, titiz, doğru ve sağlıklı kurgulanmalıdır. Kitap, öğrenciler tarafından kolay başvurulabilen, bilgiye istediği an rahatça ulaşabildikleri öğrenmenin zamanında gerçekleşmesini, ekonomik olmasını, kalıcı olmasını sağlar. Bu ve benzeri faktörler göz önüne alındığında kitabın önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu kadar öneme sahip olan kitaplar bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yenilenmeli ve güncellenmelidir.

Bu araştırmada ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki görsel öğelerle metin içeriğinin tutarlılığı incelenmiştir. Ders kitaplarının görsel olarak değerlendirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. İçerik açısından bir ders kitabında olması gereken öğeler ele alındığında ders kitabının hedeflere uygunluğu, öğrencinin bilgiye ulaşmasına olanak sağlaması, kitabın öğreneni merkez olarak ele alması ve öğrenci açısından ifade edilmiş olması gerekir. Bu çerçevede ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında yer alan metinlerle birlikte verilen görsel materyallerin, içerikle ne düzeyde ilişkili olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Ders kitaplarına konulan resim, öğretimi zenginleştirip öğretimin hedeflerine hizmet etmesi gerekir. Bazen uzun bir metnin anlatamadığını uygun bir görsel anlatabilmektedir. Özellikle DKAB dersinin içeriğindeki bazı konuların soyut olması, öğrencilerin bu konuları anlayabilmelerini güçleştirmektedir. Onların bu soyut konuları anlayabilmeleri için resim gereklidir. Ancak DKAB ders kitaplarında kullanılan resimler daha çok kartpostal türü resimler olduğu için ana temaya uygun resim bulunmamaktadır. Hâlbuki bu tür resimler hazır kartpostal şeklinde değil de konunun uzmanı tarafından profesyonelce fotoğraflanmalıdır.

Bu araştırmanın, elde edilen veriler ışığında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulunun kitap değerlendirme ilkelerine, bundan sonraki

araştırmalara ve özellikle DKAB ders kitaplarının hazırlanmasına katkı sağlayabileceği ümit edilmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Yapılan tez çalışmasında, ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitapları görsel boyut ve içeriğin tutarlılığı açısından incelenmiştir. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hala var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak söylenebilir. Çalışmadaki konuda olay, birey ya da nesne kendi koşullarıyla, olduğu gibi tanımlanmaktadır. Tarama modelinde değiştirme, etkileme çabası bulunmamaktadır. Tarama modelinde önemli olan uygun biçimde olayı gözlemleyip incelemektir. Genel tarama modeli evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan taramadır.¹

Çalışma beş bölümden meydana gelmektedir. İlk üç bölüm teorik bilgilerden oluşmaktadır. Dördüncü bölüm bulgular, beşinci bölümü ise sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. İlk üç bölümün araştırılmasında konularla ilgili yüksek lisans tezleri, makale ve kitaplar taranmış ve konuya ışık tutacak olanlar bilimsel kaynak gösterme ilkelerine göre çalışmanın içerisine dayanak olacak şekilde yansıtılmıştır. Dördüncü bölümde, DKAB derslerinde MEB ve Talim Terbiye kurulunca onaylanmış olan ve okullarda kullanılan kitaplardan seçilen örneklem incelenerek çalışmada kullanmamıza yarayacak metot, yöntem ve tekniklerden istifade ederek ders kitaplarının incelenmesi yapılmıştır. Çalışmamızın son bölümünde ise elde edilen bulgular yorumlanıp önerilerde bulunulmuştur.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan tez çalışması MEB'e bağlı, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı, ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitapları ile sınırlı tutulmuştur. 2013-2014 eğitim-öğretim yılı, ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitapları Prof. Dr. Cemal Tosun'un Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzunda yer alan "Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme

¹ - Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, 2004, s.77-79

Ölçeği” ile hazırlanan değerlendirme ölçeğine göre tarama modeli uygulanılarak görsel öğeler ile içerik tutarlılıklarının incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Yapılan tez çalışmasının evreni, MEB Talim Terbiye Kurulunca hazırlanmış olan ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarıdır. Araştırmanın örnekleme ise MEB ve Talim Terbiye kurulunca onaylanmış 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB dersine ait 5 adet ders kitabından oluşmaktadır. İncelenen ders kitapları Diyarbakır ili Bağlar İlçe MEM’e bağlı Alıpınar İlk ve Ortaokulundan temin edilmiş olup kitapların künyesi aşağıda belirtilmiştir:

- İlkokul 4. Sınıf DKAB Ders Kitabı: Yılmaz Karahan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4 Ders Kitabı*, Gizem yayıncılık, Ankara, 2012, Sayfa Sayısı:149
- Ortaokul 5. Sınıf DKAB Ders Kitabı: İbrahim Kani, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabı*, Ada Matbaacılık, Ankara, 2013, Sayfa Sayısı:154
- Ortaokul 6. Sınıf DKAB Ders Kitabı: Kenan Demirtaş ve Murat Özdemir, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabı*, İlke Yayınları Ltd. Şti., Ankara, 2013, Sayfa Sayısı:152
- Ortaokul 7. Sınıf DKAB Ders Kitabı: Nazım Genç, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7 Ders Kitabı*, Netbil Basım ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2012, Sayfa Sayısı:160
- Ortaokul 8. Sınıf DKAB Ders Kitabı: Kenan Demirtaş ve Murat Özdemir, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8 Ders Kitabı*, İlke Yayınları Ltd. Şti., Ankara, 2012, Sayfa Sayısı:152

6. Araştırmada Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya konu olan ders kitaplarındaki her bir metin başlıkları ile konu başlıkları, konu başlıkları ile metnin ana düşüncesi, konu başlıkları ile görsel öğeler ve metnin ana düşüncesi ile görsel öğeler tutarlılık açısından incelenmiştir. İlk adımda her bir ders kitabının ünite ve konularından oluşan tablolar oluşturulmuştur.

İkinci adımda “hiç, az, orta, çok ve tamamen” ölçütlerinden oluşan “derecelendirme ölçeği” temele alınarak her bir ders kitabının ünite ve konuları incelenmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla ölçekleri Diyarbakır’da görev yapan 9 DKAB öğretmenine de verilerek bu ölçeklere uygun olarak ders kitapları incelenmiştir. Ayrıca çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla 5 kitaptan toplam 60 resim tek tek Prof. Dr. Cemal Tosun’un Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzunda yer alan “Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği” esas alınarak incelenmiştir.² Üçüncü ve son adımda, ölçekler karşılaştırılarak tablo haline getirilip yorumlamalara gidilmiştir.

² - Cemal Tosun vd., “Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu”, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4-8*, Edt. Leyla Küçükahmet, Ankara, 2001, s.45

BİRİNCİ BÖLÜM

1. LİTERATÜR TARAMASI

1.1. EĞİTİM

Eğitim, insan hayatını beşikten mezara kadar içine alan bir etkileşim sürecidir. Doğası gereği çevresi ile sürekli etkileşim içinde olan insanoğlu yaşam süresince ihtiyaçlarını karşılamak için eğitime ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan eğitim hayatın vazgeçilmez unsuru sayılabilmektedir. Eğitim, genel olarak bireylere bilgi, beceri ve tutum kazandırarak davranışlarını istenilen yönde değiştirme sürecini ifade etmektedir. Eğitim, insan hayatının içinde önemli unsurlardan biri olması nedeniyle günümüze kadar ehemmiyet verilen bir konu olmuştur. Eğitim hakkında değişik çevreler tarafından farklı bakış açılarıyla eğitimin tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Eğitim konusunda en yaygın kabul gören tanımların başında Ertürk tarafından yapılan tanımdır. Ona göre “Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”³

Eğitim, bireylerin toplu standartlarını inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir.⁴

Durkheim’a göre eğitim, yetişmiş kuşağın birikimlerini yetişmekte olan kuşağa yöntemli bir şekilde aktarmasıdır.⁵

Başka bir tanıma göre eğitim; önceden saptanmış ilkelere göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yaratan planlı etkinlikler dizgesi olduğu belirtilmiştir.⁶

³ - Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, 1982, s.12

⁴ - Necla Burcu Yıldırım, *İlköğretim 8. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarımlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi ve İçerik Analizinin Yapılması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Adana, 2007, s.1

⁵ - Cüceloğlu, Doğan-Erdoğan, İrfan, *Öğretmen Olmak, Bir Can'a Dokunmak*, İstanbul, 2013, s.17

⁶ - Demirel, Özcan-Zeki Kaya, “Eğitimle İlgili Temel Kavramlar”, *Eğitim Bilimine Giriş*, Edt. Özcan Demirel ve Zeki Kaya, Ankara, 2009, s.6

Yukarıda yapılan eğitim tanımlarından da anlaşılacağı üzere eğitim sürecindeki kişilerin davranışlarında istenilen yönde değişikliklerin olması bu tanımların ortak yönleri olduğu saptanabilmektedir. Yani genel anlamda eğitim bireyde davranış değiştirme sürecidir.

1.2. PLANLI EĞİTİM

Eğitim, planlı olması açısından iki kategoride incelenmektedir. Bunlar;

1. İnfomal Eğitim
2. Formal Eğitim'dir.

1.2.1. İnfomal Eğitim

İnfomal Eğitim, öncesinde hazırlık yapılmadan, yani belirlenmiş bir plan ve programa bağlı kalmaksızın yapılan eğitim etkinliklerine denir. Başka bir deyişle bu eğitime doğal eğitim denilebilmektedir. Çünkü bu eğitim doğal ortamda ve kendiliğinden gelişmektedir. Bu eğitimde plan ve program bulunmamaktadır. Eğitimi veren öğreticilerin uzman olmasında bir zorunluluk bulunmamaktadır. Eğitimin olumlu veya olumsuz yönde oluşmasında bir sakınca görülememekte ayrıca infomal eğitimde ortam ve zaman belli olmayabilmektedir. Belirtilen bu özellikleri taşıyor olması nedeniyle bu eğitime doğal eğitim denilmektedir.

İnfomal eğitimde kişi karşı karşıya olduğu durum ve kişilerle etkileşimde bulunarak farkına varmadan yeni şeyler öğrenmektedir. "Bu tür öğrenmeler ailede, sokakta, iş yerinde televizyon önünde okulda kısacası yaşam içinde kendiliğinden oluşur."⁷

İnfomal eğitimde plan ve program olmaması nedeniyle günümüz toplumunda yetişen bireylerin ihtiyaçlarını karışlamadığı görülmüştür. Bu nedenle bu eğitim türünün yerini formal eğitim almıştır.

⁷ - Demirel ve Kaya, a.g.e., s.9.

1.2.2. Formal Eğitim

Formal eğitim, hedefleri önceden belirli olan belli bir plan ve programa bağlı olarak yapılan eğitim etkinlikleridir. Formal eğitim, eğitimin kurumsallaşmış hali olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir deyişle formal eğitim “okullarda ya da kurumlarda bir plan ya da program uygulanarak gerçekleştirilen eğitim türüdür.”⁸

Formal eğitime biçimsel eğitim de denilebilir. Formal eğitimde genel itibariyle plan ve program bulunmaktadır. Eğitimi veren öğretmenlerin uzman olmasında bir zorunluluk bulunmaktadır. Bu tür eğitimde davranışların belli bir amaç doğrultusunda olumlu yönde bir değişim olması öngörülmektedir. Ayrıca formal eğitimde, eğitim süresince araç ve gereçler kullanılmakta, ortam ve zaman düzenlenmektedir. Bunlar okul ya da kurumlardır.⁹

Formal eğitim; süreklilik açısından iki kategoride ele almak mümkündür. Bu kategoriler 1973 yılında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da belirtildiği gibi Örgün ve Yaygın eğitimdir. Örgün eğitim, belli bir yaş grubunda olan bireyleri milli eğitimin belirlediği amaçlar doğrultusunda hazırlamış olduğu programları okul ya da eğitim kurumlarında düzenli bir şekilde verdiği eğitim türüdür. Bundan da anlaşılacağı üzere örgün eğitim amaçlı, planlı bir şekilde öğretim yoluyla yapılmaktadır. Öğretim uzmanlarca yani öğretmenlerce uygulanıp izlenmektedir. Örgün eğitimde diploma koşulu bulunmaktadır. Örgün eğitim verildiği yer olarak değerlendirildiğinde okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır.¹⁰

Yaygın eğitim ise örgün eğitime hiç gitmemiş veya örgün eğitim içerisinde yer alan herhangi bir eğitim kurumundan ayrılmış kişiler için veya bireylerin herhangi bir alanda ihtiyaç duydukları gereksinimlerini karşılamaları amacıyla gerçekleştirilen bir eğitim türüdür. Yaygın eğitimde yaş sınırlaması olumlu yanı olarak düşünülebilmektedir. Ayrıca yaygın eğitim bireylerin amaçlarına yöneliktir. Yaygın eğitim halk eğitim, özel kurslar, hizmet içi vb. eğitimlerde uygulanmaktadır.

⁸ - Demirel ve Kaya, a.g.e., s.10

⁹ - Nazire Türkel, *İlköğretim II. Kademe Sosyal Alan Ders Kitaplarında Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı*, Niğde Üniversitesi, SBE, YYLT, Niğde, 2010, s.3

¹⁰ - Yıldırım, a.g.e., s.2

1.3. EĞİTİM PROGRAMI VE ÖĞELERİ

Eğitim programı, “okulda bireye kazandırılması düşünülen özellikleri yani hedefleri, bu özellikleri kazandırıcı nitelikteki eğitim durumlarını yaşantılar sonucunda davranışlardaki değişimin derecesini anlamaya yarayacak sınama durumları ve sınama sonucunda elde edilecek verilere dayalı olarak yapılacak değerlendirmeyi içeren bir tasarı olarak tanımlanabilir.”¹¹

Varış’a göre eğitim programı “bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik tüm faaliyetleridir.”¹²

Demirel’e göre ise eğitim programı “okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir.”¹³ İşte bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere okullarda yapılan etkinliklerin tümü eğitim programına uygun olarak hazırlanır. Yani eğitim programı bir düzenek olarak görülmektedir. Bu düzenek sadece bir öğeden oluşmamaktadır. Konu ile ilgili tanımların hepsinde belli bir düzen içinde, sistemli yapılanma ve sistematik süreçle sunma vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca eğitim programları eğitimi alanların (genellikle öğrencilerin) özellikleri göz önüne alınarak hazırlandığı belirtilmektedir. Tüm bu bilgilerden eğitim programının dört öğeden oluştuğu sonucuna varılmaktadır. Bunlar:

1. Hedef
2. İçerik(kapsam)
3. Öğretme-öğrenme süreci
4. Değerlendirme’ dir.

Sayılan bu öğelerden biri eksik olsa eğitim programı gerçekleşemez. Çünkü eğitim programı bu öğeler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu süreç sonucunda ortaya çıkan ürün tasarım veya plandır.

¹¹ - Mehmet Arslan, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Ankara, 2010, s.17

¹² - Saliha Bulut, *İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi*, Niğde Üniv., SBE, YYLT, Niğde, 2008, s.3

¹³ - Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, 2004, s.6

1.3.1. Hedef

Hedef, yetiştirilen insanda bulunması uygun görülen eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikte istendik özellikler olarak tanımlanabilmektedir. Başka bir deyişle “eğitim sürecine giren kişinin davranışlarında dolayısıyla da kişiliğinde oluşması istenen farklılaşmaları belirler.”¹⁴ Yani hedef bireye kazandırılması düşünülen özelliklerdir. Bu nedenle hedef programın ilk ögesidir. Çünkü bir işe başlanılırken ilk önce hedefler saptanır. Hedefe ulaşmak için niçin sorusu sorulur. Çünkü hedeflerin davranışa dönüştürülebilir olması gerekir. Hedef belirlendikten sonra bunların davranış olarak dile getirilmesi gerekir. İşte kişinin davranışında oluşması istenen farklılaşmaları amaç boyutunda niçin sorusuna yanıt verilmesiyle ulaşılmaktadır.

1.3.2. İçerik (kapsam)

Programın bu ögesi ile ne öğretelim sorusuna yanıt bulunmaya çalışılır. Hedef içerik ilişkisi kurulur. İçerik saptanmış olan hedefe ulaşmak için ele alınması planlanmış konular, ilke kavramlar kurallar ve olgulardır. İçerik hedefe ulaşma için bir araç olarak kullanılmaktadır. İçerik hedef davranışlarla tutarlı olmalıdır. Genel anlamda tutarlı özellikle ülkenin eğitim felsefesiyle tutarlılık göstermeli, toplumsal kültürel yapıya uygun olmalıdır. İçerik somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru kendi içinde mantıksal tutarlılığı olacak şekilde öğrencinin seviyesine göre düzenlenmelidir.¹⁵

1.2.3. Öğretme-Öğrenme Süreci

Öğretme-öğrenme, süreci eğitim durumu olarak bilinen bu üçüncü öge, programın süreç boyutunda nasıl öğretelim sorusuna yanıt aranır. Bu süreçte sınıf içi uygulamalarda hangi yöntem ve teknikler kullanılmalı, hangi araç gereçlerden yararlanılmalı öğretmenin nitelikleri, sınıfın fiziksel özellikleri, ders içi ve ders dışı etkinlikler sıralanabilir.¹⁶

¹⁴ - Demirel ve Kaya, a.g.e., s.14

¹⁵ - Veysel Sönmez, *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara, 2007, s.120-129

¹⁶ - Sönmez, a.g.e., s.137

1.3.4. Değerlendirme

Değerlendirme, eğitim programının dördüncü ögesidir. Bireye kazandırılmak istenen davranışların kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesi olarak tanımlanır. Değerlendirme ögesi bireye kazandırılmak istenen hedef davranışlara ait sonuçların eğitim programının hedeflerine ne kadar ulaşmış ne kadar ulaşmadığını ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle değerlendirme “kalite kontrolü yapmaktır.” Değerlendirme, kısaca gözlenen niteliğin bir ölçüte vurgulanarak bir değer yargısına varma işidir. Ayrıca değerlendirme programın sürekli değiştirilip geliştirildiği aşamadır; hedeflerin gerçekleşme düzeyinin saptanması, verilen bilgilerin öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığının, kazanıldıysa ne seviyede olduğunun saptanması işidir.¹⁷

1.4. ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ (EĞİTİM DURUMU)

Öğretme-öğrenme süreci, önceden belirlenmiş hedef davranışları ve bunları bireye kazandırmayı sağlayan öğrenme yaşantılarının düzenlenmesidir. Bu süreçte hedef davranışın bireye kazandırılması için eğitim durumlarının planlanması gereklidir. Eğitim durumunu oluşturan temel öğeler; planda içerik, araç-gereç, kaynaklar, öğretme strateji ve yöntemdir.

Sönmez'e göre eğitim durumunda hedef davranışları bireye kazandırmak için gerekli uyarıcıların düzenlenip işe koşullanması gereklidir. Eğitim durumunu oluşturan temel öğelerin mantıksal bir sıra içinde düzenlenmesi eğitim ortamında kullanılması eğitim durumunu oluşturduğunu belirtmektedir.¹⁸

Hedef davranışlar düzenlenirken dikkat edilmesi gereken hususlar maddeler halinde şöyle sıralanabilmektedir:

1. “İçerik, hedeflere göre düzenlenmeli, öğrenciye verilecek ipuçları, düzeltme pekiştirici ve dönütler belirlenmelidir.
2. Öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır.
3. Uygun öğretme-öğrenme, strateji, yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

¹⁷ - Demirel ve Kaya, a.g.e., s.15

¹⁸ - Özcan Demirel vd., *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Edt. Özcan Demirel, Ankara, 20017, s.9

4. Sınıf uygun olarak düzenlenmeli, öğrenci yüreklendirilmelidir.
5. Biçimlendirme ve yetiştirmeye yönelik değerlendirme yapılmalıdır.”¹⁹

Hedef davranışların istenen düzeyde bireye kazandırılmasında araç-gereç önemli bir yer tutmaktadır. Araç-gereç öğrencinin ilgi ve dikkatini istenen yöne çekmektedir. Bu da bireyin aktif olmasını, konuya iştirakini artırmasını sağlamaktadır. Hedef davranışı bireye kazandıran kişi yani öğretmenin eğitim ortamında araç gereçleri etkili bir şekilde kullanabilmesi için eğitim ortamında dikkat etmesi gereken hususlardan bazıları şunlardır:

- Araç-gereçler, hedef davranışlara ve öğrencinin seviyesine uygun olması gerekir.
- Öğretmen hangi araç-gereci ne zaman kullanacağını ders planında belirtmesi gerekir.
- Hedef davranış kazandırılırken ders sırasında kullanılan araç-gerecin her öğrencinin kullanması sağlanmalıdır. Yani her birine birer tane dağıtılıp kullanıma sunulmalıdır.
- Kullanılan araç-gereç eğitim teknolojisinde kabul gören ilkelere göre hazırlanmalıdır.
- Araç-gereçlerin bulunduğu laboratuvarlarda güvenli ortam hazırlanmalı, öğrencilerin hayatını tehlikeye sokacak ürün ve yapılardan arındırılıp gerekli önlemler alınmalıdır.²⁰

Öğretmenin eğitim ortamında yukarıdaki hususları sağlayıp araç-gereç kullanması öğretme-öğrenme sürecine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu süreçte araç-gereç kullanmanın faydaları şu şekilde sıralanabilir:

1. “Yaratıcılığı artırma,
2. Öğretmenin rolü,
3. Fırsat eşitliğini sağlama,
4. Motivasyonu artırma,
5. Eğitimi bireyselleştirme,
6. Öğretimde öğretmene ve öğrenciye serbestlik sağlama,
7. Birinci kaynaktan bilgi sağlama,
8. Çoğaltılabilme,

¹⁹ - Türkel, a.g.e., s.7

²⁰ - Demirel vd, a.g.e., s.9

9. Aktif öğrenmeyi sağlama,
10. Somut öğrenmeyi gerçekleştirme,
11. Öğrenmeyi kolaylaştırma,
12. Aşamalı öğrenmeyi sağlama,
13. Dikkati sürdürme,
14. Verimliliği artırma,
15. Değişik tür ve düzeyde davranışları gerçekleştirme,
16. Çoklu öğrenme ortamı sağlama,
17. Hatırlatmayı kolaylaştırma,
18. Zaman tasarrufu sağlama,
19. Tekrar kullanabilme gibi yararları vardır.”²¹

Bütün bunlar, öğretme-öğrenme sürecinde araç-gereç kullanmanın önemini göstermektedir.

1.5. ÖĞRETİM MATERYALLERİ

Günümüz koşullarına uygun olarak yapılan eğitim-öğretimde yani çağdaş eğitimde bireylerin bilgiyi tek bir kaynaktan elde etmesi, ezbercilik anlayışı kabul görmemektedir. Bunun yerine bilgiye ulaşmayı çabalayan, bilgiyi kullanabilen, bilgiyi kullanırken problemlere çözüm yolları bulan, araştırma ve öğrenme ağırlıklı eğitim esas alınmaktadır. Bireyin bu şekilde yetişmesi için öğretim ilkesine göre hazırlanan öğretim materyali kullanımı oldukça önem taşımaktadır. Çünkü günümüzde öğretim materyallerinin öğretme-öğrenme sürecinde işlevi oldukça önemlidir. Denilebilir ki öğretimde materyal olmadan öğrenme olmaz. Öğretim materyalleri, “Öğretme-öğrenme etkinlikleri sırasında öğrencinin öğrenmesi ve öğretmenin etkili bir öğretim sağlayabilmesi için bilgilerin kavratılmasında, olayların açıklanmasında, varlıkların tanıtılmasında üzerinde gözlem ve araştırma yapmasında kullanılan her türlü öğretme-öğrenme yardımcılarıdır.”²²

Öğretim materyalleri, dersin verimliliğini artırmak için etkili bir öğretim ortamını oluşturarak hedefe kolayca ulaşmayı sağlayarak istenen başarıya ulaşmada

²¹ - Bulut, a.g.e., s.6-7

²² - Nazmi Şimşek, *Derste Eğitim Teknolojisi Kullanımı*, Ankara, 1997, s.25

önemli rol oynamaktadır. Eğitim-öğretimde bu kadar önem arz eden öğretim materyalleri üzerine değişik tanımlar yapılmaktadır. Bunlardan başlıcaları şunlardır: “Eğitim-öğretim sürecini etkili kılmak için kullanılan her türlü malzemelere (kitap, harita, videokaseti, bilgisayar programı, tepegöz asetatı, slaytı vb.) öğretim materyalleri denir. Öğretim materyalleri, bilginin öğrenene ulaştırılabileceği farklı ortamlar ve yollar olarak tanımlanabilir. Öğretim materyalleri, öğrenme süreci içerisinde öğretmen tarafından değişik ortamlarda öğrencilere sunulan araçlardır. Öğretim materyalleri, öğretmenle öğrenciler arasında bilgi paylaşımına olanak sağlayan malzemeler bütünüdür.”²³

Öğretim sürecinde, istenen hedefe ulaşmak ve harcanan çabanın sonuç vermesi için uygun öğretim materyali kullanılması gereklidir. Bunun için öğretim materyalinin taşınması gereken özelliklere dikkat edilmelidir. Öğretim materyalinin hazırlanması ve bunun kullanılmasında gerekli olan nitelikler şunlardır:

1. “Öğretim materyalleri konuyu basitleştirmelidir. Materyaller sade ve anlaşılır bir şekilde olmalıdır. Bu şekilde konu öğrencinin aklında daha kolay kalıcı hale gelecektir.
2. Öğretim materyalleri gerektiğinde güncellenmelidir. Gelişen teknoloji sonucu olarak bilgede meydana gelen yenilikleri yansıtabilecek şekilde güncellenebilir olmalıdır.
3. Materyaller, anlatılacak bilginin can alıcı noktasını yansıtmalı, konunun ana hatlarını özet bilgiyle sunabilecek şekilde donatılmalıdır.
4. Öğrencilere kazandırılması öngörülen hedef davranışları oluşturabilecek nitelikte ve öğrencilerin özelliklerine uygun olmalıdır.
5. Öğrencileri daha iyi düşünmeye ve eleştirci olmaya yöneltmelidir.
6. Öğretim materyalleri düşük maliyetle elde edilebilmelidir.
7. Objeler ilk bakışta kavranabilmeli, karmaşık olmamalıdır.
8. Resimlerde, çizimlerde ve yazılarda dikkat çekilmek istenen yerler değişik renklerde gösterilmeli, bütünlük arz etmelidir.
9. Materyaller tekrar tekrar kullanılacağı için dayanıklı olmalıdır, Hemen yıpranmamalıdır.”²⁴

²³ - Hakkı Bağcı, *Dokuzuncu Sınıf Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ders Kitabının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*, AÜ, EBE, YYLT, Eskişehir, 2007, s.2

²⁴ - Demirel vd., a.g.e., s.63-65

Özetle, öğretme-öğrenme sürecinin gerçekleşmesinde en önemli katkıyı öğretim materyali sağlamaktadır. Öğrenmenin kalıcı, sağlıklı ve zamanında olması için öğretim materyalleri kullanılmaktadır. Öğretim materyalleri öğretmen ve öğrenci arasında bilgi paylaşımına olanak sağlamaktadır. Yapılan bilgi paylaşımının amacına uygun olması için de, öğretmen ve öğrencinin kullanabileceği, rahatça ulaşabileceği materyal seçilmelidir.

1.5.1. Öğretimde Materyal Kullanmanın Faydaları

Öğretim materyallerinin eğitim-öğretim sürecinde sağladığı yararlar şu şekilde ifade edilebilir:

- “Öğretimde materyal kullanımı dikkati canlı tutar.
- Kullanılan materyaller bilginin zihinde kodlanmasını sağlar.
- Öğretim materyalleri öğrenmeyi kalıcı hale getirir.
- Öğretimde kullanılan materyaller soyut kavramları somutlaştırır.
- Öğretim sürecinde kullanılan materyaller öğrenmeyi ilginç kılar.
- Öğretimde kullanılan araç ve gereçler öğrenmeyi güçlendirir.
- Öğretim materyalleri anlatım kolaylığı sağlar.
- Materyal kullanımı öğretmenin derste zamanı etkili kullanmasını sağlayıp dersteki monotonluğu gidermesine yardımcı olur. Kısaca öğretim materyalleri eğitim-öğretim sürecinde zaman kazandır.
- Öğretim materyalleri düşünmenin sürekliliğini sağlar.
- Öğretimde kullanılan materyaller öğretim sürecini etkin kılar, sözcük gelişimine katkı sağlar.”²⁵

1.5.2. Öğretim Materyallerinin Sınıflandırılması

Öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan öğretim materyalleri hitap ettiği duyu organına göre dört ana grupta sınıflandırılıp değerlendirilebilir. Bunlar görsel materyaller, görsel-işitsel materyaller, işitsel ve teknoloji destekli materyallerdir.

a) Görsel Materyaller: Görmeye dayalı materyallerdir. Görsel materyaller de kendi aralarında gruplandırılmaktadır. Bunlar:

²⁵ - Karataş, Süleyman-Yapıcı, Mehmet, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin İşlenişi ve Uygulama Örnekleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, EF, SBD, C.VIII, S.2, Aralık, 2006, s.317

1. Yazılı materyaller: Ders kitabı, dergi, broşür, alıştırma kitabı, açıklamalı kaynakça, bilgi özeti (bülteni), öğretmen kitabı vb.
2. Yazı tahtaları: kara tahta, manyetik tahta, bülten tahta, beyaz yazı tahtası elektronik tahta vb.
3. Resim ve grafikler: düz resim, çizgi resim, eğitici afişler, grafikler, flaş kartlar, şemalar duvar resimleri, levhalar vb.
4. Projektörler: Tepegöz, slayt projektörü, film şeridi projektörü, data show, opak projektör vb.
5. Gerçek eşyalar ve modeller: abaküs, fasulye, dünya şekli için kullanılan kabartma haritalar, tiyatro, danslar, okul gezileri, sınıf sergileri vb.

b) Görsel-İşitsel (Gör-İşit) Materyaller: Bu materyaller hem görmeye hem de işitmeye dayalıdır. Görsel-işitsel materyal olarak film makinesi ve hareketli filmler, video, kuklalar, kapalı devre televizyon, teleteks, bilgisayar, internet vb. sayılabilmektedir.

c) İşitsel Materyaller: Bu materyaller sadece işitmeye dayalıdır. İşitsel materyal olarak radyo, plaklar, teyp, ses bantları, cd, dvd'ler sayılabilmektedir.

d) Teknoloji Destekli Materyaller: Bu materyaller aslında göz, göz-işitsel ve işitsel materyallerin teknoloji ile desteklendiği materyallerdir. Bunlar: tele toplantı, internet, teleteks, iletişim uyduları, etkileşimli video vb. sayılabilmektedir.

1.6. YAZILI MATERYALLER

Eğitim ortamlarında kullanılan en yaygın materyal türüdür. Kullanımı ve ulaşımı kolaydır. Kolaylıkla çoğaltıldığı için öğrencilerin kullanımına sunumu daha ucuz maliyetle sağlanır. Yazılı materyaller öğretme-öğrenme sürecinde verilen eğitim programına uygun olmalıdır. Yazılı materyallerin güncellemesi gerekli olup olmadığı kontrol edilmelidir. Yazılı materyallerde kullanılan dil ve anlatım şekli, öğrencilerin anlama düzeyine uygunluğu değerlendirilmelidir. Uygun görülmesi halinde öğretim ortamında kullanılmalıdır.

Öğretimde kullanılan yazılı materyaller öğrencinin performansında önemli bir yere sahiptir. Yazılı materyaller, öğretimde öğrenciye geribildirim

sağlayabilmektedir. Bundan anlaşılacağı üzere öğretim ortamında kullanılan yazılı materyallerin öğrenci başarısında doğru orantılı bir ilişki vardır. Ancak yazı yerine, resim, grafik tablo gibi özelliklere sahip olan yazılı materyaller öncelikli kullanılmalıdır. Çünkü yazılı materyallerde görsel özelliklerin olması sadece metinden oluşan yazılı materyallerden daha somut ve etkili olmaktadır. Bu nedenle yazılı materyaller seçilirken ve kullanılırken öğrenciyi etkileyip ilgisini çekmesine, kolayca kullanılabilir olmasına dikkat edilmelidir.²⁶

1.7. KİTAP

Kitap, üretilen bilginin saklanmasında ve paylaşılmasında en önemli araçtır. Günümüz teknoloji çağında bilginin saklanması, paylaşılması ve bilgi güvenliğinde değişik materyal ve araç (bilgisayar, internet, tv, vb.) kullanılmasına rağmen yazılı materyaller vazgeçilmez araçtır. Bu kadar önemli olan kitapla ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır.

Eğitim, bilim ve kültür teşkilatı olan UNESCO, kitabı “kapakları dışında en az 49 sayfa olan ve sürekli niteliği bulunmayan basılı yayın”²⁷ olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanım ele alınırsa, kitap; bir ya da birkaç konuya dair elle yazılmış ya da matbaada basılmış sahifelerden ibaret yaprakların bir arada birleştirilmesi ile meydana getirilen okumaya mahsus ciltli ya da ciltsiz eserdir.²⁸

Kitabın gelişimi incelendiğinde günümüze kadar yaşanan çağın özellik ve teknolojisine göre çeşitli evrelerden geçerek bugünkü halini almıştır. Örnek olarak kil tabletleri, papirüsler, el yazmalar ve son dönemde kullanılan elektronik araçlar verilebilmektedir. Ancak kitaptaki bu değişikliklerin yanı sıra değişmez tek özelliği olarak kitabın bir iletişim, paylaşım ve bilginin saklanmasında en önemli araç olarak kalması sayılabilmektedir.

²⁶ - İsa Halis, “Öğretim Ortamında Kullanılan Yaygın Materyal Türleri”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Edt. Rauf Yıldız, Atlas Kitabevi, Konya, 2004, s.51-52

²⁷ - Ceyhan, Erdal-Yiğit, Birol, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara, 2005, s.14

²⁸ - Kitap, <http://www.ozetbilgiler.com/kitap-nedir>, 25.08.2014

İKİNCİ BÖLÜM

2. DERS KİTABI

Ders kitabı, öğretme-öğrenme araçlarının en çok kullanılan ve en eski yazılı materyalidir. Ders kitapları öğrenciye bilginin aktarılıp, bilgiyi öğrencide kalıcı hale getirilerek kullanılan temel kaynaktır.

2.1. DERS KİTABININ TANIMI

Ders kitabı, eğitimde temel materyaldir. Bu özelliği nedeniyle öğretimde önemli yer teşkil etmektedir. Ders kitabı, öğretim sürecinde öğretmenin ne öğreteceğini, nasıl öğreteceğini, öğretilen bilgilerin nasıl uygulanacağını, öğrencilerin neyi öğreneceğini gösteren bir kılavuzdur. Başka bir deyişle “ders kitabı, öğrenciler için hazırlanmış aynı zamanda öğretmenlerin de faydalandığı öğretim faaliyetlerinin önemli araçlarından biridir. Eğitim sürecinde kullanılan farklı öğretim materyalleri arasında ders kitabı öğretmenlerin en temel öğretim kılavuzudur.²⁹ Eğitim ve öğretimde bu kadar önemli olan ders kitabı farklı çevrelerce farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan belli başlı olanlar ele alınması konunun ayrıntılı incelenmesinde faydalı olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliğinin 4. maddesinde ders kitabı şu şekilde tanımlanmaktadır: “Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan eser olarak tanımlanmaktadır.”³⁰

²⁹ - Cengiz Dönmez, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, Edt. C. Şahin, Ankara, 2003, s.92

³⁰ - İltar Kılıçoğlu, *İlköğretim İngilizce Ders Kitaplarındaki (11-14 Yaş) Resimlemelerin Çocukların Yaş Grubuna Uygunluğu*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, YYLT, Samsun, 2008, s.2

Ders kitabı Demirel ve Kiroğlu'na göre “bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir.”³¹

Güneş'e göre ders kitapları “öğretim programları doğrultusunda hazırlanan belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap”³² olarak tanımlanmaktadır.

Tosunoğlu, Aslan ve Karakuş ders kitabını, “ilgili derse ait bilgilerin öğrencilere aktarılırken öğrencinin yaşı ve bilgi düzeyi göz önünde tutulup öğretim programları esas alınarak hazırlanan eğitim aracı” olarak tanımlamaktadırlar.³³

Ayrıca Kast ve Neuner'e göre ise “ders kitabı, genel ve özel hedeflerin somutlaştırılarak sunulduğu, öğretim malzemesinin (metin, içerik, beceri alanları, dil bilgisi, sözcük bilgisi, fonetik, imla vs.) bu hedeflere uygun olarak seçildiği, düzenlendiği, sınıf içindeki öğretim sürecini, yöntemi, dersin aşamalarını, çalışma biçimlerini, öğrenci ve öğretmen etkileşimini belirleyen; araç gereç seçimini ve kullanımını düzenleyen öğretim malzemesidir.”³⁴

Ders Kitapları ile ilgili yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere bir ders kitabında bulunması gereken özellikler şunlardır:

1. “Ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye kurulunca onaylı olması zorunludur.
2. Ders Kitabı Milli eğitimin amaçlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.
3. Eğitim alanındaki gelişmeler dikkate alınmalı ve buna uygun teknik ve yöntemler dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bu teknik ve yöntemlerin verimli olmasını ve uygulanabilir olmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır.
4. Ders kitabı ilgili dersin eğitim programına uygun hazırlanmalıdır.
5. Ders kitabında görsel düzen, tasarım, fiziksel yapı, içerik, dil ve anlatım gibi özellikler göz önünde tutulmalıdır.

³¹ - Demirel, Özcan -Kıroğlu, Kasım, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Edt. Özcan Demirel, Kasım Kıroğlu, Ankara, 2005, s.9

³² - Firdevs Güneş, *Ders Kitaplarının İncelenmesi*, Ankara, 2002, s.5

³³ - Mesiha Tosunoğlu vd., *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara, 2001, s.7

³⁴ - Kılıçoğlu, a.g.e., s.2

6. Ders kitabındaki metinler ve görsel unsurlar da öğrencilerin düzeyi göz önünde tutularak hazırlanmalıdır.”³⁵

Özetle, ders kitabı eğitim ortamında geliştirilen tüm araç-gereçlere rağmen öğretim-öğrenme süreçlerinde en yaygın kullanılan materyaldir.

2.2. DERS KİTAPLARININ GELİŞİM SÜRECİ

Günümüzde eğitimin vazgeçilmezi olan ders kitaplarının geçmişi incelendiğinde tarih öncesi çağlara kadar uzanmaktadır. Yapılan araştırmalarda Milattan önce (M.Ö.) 4000 yıllarında papirüs üzerine yazılmış ders kitaplarına ulaşıldığı belirtilmektedir. M.Ö. 3000 yıllarında yapılmış olan kil tabletler dünyanın en eski ders kitabı kabul edilmektedir. Mısırda hazırlanan bu kil tabletler bu günkü ders anlayışına oldukça yakındır. Daha sonraki süreçte papirüslerin yerini parlatılmış geyik, ceylan vb. hayvan derisinden imal edilen parşömen kitaplar almıştır. Hazırlanan bu parşömenler papirüslerle kıyaslandığında daha kullanışlı olduğu görülmüştür. Bu da kitapların hazırlanması ve biçimlendirilmesinde kolaylık sağlamıştır. Milattan Sonra (M.S.), ikinci yüzyılda (yy) özellikle ders kitapları biçimlendirilmesi ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kodeks yöntemi olarak adlandırılan bu yöntem, kitapların katlanıp sayfalar haline gelmesini sağlayan bir yöntemdir ki bununla günümüzdeki kitap sisteminin temeli atılmıştır. Daha sonra Çin’de dut ağacı, bambu liflerinden kâğıt üretimi gerçekleştirilerek yazı yazma ve resim yapma kolaylaşmıştır. İlerleyen zaman diliminde Gutenberg 1440 yılında matbaayı bulmasıyla kitap basımı ve resimleme tekniklerinde gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan bazıları 15.yy’da gerçekleştirilen metal gravür tekniği ile renkli kitap basımı gerçekleştirilmesi 1789 yılında Alois Senfelder tarafından bulunan taşbaskı tekniği, 20.yy ofset baskı tekniğini oluşturmuştur. Ofset baskı tekniği 1860-1880 yılları arasında denenmiştir. Ancak gerçek anlamda 1904 yılında Amerika’da I.W. Rubel tarafından kullanılmıştır. Bu teknikle kitabın görünüşünde değişiklik yapılmadan baskı sayısı artırılmıştır. Bunun sonucunda da kitabın maliyeti azaltılarak

³⁵ - Abdulkadir Kırbas vd., *İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Öğelere Öğretmen Görüşlerinden Hareketle Eleştirel Bir Bakış*, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, C.7, S.4, s.2227-2228

kitap basımı hız kazanmıştır. Bu da kitapların çoğaltılıp yaygınlaştırılmasına yardımcı olmuştur.³⁶

20.yy'ın başında kitap ile yazılı basın rekabet içinde olmuştur. Daha sonraları radyo, televizyon, bilgisayar gibi kitle iletişim araçları da eklenmiştir. Günümüz koşullarında değerlendirildiğinde kitle iletişim araçlarının sık kullanılıp hızla gelişmesine rağmen kitaplar eğitimdeki yerini ve önemini kaybetmemiştir. Aksine önemini her yerde ve zamanda korumayı başarmıştır.

2.2.1. Türkiye’de Ders Kitaplarının Gelişim Süreci

Türkiye’de matbaanın 1729 yılında İbrahim Müteferrika ile getirilmesiyle kitaplar basılmaya başlanmıştır. İlk olarak 1729 yılında Vankulu Lügatı adlı eser basılmıştır. Bu tarihten 18. yy’ın sonuna kadar sadece 45 eser basılabilmektedir.³⁷ Bu kitaplar genellikle matematik, fen, askerlik, dil ve tarih gibi pozitif bilimler alanındaki kitapları içermektedir. 18. yy’dan sonra kitap basımı hızlanmış ve diğer alanlarda da basılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet dönemi kitap açısından incelendiğinde oldukça önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. 1926 yılında ders kitapları ile ilgili çalışma yapma yetkisi Talim Terbiye Dairesine bırakılmıştır.³⁸ 1927 yılında Küçükleri zararlı yayınlardan koruma yasası kabul edilmiştir. Bu yasa ile çocuk kitaplarındaki içeriğin tekrar gözden geçirilip çocukları tehlikelere karşı koruyup kitapların arındırılması düşünülmüştür. 1928 yılına gelindiğinde Türkiye’de Harf İnkılâbı yapılmış ve Latin alfabesi kabul edilmiştir.³⁹ 1928 yılında yapılan bu inkılâpla ülkedeki düşük seviyede seyreden okuma-yazma oranını artırıp eğitim ve öğretimin yaygın halle getirilmesi düşünülmüştür. Bunun da nitelikli ders kitaplarıyla başarılacağı düşüncesi pekiştirilmiş ve ders kitaplarının gereklilik ve önemi ortaya konulmuştur.

Türkiye’de ders kitapları 1930’a kadar tek kitap ilkesine göre hazırlanmıştır. 1933 yılında yürürlüğe giren yasayla Türkiye’de kitap basımı, yayını düzenlenmeye başlanmıştır. Milli eğitim Bakanlığı tarafından 1933 yılında yürürlüğe giren bu yasa,

³⁶ - Mustafa Koç, “Temel Kavramlar, Öğretim Hedefleri ve Araç Seçimi”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Edt. Rauf Yıldız, Konya, 2004, s.77-79

³⁷ - Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Sistemi*, Ankara, 2007, s.3-7

³⁸ - Ceyhan ve Yiğit, a.g.e., s.32

³⁹ - Ali Kılıç, *İlköğretim Ders Kitaplarında Resimleme-İçerik İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, İlköğretim İkinci Sınıf İçin Türkçe Ders Kitabının Tasarımı ve Resimlemesi*, HÜ, SBE, YDT, Ankara, 2003, s.11-12

“Maarif Vekilliğine Bağlı Mekteplerde Okutulacak Ders Kitaplarının Basılması ve Dağıtılmasıyla, bu maksat için kurulacak Mektep Kitapları Sandığı Hakkında Kanun” adını almıştır. Bu kanunla ders kitapları için yarışma yapıp yarışma sonucuna göre birinci çıkan kitabın basılacağı belirtilmiştir. Bu dönem incelendiğinde Türkiye’nin ilk ders kitapları olduğu görülmektedir. 1949 yılında kabul edilen yasa ile çok kitap uygulamasına geçilmiştir. 1973 yılına kadar sürmüştür. 1973 yılında kitapların kalitesini düşürdüğünü neden göstererek bu uygulamaya son verilip tekrar tek kitap uygulamasına geçilmiştir.⁴⁰

Günümüzde ise tek kitap uygulaması devam etmektedir. Tüm ders kitapları devlet tarafından öğrencilere dağıtılmaktadır. Tek kitap uygulamasında kitapların devlet tarafından düzenlenip dağıtılması külfetli ve önemli bir görevdir. Çünkü devlet ülkedeki kitapları dağıtırken azımsanmayacak kadar mali bir yükün altında kalmaktadır. Bu önemli görev olan ders kitaplarını hazırlarken içeriğin kalitesinden ödün verilmemelidir.

2.2.2. Ders Kitaplarının Çocuk Gelişimine Etkileri

Ders kitabı, “eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; öğretim programlarındaki dersin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan bir materyaldir.”⁴¹ Ayrıca ders kitabı “bir derste bilgilerin öğrenciye aktarımı sürecinde öğrencinin yaş ve seviyesine uygun programları esas alınarak hazırlanmış basılı eğitim aracıdır.”⁴² Ders kitabının belirtilen tanımından anlaşılacağı üzere kitabın öğrenci, öğretmen ve ders açısından önemi büyüktür.

2.3. DERS KİTAPLARININ AMAÇ VE İŞLEVLERİ

Ders kitabı, Milli Eğitim Bakanlığının ders kitapları yönetmeliğinde belirttiği tanımda “her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim

⁴⁰ - Kılıç, a.g.e., s.12-17

⁴¹ - İsmail Aydın, *Osmanlıdan Günümüze Tarih Ders Kitapları*, Ankara, 2001, s.8

⁴² - Tosunoğlu vd, a.g.e., s.7

amacı ile kullanılan basılı eserlerdir.”⁴³ İşte bu tanımdan da anlaşılacağı üzere ders kitabı eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenmesine kaynaklık eden en önemli öğretim aracıdır. Öğretimin daha nitelikli olmasında ders kitabının önemli katkısı bulunmaktadır. Ders kitaplarının temel işlevleri şu şekilde sıralanabilmektedir.

1. Bilgi verme
2. Bilgiyi sistematikleştirme
3. Kendi kendine öğrenme
4. Koordine etme
5. Kişilik geliştirme olarak ifade edilebilir.⁴⁴

Ders Kitabının temel amaçları maddeler halinde şöyle ifade edilebilmektedir. Bunlar:

1. Öğrenciye ilgilendikleri alanla ilgili bilgileri arama, bulma ve bulduğu bilgileri kullanma yollarını ona gösterme
2. Öğrenciye deneyim kazandırıp sorunlarını çözmesine yardımcı olmaktır.⁴⁵

Ders kitabı, öğretimdeki işlevini tam olarak yerine getirebilmesi için, ders kitabının içerik ve şekilsel yönden gerekli unsurları taşıması gerekir. Ders kitabı hazırlandığında sırasıyla dil anlatım, görsellik, içerikle ilgili öğelerin öğrencinin gelişim düzeyine uygunluğu göz önünde tutulmalıdır. Başka bir deyişle ders kitabı, “Demokratik çağdaş ve özgürlükçü bir tutumun kişilik özelliği olarak yerleştirilmesi kitapların biçim ve içerik olarak bilimsel, sanatsal ve teknolojik yetkinliğini; yaratıcı ve atılcı yasama anlayışını, gerçekliğin duyumsal ve zihinsel irdelemesini sağlayan bilgiler bütününe taşımak zorundadır. Toplumsal gereksinimlerin doğru tasarlanıp, eğitim hedeflerinin tam olarak kitaplara yansıtılmasını sağlamak, ders kitaplarının yukarıda bahsedilen işlevlerini eksiksiz gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır.”⁴⁶

Bir ders kitabı sadece bazı bilgilerin sunulduğu bir kitap değildir. Bu nedenle ders kitabının nitelikli olmasına özen gösterilmelidir. Ders kitabının niteliği

⁴³ - Kılıçoğlu, a.g.e., s.2

⁴⁴ - Ziya Kılıç, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Fen Bilgisi 4-8, Ankara, 2001, s.42

⁴⁵ - Özcan Demirel, “Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri”, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Edt. Özcan Demirel ve Kasım Kiroğlu, Ankara, 2006, s.43

⁴⁶ - Nuri Özgür Ünal, *Ders kitabı Resimlerinin Analizi*, GÜ, SBE, YYLT, Ankara, 2001, s.7

birçok etmene bağlıdır. Nitelikli bir ders kitabı, öncelikle hangi alanı ilgilendiriyorsa bu alanın programıyla çelişmemesi gerekir. Konular, MEB'in o ders için kabul gördüğü programla ve içerikle uyumlu olmalı ve bunlara uygun öğretim yöntem ve strateji kullanılmalıdır. Bir ders kitabı bilgilerin yanı sıra bilimsel bakış, tutum ve davranışlar ile teknik yapıyı da kapsamalıdır. “Ders kitabının sürükleyici ve güncel bilgilerin yanı sıra, kültürel eleştirisi, tarihi aydınlatıcı ve bazı sosyal amaçların verildiği bilgileri içermesi de bilimsel yönden ders kitabının işlevidir.”⁴⁷

Ders kitabının kurumsal işlevini yerine getirebilmesi için de bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bunlar maddeler halinde ele alınır;

1. “Ders kitabı eğitim sisteminin genel yapısına uygun olmalıdır.
2. Ders kitabı sınıflar arası geçişleri kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir.
3. Ders kitabı yöneldiği düzeydeki programlara da uygun olarak hazırlanmalıdır.”⁴⁸

Ders kitabının yukarıda belirtilen işlev ve amaçları birlikte ele alındığında hem öğrenciler hem de öğretmenler için çok önemli yer tuttuğu görülmektedir. Bu nedenle kitap seçiminde çok titiz davranılması gerekmektedir. Ders kitabı öğrencinin bir bilgiyi öğrenmesine, bir konuyu istediği yer ve zamanda gözden geçirip tekrar etmesine de imkân sağlamaktadır.

2.4. DERS KİTAPLARININ EĞİTİMDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Eğitim-öğretimde ders kitabı, ilk akla gelen ve en çok kullanılan öğretim materyalidir. Ders kitabı, öğrencinin istenilen bilgiye ulaşmasında en sık kullanılan kaynaktır. Coşkun bu durumu şu şekilde anlatmaktadır: “Kitap, sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en sık başvurulan araçtır.”⁴⁹ Buradan da anlaşılacağı gibi ders kitabı eğitimde çok gereksinim duyulan bir materyaldir. Ayrıca ders kitabının, denilebilir ki derslerin çağdaş yöntemlerle yapılmasında çok fazla işlevi bulunmaktadır. Çünkü ders kitabı hem öğrencileri hem öğretmenleri öğretim sırasında yol göstermede en önemli araçtır.

⁴⁷ - Güneş, a.g.e., s.11

⁴⁸ - Güneş, a.g.e., s.12

⁴⁹ - Kılıçoğlu, a.g.e., s.1

Öğretim faaliyetlerinin temel aracı olan ders kitaplarının eğitim öğretimde etkili olmasının nedenleri:

1. Öğretim programıyla örtüşmesi,
2. İçeriğinin tüm öğrencileri birleştirici bir özelliğe sahip olması,
3. Kolay elde edilmesi ve kullanılması,
4. Farklı duyu organlarına hitap edebilme özelliğine sahip olması,
5. Öğrencilerin okul dışında da faydalanabileceği bir eser olması, olarak sıralanabilir.⁵⁰

Bu nedenler göz önüne alındığında ders kitabının öğrencilerin öğretim faaliyeti içinde etkinliğini artırdığı görülmektedir. Ders kitaplarının öğretimdeki rolü de maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

1. “Öğretim etkinliklerinin büyük bir bölümü kitabın içeriğine göre belirlenmektedir.
2. Sınıf içi uygulamalarda öğretim materyali olarak en çok ders kitabı kullanılmaktadır.
3. Okullardaki araç-gereç eksikliği, ders kitaplarının öğretim aracı olarak seçilmesinde etkili olmaktadır.
4. Ders kitabı öğretim programlarının uygulanmasında en çok başvurulan araçlardan biridir. Bunun başlıca nedeni ders kitabının öğretim programının bütün öğelerini içermesidir. Çünkü ders kitabı, bir eğitim programının kazanım, içerik, öğretme-öğrenme (eğitim) durumları ve değerlendirme öğelerinin hepsini kapsar.”⁵¹

Eğitim-öğretimde etkili olan ders kitaplarını seçerken özenli davranılmalıdır. Bilimsel bir süreç olan eğitim araçlarının başında gelen ders kitaplarında şu kriterleri dikkate almak kaçınılmazdır;

1. “Ders kitabı bilgi kaynağıdır, eğitim-öğretim içeriklerinin anlatım aracıdır.
2. Ders kitabında temel bilimsel kavramlar incelenir, açıklanır ve dilsel düzeyde kesin biçimde ifade edilir. Bu bağlamda ders kitabı, öğrencinin dil

⁵⁰ - Ersin Cinkılıç, *Ortaöğretim 9.sınıf Tarih Ders kitapları ile İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Ünitelerindeki Görsel Malzeme Sunumunun Karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi, EBE, YYLT, Ankara, 2010, s.22

⁵¹ - Muhammed Muhdi Gündüz, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi V. Sınıf Ders Kitabının Gange'nin Öğretim İlkelerine Göre İçerik Açısından İncelenmesi*, Selçuk Üniv, EBE, YYLT, Konya, 2010, s.16

becerisini ve beğenisini geliştiren en önemli kaynaktır. Dili geliştirmek bilmenin ön koşuludur. İfade edilmeyen düşünce somutlaşamaz, bu nedenle ders kitaplarının dil yönünden zengin ve güncel olması zorunludur.

3. Ders kitapları, bilgi ve deneyimlerin etkili bir şekilde kullanımını sağlayan araçlardır. Bilginin üretken kullanımı, öğrencinin bilincinin gelişmesi yönünden önemi büyüktür. Bu yönden öğrenciye verilen bilgilerin yaşamda yerlerinin olması, sorun çözmede öğrencinin işini kolaylaştırır.

4. Ders kitapları, toplumun bilimsel ve sanatsal düzeyini yükselterek, toplumu çağdaş eğitim düzeyine ulaştırır. Bireyi çözümleyici, toplumu ise esnek ve gelişmelere açık hale getirerek, sanatsal düzeyin yükselmesine, yaratıcılığa ve hoşgörüyü olanak verir.

5. Ders kitabı, bir araç olarak doğal olayları, toplum ve insana özgü deneyimleri, seçici bir tutum içerisinde öğrenciye sunar. Öğrenciyi üretken kılmak için öğrencinin özel yeteneklerinin gelişimini sağlar. Öğrencinin üretime katılımını kolaylaştırır.

6. Ders kitabı, bireylerin estetik algısının gelişmesine hizmet eden ilk ve önemli bir araçtır.⁵²

Ders kitabının öğretme-öğrenme sürecindeki yararlarını Tosunoğlu ve diğerleri maddeler halinde belirtmiştir. Bunlar:

1. “Ders kitabı, sözlü anlatımda açık kalan boşlukların doldurulmasını sağlar.
2. Öğretmene kılavuzluk eder.
3. Ders kitabı, eğitim programının amaçlarına en kısa yoldan ulaşmasına yardım eder.
4. Ders kitabı sınıftaki iletişimin ortak materyalidir.”⁵³

Özetle ders kitapları, eğitimin vazgeçilmez araçları olarak birçok işlevi yerine getirerek öğretimin daha nitelikli olmasını sağlamaktadır. Ayrıca belirlenen amaca ulaşmada öğrencilere rehberlik yapması nedeniyle, eğitim ve öğretim etkinliklerinde önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

⁵² - Evren Tural, *İlköğretim II. Basamak Fen Bilgisi Ders kitaplarında Kullanılan Görsellerin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi*, Ondokuzmayıs Üniversitesi, SBE, YYLT, Samsun, 2007, s.6

⁵³ - Tosunoğlu vd., a.g.e., s.77-78

2.5. DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Öğretmen, bilgi birikimine sahip olan ve bunları sınıfta öğrencilere aktaran kişidir. Öğretmen; yönlendirici, rehber olarak da tanımlanabilir. Öğretmen, yönlendirme görevini ifa ederken sınıf ortamında öğrencilerin dikkatini açık tutup motivasyonunu artırarak öğrencileri dersin başından sonuna kadar aktif kalması için sürekli uğraşmaktadır. Bunu yaparken öğrencilerin düzeyini, anlattığı konunun içeriğini, içinde bulunan fiziki ve sosyal koşulları dikkate alması gerekir. Ayrıca öğretmen dersi anlatırken kullandığı üslub ve dili iyi seçmelidir. Konuyu basit, yalın ve somut hale getirilecek bir şekilde anlatmalıdır. Öğretmen öğrencilere bilgi aktarırken yalnızca sözlü anlatımla yetinmemeli, bilgiyi aktarırken birçok olanak, materyal ve araç-gereç kullanılmalıdır. Bilgi aktarılırken bunlardan en fazla tercih edilen yazılı materyallerdir. Yazılı materyal olarak da ders kitabı en sık kullanılan ve en önemlisidir.

Ders kitabının öğretme-öğrenme sürecine faydalı olduğu genel bir yargıdır. Ancak bu yargıya eleştirel gözle bakıldığı da unutulmaması gereken bir gerçektir. Nitekim Güneş konuyu bu şekilde ele almaktadır: “Ders kitaplarının öğrencilere yararlı olduğu eğitimcilerin çoğu tarafından kabul edilmektedir. Ancak bazı eğitimciler, ders kitabının öğrenciyi sınırladığını, başka kaynaklara yönelmesini engellediği ve öğretmenin eğitim sürecindeki etkisini azalttığını öne sürmektedir.”⁵⁴

Ders kitaplarına eleştirel bakılmasının en önemli sebeplerinin başında ders kitaplarının özensizce hazırlanması gelmektedir. Ders kitabının öğretme-öğrenme sürecinde faydalı olması için ders kitabının nitelikli olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ders kitabı, öğrencilere bilgi aktarımında çok önemli materyaldir. Örneğin, öğretmen sınıfta ders anlatırken öğrenci bir taraftan öğretmeni dinlemekte bir taraftan not tutmaya çalışmaktadır. Ders kitabının varlığıyla öğrencinin not tutmasına gerek kalmayacaktır.⁵⁵ Böylece öğretmen dersi anlatırken öğrencinin onu takip etmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca öğrenci, ders sırasında anlatılanları ders saati

⁵⁴ - Güneş, a.g.e., s.15

⁵⁵ - Güneş, a.g.e., s.16

dışında istediği yerde istediği zaman diliminde tekrar etmesine imkân verecektir. Bazen öğretmenin özet şeklinde anlattığı başka bir deyişle yüzeysel anlattığı konuyu merak ettiği zaman derinlemesine inceleme fırsatı bulabilmektedir.⁵⁶

Öğretme-öğrenme sürecinde öğretmen-öğrenci açısından ders kitabının eğitimde ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermek yararlı olacaktır.

Ders kitabının öğretme-öğrenme sürecinde öğretmene sağladığı yararları maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Dersin nasıl işlenmesi ile ilgili öğretmene fikir verir, yol gösterir.
2. Öğretmenin işini kolaylaştırır, derse hazırlıklı gelmesine yardım eder.
3. Öğretmene yöntem ve teknik seçiminde yol gösterir.
4. Öğretmenin kendini geliştirmesine yardım eder.
5. Öğretmenin, öğrenciye ödev vermesinde kaynaklık eder.
6. Öğretmene plan hazırlamada kaynaklık eder.
7. Öğretmene zaman kazandırır.
8. Öğretmenin aktif ders işlemesine yardımcı olur.⁵⁷

Ders kitabının öğretme-öğrenme sürecinde öğrenciye sağladığı yararlar da maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Öğrenciyi dersin hedeflerine yönlendirir.
2. Bilginin daha kalıcı olmasını sağlar.
3. Bilgiyi tekrar etme, gözden geçirme ve karşılaştırma imkânı sağlar.
4. Öğrencinin görsel dünyasını zenginleştirir.
5. Öğrencinin araştırma yapmasına imkân verir.
6. Derse ilgisini artırır.
7. Öğrencinin bilgi kaynaklarından en kolay biçimde yararlanmasını sağlar.
8. Öğrencinin kendi başına iş yapabilme becerisini geliştirir.
9. Öğrencinin ana dilini geliştirir.
10. Öğrenciyi gerçek hayata hazırlar.
11. Öğrencinin hayal dünyasını geliştirir.
12. Soyut-somut ilişkisini kavramlaştırmasını sağlar.

⁵⁶ - Tosunoğlu vd., a.g.e., s.81

⁵⁷ - Tosunoğlu vd., a.g.e., s.78-80

13. Öğrenciye okuma alışkanlığı kazandırır.⁵⁸

Sonuç olarak, ders kitabı hem öğretmen hem de öğrenci açısından öğretime katkı sağlamaktadır. Bu katkı kitabın seçiminin önemini de gözler önüne sermektedir. Ders kitabının bunun dışında öğrenmeyi kolaylaştırma, çalışma, öğrenilenleri tekrar gözden geçirmeye yardımcı olması sağladığı faydalarıdır.

2.6.DERS KİTAPLARININ AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Eğitim ve öğretimde önemli bir yer tutan ders kitaplarının avantajlarını Ceyhan ve Yiğit ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Bunlar:

1. Ekonomiktir: Kitap, öğretimde kullanılan diğer araç ve gereçlere göre daha ucuza mal olur.
2. Öğrenmeyi bireyselleştirir: Kitap her öğrencinin kendi hızına göre çalışabilmesini sağlar. Bireysel olarak, her öğrencinin ilgi, zekâ düzeyi ve öğrenme hızı birbirinden farklıdır. Kitap ile öğrenciler değişik ortam ve zaman dilimlerinde kendi özellik ve hızlarına göre kitabı okuyup anlayabilirler.
3. Öğretimi yapıyılaştırır: Ders kitapları belli düzene göre, (Genelden-özele, basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta) birbirini mantıklı olarak izleyen ünitelerden oluşurlar. Öğretimin belli bir mantık sırası ile izlenmesi öğrenmeyi kolaylaştırır, kitapta yer alan alıştırmalar ve uygulamalar kavramaya yol açar.
4. Kitaplar başka araçlarla birlikte kullanılabilir: Kitaplar diğer görsel-işitsel araçlarla birlikte kullanılabilir. Özellikle son yıllarda birçok kitabın beraberinde öğretimi destekleyen materyallerle satışa sunulması bu tür kullanımı yaygınlaştırmıştır.
5. Öğretmenin en iyi yardımcısıdır: Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler için iyi bir kitap, iyi bir yardımcıdır. Öğretmen kılavuzu ile birlikte kullanıldığında daha da yararlıdır.
6. Belli bir konuda herkesin anlayabileceği bir örnek ve ortak bilgi kaynağı oluştururlar.

⁵⁸ - Tosunoğlu vd., a.g.e., s.81-83

7. Belli bir dersin öğretilmesinde yapılandırılmış, bölümlenmiş konuyla ilgili resimleri, grafikleri, haritaları ve şekilleri etkili bir şekilde gösterebilirler.
8. Birçok bilgiyi etkili bir şekilde sunabilirler.
9. Belli bir izleneye göre hazırlandıkları için, dersin planı kitabın akışına göre hazırlanabilir.
10. Eğer iyi bir uzman tarafından ve ilgi çekici bir şekilde hazırlanmışsa, öğrencilerin derse ve konuya güdülenmesinde de önemli rol oynarlar.
11. Yazar, ünitelerde gerekli soruları araya koymuşsa, bu tür çalışmalar bilgiyi pekiştirmek ve genişletmek için bir fırsat yaratır.
12. İyi bir planlamayla analiz, uygulama ve problem çözümü için gerekli zamanın iyi bir şekilde kullanılmasını sağlar.⁵⁹

Ders kitaplarının öğretim sürecinde öğrenmeye etkisi olumlu olduğu gibi kimi zaman da olumsuz olabilmektedir. Yani ders kitabının yukarıda anlatılan avantajlarının aksine ders kitaplarının neden olduğu sakıncalar da bulunmaktadır. İyi bir öğretim süreci için bu durum göz ardı edilmemelidir. Ceyhan ve Yiğit, ders kitabının neden olduğu sakıncaları maddeler halinde şu şekilde açıklamaktadır:

1. İyi bir kitap seçimi yapmak zordur, zaman alır.
2. Özellikle de teknoloji içerikli bilgilere dayanan kitaplar uzun soluklu değildir, gelişmeler nedeniyle içindeki bilgiler eskiyip atıl duruma düşmektedir. Ayrıca iyi kitap seçmek çok ayrıntı istediği için çok zaman almaktadır.
3. Kitaba sıkça bağlı olma ve sürekli olarak derste seçilen kitabın takip edilmesi, bu alanda ya da konuda yazılan diğer kitapların hatta ilgili alanda en iyi olan kitapların gözden kaçmasına neden olabilir.
4. Kitaplar, bilgiyi ana hatlarıyla veya yüzeysel olarak sunarlar.
5. Kitaplar öğretimi kendi etrafında koşullandırır.
6. Genellikle bilgiyi tek yönlü sunarlar. Derste yalnızca tek kitabın kabul edilip işlenmesi, öğrenciyi pasifize edebilmektedir. Onun düşünmesini engelleyip ezberciliğe kaçmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle sınıfta

⁵⁹ - Ceyhan ve Yiğit, a.g.e., s.18-19

tek bir kitabın izlenmesi öğrencilerin bilgileri kavramasını sağlamayabilir, konuları ezberlemesine yol açabilir.

7. Ders kitabının öğretim sürecinde kullanılan tek materyal, tek kaynak kabul edilmesi görsel ve işitsel materyal türlerinin kullanılmaması, dersi monotonluğa itip öğrencinin dikkatini dağılıp derse katılımını azaltmaktadır.

8. Kitap ders için bir araçtır ancak dersin amacı ve gereklerine göre seçilmesi gerekmektedir.⁶⁰

Ders kitabının avantaj ve dezavantajlarını beraber göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Ders sırasında oluşan olumsuzlukları gidermek için, bazı küçük tedbirlerle bu olumsuzluklar giderilebilmektedir. Alınacak bu tedbirleri Ceyhan ve Yiğit şu şekilde belirtmiştir: Öncelikle ders kitabı seçimi konusunda titiz davranılmalı, kitabın nitelikli olmasına dikkat etmeli, kitap eğitim programına uygun olmalıdır. Öğretmen yalnızca bir kaynağa bağlı kalmamalı, farklı kaynaklardan da yararlanmalıdır. Ders anlatılırken ders kitabının yanında dersin özelliğine göre farklı materyaller (bilgisayar, internet, tepegöz vb.) kullanılmalıdır.⁶¹

⁶⁰ - Ceyhan ve Yiğit, a.g.e., s.20-21

⁶¹ - Ceyhan ve Yiğit, a.g.e., s.21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DERS KİTAPLARININ HAZIRLANMASI VE İNCELENMESİ

3.1. DERS KİTAPLARININ İNCELENMESİNDE ÖLÇÜTLER

Ders kitapları, öğretme-öğrenme süresince öğrencilerin ve öğretmenlerin kullandığı ana kaynaklardan biridir. Kaliteli bir eğitimin gerçekleştirilebilmesi için iyi bir ders kitabı seçilmelidir. Bunun için kitapların öncelikle eğitim programıyla uyumlu olmasına dikkat edilmeli, öğrencilere hitap edecek düzeyde olmasına özen göstermelidir. Ayrıca kaliteli bir öğretme-öğrenme için eğitimde önemli rolü olan öğretmenin; ders kitaplarından etkili bir şekilde yararlanıp öğrencileri bu konuda bilgilendirmelidir.

Eğitimde önemli rolü olan ders kitaplarını eğitim teknolojisine, program ve metodlarına uygun hazırlayıp geliştirmek için kullanılan belli başlı ölçütler bulunmaktadır. Kitap seçiminde Ceyhan ve Yiğit bu ölçütleri şöyle sıralamaktadır: Kitabın içeriği, içinde yaşanan toplumun etik-ahlak kurallarına uygun olmalıdır. Seçilen kitap, ondan faydalanan öğrencilerin gelişim seviyesine uygun olmalıdır. Hatta öğrencinin gelişimine katkısı olmalıdır. Seçilen kitapta öğrencilerin yaşı, cinsiyeti vb. özellikleri dikkate alınmalı, basmakalıp yargılardan uzak durulmalıdır. Kitapta verilen örnekler özenle seçilmeli ve kişiyi etkileyecek şekilde olmalı, konuyu tam sarmalı ve konuyu öğretmeye yardımcı olmalıdır. Son olarak içerik konuya uygun seçilmeli, kitap sürükleyici bir dille yazılmalıdır.⁶²

İyi bir ders kitabının seçiminde dikkat edilmesi gereken özellikleri Sarıtaş ise şu şekilde sıralamıştır: Ders kitabında dikkat edilmesi gereken özelliklerin başında içerik gelmektedir. Ders kitabının içeriği MEB'in temel ölçüt olarak belirlediği programla örtüşmelidir. Hedef kitlenin (öğrencinin) gelişimsel özelliklerine uygun olmalı ve dersle ilgili ihtiyaçlarını karşılayacak, sorularına yanıt

⁶² - Ceyhan ve Yiğit, a.g.e., s.72

bulacak şekilde hazırlanmalıdır. Ders kitabında günlük yaşamla bağlantı kurulabilecek güncel bilgilere, örneklere yer verilmelidir. Ders kitabında sade bir dil kullanılmalı, soyut ifadeler somutlaştırılacak şekilde kullanılmalıdır. Ders kitabında konuları pekiştirecek, öğrencinin gelişimsel özelliklerine uygun olacak şekilde resim, tablo, grafikler vb. görseller yer almalıdır. İçerik öğretme-öğrenme ilkeleriyle bağdaşmalıdır. Bilgiler basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta doğru olmasına özen gösterilmelidir.⁶³

Eğitimde kullanacak ders kitaplarında aranan genel özellikler şu şekilde ele alınabilir: Ders kitabında içerik, dersin programına uygun olmalı, ders kitabı objektif ve doğru bilgileri içermelidir. Ders kitabı öğrenci düzeyine uygun olmalıdır. Dil, üslup ve anlatım tarzı sözcük seçimi öğrencilerin seviyesine uygun olmasına özen gösterilmelidir. Ders kitabındaki içerik programın hedeflerine uygun olmalı, yazılı metinleri destekleyecek şekil, tablo grafikler kullanılmalı, konu sonlarında konu özeti, alıştırmalar bulunmalıdır. Ders kitabında yazılar sade olmalı, satır araları iyi ayarlanıp okumayı kolaylaştırmalı, estetik görünüme dikkat edilmeli, konu anlatılırken öğrenmeyi güçleştirici uzun cümlelerden kaçınılmalıdır.

DKAB öğretiminin genel amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla okutulacak DKAB ders kitaplarında bulunması gereken özelliklerini de Tosun şu şekilde sıralamıştır:

1. 10-14 yaşlarına ait gelişim dönemindeki çocukların sağlıklı bir düşünme yapısına sahip olabilmesi için önem verilen DKAB dersine ait kitapların ihtiyacı karşılayacak nitelikte hazırlanması gerekir. Bu kitaplar çocukların inanç dünyalarını zenginleştirecek manevi doyum sağlayacak; resimler, dini hikâyeler ve ilahileri kapsamalıdır.
2. 4. sınıf öğrencileri bu dersle ilk kez karşılaştıkları için dikkatlerinin yoğunlaşabileceği, ilgiyle okuyabilecekleri bir kitap olmalıdır.
3. 6-8. sınıflarda branşlaşma gerçek anlamda başlamıştır. Bundan dolayı bu sınıfların kitapları öğrencilerin seviyelerine, gelişim düzeylerine, kültür yapılarına uygun olarak evrensel açıdan dini ve ahlaki sorunlarına cevap verecek nitelikte daha geniş kapsamlı olmalıdır.
4. Kitaptaki dini bilgilere eş değer olacak içerikte ahlaki değerleri açıklayan bilgilere yer vermelidir.

⁶³ - Mustafa Sarıtaş, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Ankara, 2007, s.60

5. Ders kitaplarının din öğretimi noktasındaki etkinlikleri fonksiyonel olmalıdır.
6. Milli Eğitim Bakanlığının verdiği müfredat programına uygun, ancak uzun kompozisyonları içeren açıklamalar yerine, kısa ve öz ifadeler kullanılmalıdır.
7. İslam dinin birlik ve beraberliğin temininde dil, din, vatan, bayrak gibi önemli unsulardan birisi olduğu vurgulanmalıdır.
8. Dil açık, anlaşılır ve sade olmalıdır.
9. Her konuyla ilgili yeterince ayet, hadis ve küçük hikâyelere yer verilmeli, konular uygun ilahilerle ve şiirlerle süslenmelidir.
10. Batıl inanç ve hurafelere yer verilmemelidir.
11. Sosyal hayatımızda dünya ve ahiret arasında iyi bir denge kurmayı hedeflemelidir.
12. Korkutma yerine sevgiyle yaklaşım, olaylara karşı da olumlu davranış gösterme yeteneği kazandırmalıdır.
13. Hazırlanan kitaplarda İslam Dinini ve inancını yaşamış Türk ve İslam bilginlerinin hayat hikâyeleri ve örnek davranışları okuma parçası olarak verilmelidir.
14. Kitaptaki dini ve ahlaki değerleri açıklamaya yönelik verilen örnekler, gerçeğe dayalı ve somut olmalıdır.
15. İnsanlara karşı sevgi, saygı ve hoşgörü bilinci verilmelidir.
16. Konuyla ilgili resimler öğrencinin dikkatini çekecek büyüklükte ve renkte olmalıdır.
17. Her ünitenin başlangıcında üniteye hazırlık, bitiminde ise değerlendirme soruları olmalıdır.
18. Sayfa düzeni çocuğun ilgisini çekecek şekilde olmalı, örneğin; sayfalara yerleştirilen resimler konularla doğrudan ilişkili, renklendirmesi canlı ve parlak olmalıdır.
19. Uzun açıklamalar gerektiren hususlar çeşitli sorularla çocukların inanç dünyalarının aktarıldığı çocuğa ait ifadelerin yazılabileceği, doldurulmalı değerlendirme soruları içeren sayfalar olmalıdır.
20. Değerlendirme soruları daha çok konu hakkındaki duygu ve düşünceleri açıklamaya yönelik olmalıdır.

21. Kitaplar ilk bakışta itici bir görüntü vermemelidir.
22. Kapak düzeni, kapak rengi, kapak resmi, kitap kalınlığı ve ebatları ile dikkat çekici olmalıdır.
23. Kesinlikle ince olan fakat her yönüyle dini, kültürü ifade eden en güzel resimleri içeren, yazı karakteri, puntosu ve sayfa düzeni ile severek okunacak bir kitap olmalıdır.
24. Kitaplar ders kitabı olma özelliğinden çok öğrencilerin ders dışında da okumaktan zevk duyacağı bir el kitabı olmalıdır.
25. DKAB ders kitabında verilen bilgiler diğer ders kitaplarında verilen bilgilerle ters düşmeyip onlarla örtüşmelidir.
26. Dindeki ayrılıkların dinin özündeki farklılıklardan değil çağlara göre farklı yorumlardan kaynaklandığı bunun da bir zenginlik ve esneklik olduğu verilmelidir.⁶⁴

Özetle, ders kitabı incelenirken şu ölçütler baz alınmalıdır: Öğretim programına uygunluk, bilimsel içerik, kullanılan dil ve anlatım, görsel tasarım ilkeleridir.

3.2.DERS KİTAPLARININ ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞU

Ders kitabının incelemesindeki ölçütlerden biri ders kitabının öğretim programına uygun olmasıdır. Öğretim programı, bir plan dâhilinde öğrencilere kazandırılması istenen öğretim yaşantılarının tümünü içine alan programı ifade eder. Öğretim programı; hedef-davranış, içerik, öğretme-öğrenme, değerlendirme olmak üzere dört öğeden oluşmaktadır. Ders kitapları da bu öğretim programıyla uyumlu olmalıdır. Hedef davranışlar eğitim-öğretim sürecindeki kişilere eğitim yoluyla kazandırılmak istenen özelliklerdir. Başka bir deyişle öğrenciye kazandırılmak istenen davranış veya var olan davranış değişiklikleridir.⁶⁵ Ders kitapları, hedeflerin öğrencilere kazandırılmasında kılavuzluk görevi yapmaktadır. Bunun için ders kitapları hazırlanırken hedeflere önem verilip göz önünde tutulmalıdır.

⁶⁴ - Tosun vd, a.g.e., s.75-76

⁶⁵ - Halil Tekin, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara, 1996, s.11

Ders kitapları için öncelikli olan öge hedefidir. Hedefler belirlendikten sonra ikinci öge hedefe uygun içeriktir. Ders kitabında içerik seçilirken istenen davranışa göre hedeflerin seçilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Ders kitabının içeriği düzenlenirken öğretim programının öğeleriyle uyum içinde olmalıdır. Ayrıca öğrenim programında öğrenme ilkelerine göre düzenlenmesi, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, ön şart niteliğindeki bilgilerin öne alınmasına, bütünden parçaya doğru gidilmesi (öğretilecek konuya göre değişmektedir), geçmişten günümüze doğru bir sıralamayı izleme, olaylardan genelleme yapma, bir durumu olayı, yakından uzağa doğru gidilmelidir.⁶⁶

Ders kitaplarında dikkat çekici öğelere yer verilmelidir. Konu sonunda alıştırmalara yer verilmeli ve özet yapılmalıdır. Ayrıca ders kitapları öğretim stratejilerine, öğretim tekniklerine öğretim araçlarına uygun olmasına dikkat edilmelidir.⁶⁷

3.3. DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN DİL VE ANLATIM

Ders kitaplarını incelemede önemli bir diğer ölçüt kullanılan dil ve anlatımdır. Ders kitabındaki anlatımın başarılı olması için kitaptaki metinlerde kullanılan dil, öğrencinin doğru kullanmasını sağlayacak şekilde sade ve anlaşılır olmalıdır. Hitap edilen öğrencilerin seviyesine incek düzeyde sade bir dil kullanılmalıdır. Çocuğun kavrama kapasitelerine göre sözcük seçmeye özen gösterilmelidir. Ders kitabında başarılı bir anlatımın olmasında şunlara dikkat edilmesi gerekir:

1. Ders kitaplarında noktalama işaretleri doğru kullanılmalı ve kullanılan noktalama işaretleri hitap edilenlerin seviyesine uygun olmalıdır.
2. Anlatım sırasında imla kurallarına uyulmalıdır.
3. Kitapta konu alanıyla ilgili ait kavramlar bilimsel bilgiye uygun olmalı, doğru kullanılmalıdır.
4. Ders kitabında kullanılan kelimeler öğrencilerin gelişim özelliklerine göre seçilmelidir.

⁶⁶ - Türkel a.g.e., s.26-27

⁶⁷ - Bağcı, a.g.e., s.13

5. Ders kitabında hitap edilen öğrencinin kelime hazinesi dikkate alınmalıdır.
6. Ders kitabında tutarlılık olmalıdır, bir kavrama karşılık gelen kelimeler kitabın her yerinde aynı şekilde kullanılmalıdır.
7. Ders kitabında geçen cümlelerdeki kelime sayısı, sınıf düzeyine uygun olmalıdır.
8. Ders kitabındaki cümlelerde gereksiz kelime kullanılmamalıdır.
9. Ders kitabında kurallı cümleler kullanılmalı ve cümlenin öğelerinin dizilişine dikkat edilmelidir.
10. Ders kitaplarında konu alanlarına göre, farklı anlatım şekilleri kullanılmalıdır.
11. Detaylı anlatımdan kaçınılmalıdır.
12. Cümleler, görsel öğelerle desteklenmeli,
13. Ders kitabında geçen yabancı sözcükler, Türkçe okunuşları ile verilmelidir.⁶⁸

3.4. DERS KİTAPLARINDA BİLİMSEL İÇERİK

Ders kitabı incelemesinde kullanılan diğer bir ölçüt bilimsel ölçüttür. Bilimsel bilgi, kişinin belli bir konu hakkında bilimsel yöntemlerle elde ettiği bilgidir. Bilimsel bilgiye ulaşmak için elde edilen bilgilerin bilimsel bilgi sayılması için gerekli özellikleri taşıması gerekir. Bunlar; belirli bir konu alanına yönelik olmalı, akla uygun olmalı, mantığa ters düşmemeli ve tutarlı olmalıdır. Bilimsel bilgi belli bir yöntem (tümdengelim ve tümevarım) kullanılarak elde edilmelidir. Bilimsel bilgi kanıtlanabilir ve denenebilir özellikte olmalıdır. Bilgilerin bilimsel bilgi olabilmesi için sistemli ve düzenli olmalıdır. Bilimsel bilgiler nesnel özellikte olmalıdır.

Ders kitapları bilimsel bilgiyi aktarmada çok önemli bir yer tuttuğundan ders kitaplarındaki bilgiler, bilimsel bilgilerin tüm özelliklerini taşıması gerekmektedir. Ders kitaplarında anlatılan konuya yönelik olan bilimsel bilgilerin bütününe bilimsel içerik denilmektedir. Ders kitaplarındaki bilimsel içerik, bilginin

⁶⁸ - Bulut, a.g.e., s.29-30

sunuluş şeklinden bilginin geçerliliği ve anlatılan konuya uygunluğundan etkilenebilmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında doğru anlatım kullanılmalı, yani bilgileri okuyuculara doğru anlatımla sunulmalıdır.

Bilimsel bilgiler dogmatik değildir. Bilimsel bilgide mutlak doğru yoktur. Çünkü her yeni kuram ve genellemeler kabul gören ilke ve kuralları yok sayabilmektedir. Bu da bilimsel bilgide eleştiriye açık olduğunu göstermektedir. Bu durum ders kitapları incelenirken göz ardı edilmemelidir. Ayrıca bilimsel bilgide sebep-sonuç ilişkisi önemli bir durumdur. Konular anlatılırken sebep-sonuç ilişkisi göz ardı edilmemelidir. Ders kitaplarındaki bilimsel bilgiler sunulurken sebep sonuç ilişkisi konuya sağlıklı bir şekilde ulaşmada yardımcı olmaktadır.⁶⁹

MEB, ders kitapları incelemesinde değerlendirmeye esas olacak kriterleri şu şekilde belirtmektedir: Ders kitaplarının içeriğinde genel geçer, kabul görmüş ve güncel bilimsel bilgi, teori, teknik, yöntem, terim, birim ve semboller kullanılır. İçerik, bilimsel olarak geçerliliği ve güvenilirliği kabul edilen kaynaklara dayandırılır. Bilimsel olarak geçerliliği ve güvenilirliği konusunda kanıt olmayan ve kaynağı bilinmeyen içeriklere yer verilmez. Bilimsel bilgi dışında görüş veya kanaat niteliğinde olan bilgilerin hangi kaynağa ya da kişiye ait görüş veya kanaat olduğu açıkça belirtilir. İçeriğin alıntı ya da atıf yoluyla kullanılmasında kaynakların güvenilirlik, önem ve önceliklerinin değerlendirilmesinde evrensel olarak geçerli bilimsel standartlar esas alınır. Bilimsel olarak hatalı ve yanlış bilgi kullanılamaz.

Alternatif ve kesin olmayan teoriler ile gerçekliği tartışılan konular ve bilgiler, kesin bilgiymiş gibi sunulmamalıdır. Birden fazla teorinin olduğu konularda bir teoriye dayalı bilgi sunulurken, bu açıkça ifade edilmelidir. O bilgiye ilişkin farklı teori ve açıklamaların da olduğu belirtilmelidir. Herhangi bir içeriğin, bilginin veya eserin, dersin amacı ya da öğrencilerin özellikleri gibi hususlar dikkate alınarak, yalnızca bir parçası ya da sınırlı bir kısmı kullanılmış ise, bu açıkça ifade edilmelidir. Öğrencilerin, kesin olmayan bilgileri kesin bilgiymiş gibi ya da yalnızca bir kısmı sunulan bir içeriği bütün olarak algılamalarını engelleyecek uyarılara yer verilmelidir. Ders kitabında istatistikî verilerin kullanılması hâlinde veriler doğru, eksiksiz ve güncel olmalıdır. Ulusal veya uluslararası düzeyde güvenilirliği genel olarak kabul edilen kaynak ve kurumlarca sağlanan istatistikler kullanılmalıdır. İşlemlerde, deneylerde ve bilimsel süreçlerde işlem veya hesaplama hatası

⁶⁹ - Bağcı, a.g.e., s.15-16

olmamalıdır. Alanda kullanılan teknik ve yöntemler doğru, güncel ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun bir biçimde verilmelidir.⁷⁰

Özetle ders kitaplarındaki bilimsel içerikte dikkat edilmesi gereken özellikleri Kılıç ve Seven maddeler halinde şu şekilde ifade etmişlerdir:

1. Bilgi türlerinin ifade edilişi: Cümledeki yargı ifadesindeki kesinlik derecesi bilgi türünün doğruluk derecesine paralel olmalıdır. Yani mutlak doğruları ifade edilecek şekilde kullanılırsa öğrencilerde bilimsel doğmalar oluşmaktadır.
2. Neden-sonuç ilişkisi: Ders kitaplarındaki bilgiler neden-sonuç ilişkisi içinde sunulmasına önem verilmelidir.
3. Bilgilerin konu alanına uygunluğu: Ders kitaplarındaki bilgiler konu alanının amacı, yöntemi ve işleyişiyle uyumlu olmalıdır.
4. Kullanılan bilgilerin geçerliliği: Bilimsel bilgiler değişme özelliği taşımaktadır. Geçmişte kabul gören bilgilerin yerini yenisi almış olabilir.⁷¹

3.5. DERS KİTAPLARINDA TASARIM İLKELERİ

Ders kitaplarının tasarımında göz önüne alınan ilkeler şunlardır: bütünlük, denge, vurgu, hizalama ve yakınlıktır.

3.5.1. Bütünlük

Resim, yazı, renk gibi görsel öğeler ve bunların fonksiyonları arasındaki ilişkiler bütünlük olarak adlandırılmaktadır. Ders kitaplarında her bir görsel öğe mesaj iletmedeki fonksiyonu göz önüne alınarak yerleştirilmeli, bileşenlerin birbiriyle ilişkileri gözetilmelidir. Bütünlüğü oluşturan elemanlar bir araya geldiğinde anlamlı bir mesaj verebilmesi için uyumlu bir bütünlük oluşturulması gerekmektedir. Ders kitaplarındaki her bir görsel unsur bir mesaj iletme amacıyla yerleştirilmelidir. Yararı olmayan hiçbir unsur (yazı, şekil, resim vb)

⁷⁰ - MEB Ders Kitapları İncelemesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/kriterler/dosya/9> (25.03.2018, 22:13)

⁷¹ - Kılıç, Abdurrahman-Seven, Serdal, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara, 2008, s.93-95

kullanılmamalıdır. Şekiller çok kalabalık olmamalı, şekillerin çok kalabalık olması istenen etkiyi engelleyip algılamayı zorlaştıracaktır. Üst üste kullanılacaksa işaret araçları ve görsel araçlar kullanılarak bütünlük oluşturulmalıdır.⁷²

3.5.2. Denge

Tasarım ilkelerinin ikinci ögesi dengedir. Denge ilkesi, ders kitabında dikkat çekme veya monotonluğu engellemek için kullanılmaktadır. Denge üzerinde çalışılan sayfanın merkezi olan yerde enine ve boyuna hayali olarak çizilen çizgiyle belirlenmektedir. Çizilen bu eksene objenin dağıtılmasıyla denge oluşturulur. Aynı zamanda oluşturulan bu dengede eşitlik de oluşturulur. Yapılan işlem her iki tarafa da uygulandığı zaman denge simetrik olur.

Simetrik denge, objenin iyi orantılandığı zaman dengelenen sayfa düzenidir. Materyal simetrik dengede sayfanın merkezinden geçtiği varsayılan çizgiye eşit olan mesafe ve ağırlıkta yerleştirilir. Asimetrik dengede birbirine eşit olmayan mesafe ve ağırlıkta ilginç olarak yerleştirilir ve bu ilginç şekilde düzenlemeyle oluşur. Ağırlık her iki tarafta eşit olup farklı öğeler kullanılır. Ders kitaplarında denge bu şekilde sağlanmadığında öğeler üst üste bir tarafa yığılmış gibi görünür. Bu nedenle oransız ağırlık dağılımının olduğu denge durumları kullanılmamalıdır.⁷³

3.5.3. Vurgu

Ders kitabı tasarımında göz önünde tutulan ilkelerden biri de vurgudur. Vurgu önemli öğelere dikkat çekilmesini ifade etmektedir. Vurgu materyalin can alıcı noktası kabul edilen unsurun yerleştirilmesiyle oluşur. Başka bir deyişle vurgu yapılması istenen nokta ön planda tutularak diğerlerinden farklı şekil, renk, ton, araç vb. kullanılarak elde edilir. Vurgunun etkili olması için vurgunun yerli yerinde kullanılmasına özen gösterilmelidir. Yani vurgu araçları etkisinin açıkça görüldüğü yerlerde kullanılması gerekir. Bu şekilde yapılan vurguyla bilgiyi iletmede kolaylık sağlanır ve bilginin kolayca akılda kalmasına yardımcı olacaktır.⁷⁴

⁷² - Salih Uşun, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Ankara, 2006, s.268

⁷³ - Uşun, a.g.e., s.266-267

⁷⁴ - Bağcı, a.g.e., s.17

3.5.4. Hizalama

Tasarım ilkelerinin bir diğeri de hizalamadır. Görselliğin etkili bir şekilde kullanılması hizalama ile gerçekleştirilebilir. Görsel araca ait öğelerin aynı sıraya veya doğru bir çizgi haline getirilmesiyle hizalama oluşturulur. Hizalama yapılan materyalle düzen oluşur. Bu şekilde öğrenme ve akılda kalma çok kolay hale gelir.⁷⁵

3.5.5. Yakınlık

Ders kitaplarındaki tasarım ilkelerinde olması gereken bir öğe de yakınlıktır. Yakınlık, öğeler arasındaki gerekli mesafedir. Ders kitaplarında mutlaka öğeler arasında bir ilişkili olması, birbirine yakın olacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Nitekim ders kitabındaki sayfa incelendiğinde konunun metinle, metnin içindeki fotoğrafın ve resmin konuyla ilgisi bulunmalıdır. Yani bunların birbirine yakın olarak düzenlenmesi gerekmektedir.⁷⁶

3.6. DERS KİTAPLARINDA GÖRSEL DÜZEN

Ders kitaplarında en az içerik kadar önemli diğeri öğe görsel düzendir. Ders kitaplarında görsel araçların amaca uygun ve sistemli bir şekilde yer alması görsel düzeni ifade etmektedir. Görsel araçları kullanmanın amacı, bilgi verme, bilgileri destekleyip ilgi çekme, konuyu özetleme, zihinde canlandırması güç olan karmaşık durumları açıklamaktır. İçerikle birlikte kullanılan resim, fotoğraf, grafik, tablo vb. öğeler öğrenmeyi kolaylaştırmakta, öğrencilere estetik değer kazandırıp ders kitaplarının sıkıcı olmasını engellemektedir. Bu da görselliğin algılamayı, öğrenmeyi kolaylaştırdığını göstermektedir. Kılıç ve Seven'e göre görsel düzenin oluşması sırasında sürekli göz önünde tutulması gereken özellikler şunlardır:

1. Konuya uygunluk sağlanmalıdır.
2. Tasarım öğelerine ve ilkelerine uygun düzenlenmelidir.
3. Yeterli oranda öğeye yer verilmelidir.

⁷⁵ - Uşun, a.g.e., s.268-269

⁷⁶ - Bağcı, a.g.e., s.18

4. Görsel öğeler ve yazılı öğelerde ipuçları kullanılmalıdır.
5. Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak kullanılmalıdır.
6. Öğrencilerin algısal özelliklerine uygun olarak düzenlenmelidir.
7. Öğrencilerden olumlu tepkiler alacak şekilde düzenlenmelidir.
8. Amaca uygun zihinsel tepkiler için gerekli önlemler alınmalıdır.
9. Görsel araçların altında açıklamalara yer verilmelidir.
10. Sayfa düzenine dikkat edilmelidir.⁷⁷

Öğrenmede önemli bir yer tutan ders kitabını görsel unsurlarla etkili ve çekici kılmak için görsel düzeni ve öğelerini ayrıntılı bilmek ve en iyi şekilde uygulamak gerekmektedir. Çalışmanın bu kısmında görsel düzenin öğelerine yer verilecektir.

3.6.1. Ders Kitaplarında Resimleme (İllüstrasyon)

Ders kitaplarında belli konularda metin şeklinde yazılan yazıları görselleştirme sürecine resimleme (illüstrasyon) denir. Resimleme ders kitaplarında görsel düzen ve estetik için en önemli öğelerden birisidir. Bu derece önemli olan resimleme, “başlık slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan bütün unsurlara verilen genel olarak resimleme”⁷⁸ olarak tanımlanmıştır. Başka bir deyişle resimleme “yazılı bir metnin anlamını genişletmek ona açıklık getirmek ya da metni daha ilginç kılmak için kullanılan resim”⁷⁹ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere ders kitaplarındaki resimlemenin, öğrencilerin öğrenme sürecini etkilediği görülmektedir. Ders kitaplarında resimleme kullanılmasıyla, öğrenci metnin içeriğini daha hızlı bir şekilde anlamaktadır. Yani çocukların öğrenme düzeylerini etkilediğini belirtmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’in çıkardığı dergide konu ile ilgili olarak yazılan köşe yazısında bahsedildiği gibi yazıyla yazılısın ya da yazılmasın görsel eleman öğrenmeye etkisi bir gerçektir. O halde ders kitapları için bu kadar önemli yeri olan resimlemenin kitaplarda kullanılırken özenli davranılması gerekir. Gereksiz geliş güzel kullanımdan kaçınılmalıdır. Resimleme gerekli yerde ve doğru bir şekilde kullanılırsa öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Ancak resimleme kötü

⁷⁷ - Kılıç ve Seven, a.g.e., s.155

⁷⁸ - Kılıçoğlu, a.g.e., s.18

⁷⁹ - Demirel ve Kiroğlu, a.g.e., s.161

yapılırsa aksi durum gerçekleşip öğrenmeyi karmaşık hale getirecektir. Öğrenciyi kitaplardan soğutacak ve uzaklaştıracaktır.

Sonuç olarak, ders kitaplarında resimleme kullanımındaki amaç bilgiyi hatırlatma ve bu hatırlatmayla öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. Tüm bunlar göz önüne alındığında başarılı bir resimleme oluşturulması için uyulması gereken kriterlerin belirlenmesi gerekir. Bu kriterler maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır. Bunlar:

- Resimlemede yaş grubuna uygunluk
- Resimlemede kompozisyon
- Resimlemede renk seçimi
- Resimlemenin metinle olan ilişkisi
- Resimleme-tipografi ilişkisi
- Resimlemede teknik
- Resimlemede dizin
- Resimlemede sosyo kültürel ortam-coğrafya
- Resimlemede diğer görsel elemanlar olmak üzere dokuz kriter bulunmaktadır.⁸⁰

3.6.1.1. Resimlemede Yaş Grubuna Uygunluk

Ders kitaplarında kullanılan resimlemede dikkat edilmesi gereken kriterlerden birincisi yaş grubuna uygunluktur. Çocuklarda yaşla birlikte beğeni-estetik anlayışı da değişmektedir. Ders kitaplarında kullanılan resimler çocukların seviyesine yani yaşlarının genel özelliklerine uygun olup olmadığı incelenmelidir. Çünkü bu kullanılan resimlemeler çocukların öğrenmelerini etkileyebilmektedir. “Ders kitaplarında kullanılacak resimlemeler seçilirken kitabın hazırlandığı dönem ve hitap edeceği çocukların yaş gruplarına dikkat etmek, çocukların konuyu daha rahat ve çabuk öğrenmelerine yardımcı olacaktır. Çocukların duyuşsal gelişimine uygun olmayan her türlü görsel malzeme; okuma-anlama ile görme-anlama ilişkisine dayanan öğrenmeleri olumsuz etkileyecektir.”⁸¹

Ders kitaplarında resimleme oluşturulurken hitap edilen çocukların gelişim özelliklerini bilmek önemlidir. Örnek verilecek olursa “9-12 yaş grubu bir çocuğa, 7-9 yaş grubu özelliği gösteren bir ders kitabı resimlemesi gösterildiğinde; çocuklar

⁸⁰ - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.161-162

⁸¹ - Tosunoğlu vd., a.g.e., s.60

tarafından resimleme küçümsenecek ve hafife alınacaktır.”⁸² Çünkü çocukların seviyelerine uygun değildir. Çocukların seviyesine uygun olması için resimlerde basitleşmeye gidilmemeli, yani basitleşme olması beklenmemelidir. Hatta küçüklere hitap eden kitaplarda bu daha fazla önemsenmelidir.

3.6.1.2. Resimlemede Kompozisyon

Ders kitaplarında kullanılan resimlemelerde kompozisyon, metne bağlı kalarak oluşturulur. Yani metnin vurgu yapılan, önemli kısımlarından seçilmesi gerekir. Resimlemede bunlar yeterli olmayabilir. Kitapta resimlemedeki kompozisyon oluşturulurken dikkat edilmesi gereken kriterler şunlardır: “Kompozisyonun açık veya kapalı olması çocuğun hayal gücünü geliştirmeye yönelik hazırlanması, senaryo veya kurgunun özenli olmasıdır.”⁸³

Resimlemede açık ve kapalı olmak üzere iki tür kompozisyon şekli vardır. Açık kompozisyon, resimlemedeki konunun sınırlama yapılmadan çocuğun hayal gücü dikkate alınarak oluşturulan kompozisyon şeklidir. Bu tür kompozisyon çok küçük yaş grubuna yönelik kitaplardaki resimlemelerde tercih edilmektedir. Kapalı kompozisyon; Resimlemedeki konunun kişiye bir bütün içinde aktarılıp sonlandırılmasıyla oluşturulan kompozisyon şeklidir. Kapalı kompozisyon konuyla ilgili olarak öğrenciyi bilgilendirir, öğrencinin konuyu öğrenmesine ve anlamasına yardımcı olur. Ancak kapalı kompozisyon şeklindeki resimlemelerde olumsuz sonuçlar da oluşabilir. Özellikle konudan soğuma-kaçma oluşabilmektedir.

3.6.1.3. Resimlemede Renk Seçimi

Ders kitaplarındaki resimlemelerde kullanılan renkler öğrencilerin dikkatini, ilgisini arttırmaktadır. Renklerin öğrencide bıraktığı etkinin fazla olması nedeniyle resimlemelerde renk seçimi iyi yapılmalıdır. Çünkü renk seçimi kişide olumlu-olumsuz etkileri yadsınamaz. Bununla ilgili olarak renkler doğru kullanılırsa öğrencinin performansı ve verimliliğinde gözle görülür bir artış olacaktır. Aksi durumda ise yanlış yapma riski oluşur ve en önemlisi stres gibi kötü sonuçlar doğabilir. Özellikle çocuklara yönelik ders kitaplarında renk seçimi yapılırken

⁸² - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.162

⁸³ - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.162

çocukların yaşına hitap edilmelidir. Görsellerde renklendirme yapılırken dikkat edilmesi gerekli hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- “7-9 yaş grubu çocuklarda renk-obje ilişkisi tam olarak gelişmediğinden; sıcak ve canlı renklerde yapılan resimlemeler çocuğun kitaba olan ilgisini arttıracaktır. Örneğin Araçlar turuncu, sarı, kırmızı bulutlar pembe, yeşil mavi resimlenebilir. Bu dönem yaş grubundaki ders kitaplarında siyah beyaz resimlemeler kesinlikle kullanılmamalıdır.
- 9-12 yaş grubu çocuklarına yönelik ders kitaplarında; renk kavramı ve perspektif gelişmeye başladığı için renk seçimleri gerçeğe biraz daha yakın olmalıdır. Bu yaş grubundaki çocuklar, renkleri gerçek yaşamla kıyaslayabilirler. Yine de soğuk renklerin (mavi, mor, yeşil, lacivert) ve siyah-beyaz renklerin az kullanılması önerilebilir.
- 12 yaş ve üzeri çocuklarda perspektif ve gerçekçilik olgusunun üst düzeyde olması, ders kitaplarının içerik ve konu açısından ağırlaşması, bilimsel ciddiyetin artması gibi etmenler renkleri de dolaylı etkilemektedir. Renkler daha ciddi ele alınmalı ve bilimsel yaklaşım renklerde önemini hissettirilmelidir. Bu tür kitaplarda zaman zaman “fotoğraf resimlemeler” de kullanılmaktadır. Yaşın büyümesi nedeniyle siyah-beyaz resimlemeler de kitap içerisinde yer almaktadır.”⁸⁴

Özetle, ders kitaplarındaki resimlemelerde çocukların yaş grubunun özelliklerine göre renkler kullanılmalıdır.

3.6.1.4. Resimlemenin Metinle Olan İlişkisi

Ders kitaplarında metin içinde vurgulanan düşünce ve üzerinde durulan konunun resimlemeyle ön plana çıkarılmasını ifade etmektedir. Resimlemeyle, üzerinde durulan konu ve metin arasında bir bütünlük oluşturulmaktadır. Ders kitaplarındaki resimler konuyu doğru bir şekilde açıklamalıdır. Yani metindeki konu tam olarak açıklayıcı anlaşılır olmalı, konunun ana fikrine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Bunların hepsi öğrencilerin seviyesine uygun bir şekilde yapılmalıdır. Ders kitaplarındaki resimlemenin metinle bütünlük oluşturması öğrencilerin konuya ilgisini arttırdığından konuyu öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır.

⁸⁴ - Demirel ve Kiroğlu, a.g.e., s.163-164

Resimleme metinde vurgulanmak istenen ana düşünceyi doğru yorumlamada önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle vurgulanan anlam dışında bir anlam çağrıştırmamasına, kafa karışıklığı olmamasına özen gösterilmelidir. Ders kitaplarında iyi bir resim-metin ilişkisinin kurulabilmesi için uyulması gereken kriterler maddeler halinde belirtilebilir. Bunlar:

- Metin ve resim genel olarak simetrik olmaktadır. Yani aynı anlamı içermektedir.
- Resim, metni aydınlatmak için kullanılır, Yani metnin anlattığını gösterir, anlamı güçlendirmeye yardım eder.
- Resim, metnin zenginleştirilmesine ve öneminin artırılmasına yardımcı olur. Metinle asıl konu anlatılır resimlerle detaylar açığa vurulur, Resimler metinde anlatılanlar hakkında çağrışımlar yapmaktadır.
- Asıl konu metinle anlatılır. Resim ise metindeki belirlenen yönlere hitap eder.
- Resim, resmin bazı yönlerini anlatan metinle asıl hikâyeyi yansıtmaktadır. Hikâye asıl olarak resim aracılığıyla sunulur. Yani metin resmin bazı yönlerini anlatmak için kullanılır.⁸⁵

Özetle, ders kitaplarında resim ve metnin birlikte kullanılması çocukların konuyu daha iyi öğrenmesini sağlar.

3.6.1.5. Resimleme-Tipografi İlişkisi

Ders kitaplarında resimlemeler konuyla bütünlük oluşturulmalı ve metinle uyum içinde olmalıdır. Yani görselliği oluşturan öğelerle bir bütünlüğü sağlamalıdır. Sağlanan bu bütünlük öğrencinin kavrama düzeyini olumlu bir şekilde etkilemektedir. Tipografinin amacına ulaşması için renklerden yararlanılabilir. Renkler kullanılırken öğrencinin gözünü yormayan renk seçimi yapılmalıdır. Öğrencinin ilgisini dağıtan renkler kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Çünkü ders kitaplarında renklendirmenin doğru kullanılması öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır.

Ders kitaplarında yazının boyutu ile yazının rengi iyi seçilmelidir. Yazının boyutundaki farklılaşma (küçültme-büyütme) öğrencinin yaşına göre değişiklik gösterir. Öğrencinin yaşı arttıkça yazının boyutunda azalma görülür. Aynı şekilde

⁸⁵ - Kılıçoğlu, a.g.e., s. 27

yazıda kullanılan renk te (yazının koyu-silik) de yazımı yaşa göre değişim görölmektedir. Örneğin konu ile ilgili olarak Talim Terbiye kurulunda üçüncü sınıfta bulunan öğrenciye hitap eden kitaplarda yazılar 13 punto ve koyu yazılması, altıncı sınıfta 10 punto ve normal koyulukta yazılması gerektiği belirtilmiştir.

Ders kitaplarında bazen yazılar ile resimler üst üste kullanılmaktadır. Resimlemeler yapılırken öğrencinin yaş grubuna göre sayfayı kaplama boyutunda da değişiklik oluşmaktadır. Örneğin birinci sınıfa hitap eden kitaplarda resimler tüm sayfayı kaplarken beşinci sınıfa hitap eden resim ve metinler aynı sayfada bir arada bulunmaktadır.

Özetle ders kitaplarında tipografi-resimleme ilişkisinde de dikkat edilmesi gereken unsurlar maddeler halinde aşığıdaki gibi sıralanabilir:

1. Ders kitaplarında bulunan metinlerde kullanılan renk, resimleme yapılan fonun rengiyle uyumlu olmalıdır. Örneğin koyu bir zemin kullanılırsa, kullanılan rengin en açık tonu olmalıdır.
2. Metinler resimlemenin boş kısmına ve gözü yormamasına dikkat edilerek yerleştirmelidir.
3. Metnin boyutları iyi seçilmeli, yani metin resmin içinde görülecek büyüklükte olmalıdır. Puntolarının oranı iyi oranlanmalıdır, bu şekilde iyi oranlama yapıldığı takdirde resmin etkisinde azalma olmasını engelleyecektir. Punto seçimi yaş grubuna göre yapılmasına özen gösterilmelidir.
4. Yazı karakteri seçilirken resimlemenin karmaşıklık derecesi göz önünde bulundurulmalıdır. Karmaşık resimlemeler de sade olmalıdır.⁸⁶

3.6.1.6. Resimlemede Teknik

Ders kitaplarında resimleme yapılırken çocukların gelişim ve algılama düzeyine göre teknik türleri kullanılır. Ders kitaplarında kullanılan teknik türlerinden bazıları şunlardır: toz pastel, kuru boya, sulu boya, guvaş, bilgisayarda renklendirme, ekolin vb. sayılabilir. Teknik türleri çocukların gelişimi ve algılamasına göre dolayısıyla yaş grubuna göre kullanım sıklığında değişiklik görölmektedir. Genel olarak pastel boya, sulu boya gibi teknikleri küçük yaş grubundaki çocuklar için tercih edilmektedir. Bu teknikler daha sıcak ve detaydan uzaktır. Mürekkeple tarama

⁸⁶ - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.165

bilgisayarla renklendirme gibi teknikler ise daha büyük yaş grubunda tercih edilmektedir.⁸⁷

3.6.1.7. Resimsel Dizin Oluşturma

Ders kitabındaki resimlemelerde ortak bir dil kullanılması gerekir. Ders kitabındaki resimlemelerde kullanılan renkler, tüm sayfalarda uyum içinde olmalı, görsel bütünlük sağlanmalıdır. Örneğin bir resmi bir kişi sonraki resmi bir başkası tarafından çizilmiş gibi algılanmamasına özen gösterilmelidir. Tek elden çıkmış olmasına özen gösterilmelidir. Her sayfa başka yerlerden toplanmış gibi olmamalıdır. Sayfa bütünlüğünü sağlamak için resimsel ortak bir dil kurulmalıdır. Bu nedenle bir kişi tarafından ya da bir ekip tarafından hazırlanması daha uygundur. Bu da meydana gelecek düzensizliği azaltacak, hatta düzensizliğin oluşmasını engelleyecektir.⁸⁸

3.6.1.8. Resimlemede Sosyo-Kültürel Ortam Oluşturma

Ders kitabındaki resimlemeler, hitap edilen kişilerin içinde buldukları sosyo-kültürel ortamına, kültürel yapısına uygun olarak kullanılmalıdır. Ayrıca evrensel değerler de göz önünde tutulmalıdır. Resimleme yapılırken çocuğun yaşadığı ortamdan ya da buna yakın örnekler sunulmalıdır. Yakın çevreden seçim yapıldığında öğrenme daha kolay olmaktadır. Aksi ise öğrenmeyi olumsuz etkilemektedir.

Özetle, kitaplardaki resimlemelerin, çocuğun içinde bulunduğu kültürel ortama ait örneklerden verilmesine dikkat edilmelidir.⁸⁹

⁸⁷ - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.166

⁸⁸ - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.167

⁸⁹ - Demirel ve Kıroğlu, a.g.e., s.167

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde; örnekleme yer alan ilkökul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının görsel boyut ve içerik yönünden incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara, ilgili resim ve tablolara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Örnekleme Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Dağılımı

ÖRNEKLEM DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN GÖRSELLERİN DAĞILIMI					
	4.SINIF	5.SINIF	6.SINIF	7.SINIF	8.SINIF
1. Ünite	13	16	9	12	9
2. Ünite	14	22	22	9	11
3. Ünite	6	16	5	9	10
4. Ünite	11	13	4	14	6
5. Ünite	19	24	3	5	7
6. Ünite	14	15	10	8	9
Genel Toplam	77	106	53	57	52

İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitapları incelendiğinde görsellerin sınıflara göre dağılımı yukarıdaki Tablo 4.1'deki gibidir. İlkokul 4. sınıf ders kitabında toplam 77, ortaokul 5. sınıf ders kitabında toplam 106, 6. sınıf ders kitabında toplam 53, 7. sınıf ders kitabında toplam 57 ve 8. sınıf ders kitabında toplam 52; genel toplamda 345 görsel bulunmaktadır. Araştırmada ilkökul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan araştırmanın örnekleme olan her bir DKAB ders kitabı için hazırlanan derecelendirme ölçeği temel alınarak her bir DKAB ders kitabının ünite konuları ve görselleri incelenmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla da seçilen 5 ders kitabında bulunan 345 görselden 60 resim tek tek Prof. Dr. Cemal Tosun'un adı

geçen kitabında yer alan “Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine” göre incelenip, ölçekler tablo haline getirilip yorumlamalara gidilmiştir.

4.1. İLKOKUL 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR

İlkokul 4. sınıf DKAB ders kitabı, Gizem Yayıncılık tarafından 2012 yılında Ankara’da basılmıştır. 6 ünite ve 149 sayfadan oluşan ders kitabında toplam 77 görsel bulunmaktadır. Çalışmamızda ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabı için hazırlanan derecelendirme ölçeğine ilişkin bulgular Tablo 4.1.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1.1. İlkokul 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Konu Başlığı Metin Ana Fikri Tutarlılığı					Konu Başlığı– Görsel Öğe Tutarlılığı					Metin Ana Fikri Görsel Öğe Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
ÜNİTE NO																				
ÜNİTE ADI																				
ÜNİTE KONULARI																				
ÖĞRENME ALANI: İNANÇ																				
1.ÜNİTE: DİN VE AHLAK HAKKINDA NELER BİLİYORUZ?																				
1. Günlük Konuşmalarımızda Dinle İlişkin İfadeler	0	5	5	0	0	0	0	4	4	2	0	0	5	3	2	0	1	7	2	0
1.1.Bismillahirrahmanirrahim	0	1	2	7	0	0	1	1	6	2	0	1	4	3	2	0	1	6	3	0
1.2. Allah’a Şükür	0	1	5	3	1	0	1	3	4	2	1	1	7	1	0	0	4	5	1	0
1.3. Sevap ve Günah Kavramları	0	0	5	4	1	0	1	5	4	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
1.4.Dilek ve Dualarımızda Dini İfadeler	0	2	2	4	2	0	0	3	6	1	2	0	6	2	0	0	1	7	1	1
1.5.Selamlaşıyoruz	0	1	5	4	0	0	0	4	5	1	0	1	6	1	2	0	2	6	1	1
1.6.’’Kelime-i Tevhid’’ ve ’’Kelime-i Şehadet’’i Öğreniyoruz.	0	1	4	3	2	0	0	4	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2. Dini Öğrenmenin Önemi	0	2	5	3	0	0	0	4	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3. Din Güzel Ahlaktır	0	2	3	5	0	0	0	2	8	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.1. Güzel Söz Söyleyelim	0	0	6	4	0	0	0	4	4	2	0	1	6	1	2	0	1	4	5	0
3.2.Güzel Davranışlarda Bulunalım	0	0	6	3	1	0	0	4	5	1	4	0	6	0	0	0	2	7	1	0
4. Sübhaneke Duası ve Anlamı	0	0	3	5	2	0	0	3	6	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0

Tablo 4.1.1. (Devamı) İlkokul 4. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Konu Başlığı Metin Ana Fikri Tutarlılığı					Konu Başlığı– Görsel Öğe Tutarlılığı					Metin Ana Fikri Görsel Öğe Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: İBADET																				
2.ÜNİTE: TEMİZ OLALIM																				
1.Dinim Temiz Olmamı İstiyor	0	1	4	5	0	0	2	5	3	0	0	2	4	4	0	0	1	5	4	0
1.1. Bedenimi ve Elbiselerimi Temiz Tutarım	0	1	3	6	0	0	0	7	3	0	0	1	5	4	0	0	1	5	3	1
1.2. Çevremi Temiz Tutar ve Korurum	0	0	3	6	1	0	0	6	3	1	0	1	6	3	0	0	3	5	1	1
1.3. Temizlik Sağlığım İçin Önemlidir	0	1	5	3	1	0	1	6	2	2	0	1	7	1	1	0	2	6	1	1
2. Sözünde Durmak, Dürüst ve Güvenilir Olmak	0	1	4	4	1	0	0	6	4	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3. Fatıha Suresi ve Anlamı	0	1	1	6	2	0	0	4	4	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED (S.A.V.)																				
3.ÜNİTE: HZ.MUHAMMED'İ TANIYALIM																				
1.Hz.Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım	1	2	5	1	1	0	1	7	2	0	1	2	6	1	0	1	3	5	0	1
2. Hz. Muhammed'in Aile Büyüklerini Tanıyalım	0	2	5	1	2	0	1	7	1	1	1	2	5	2	0	1	3	5	0	1
3.Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları	0	1	6	2	1	0	1	6	2	1	2	2	4	2	0	0	3	4	2	1
4. Hz. Muhammed'in Çocukluk ve Gençlik Yıllarındaki Erdemli Davranışları	0	1	6	2	1	0	1	8	1	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
5. Kevser Suresi ve Anlamı	1	1	5	2	1	0	2	3	3	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU																				
4.ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM																				
1.Son İlahi Kitap: Kur'an-ı Kerim	0	1	4	3	2	0	1	5	4	0	1	1	5	3	0	1	2	5	2	0
2.Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e İndirilişi	0	0	5	4	1	0	1	4	5	0	1	1	4	3	1	1	2	4	3	0
3.Kuran-ı Kerim'in Kitap Haline Getirilmesi ve Çoğaltılması	0	1	4	2	3	0	1	4	3	2	0	2	4	3	1	1	2	4	2	1
4.Kur'an-ı Kerim'in İç Düzeni	0	0	6	1	3	0	1	5	3	2	0	3	5	1	2	0	2	5	2	1
4.1. Ayet	0	1	4	2	3	0	1	3	3	3	0	2	4	2	2	0	3	3	3	1
4.2. Sure	0	1	4	2	3	0	1	4	2	3	1	1	5	2	1	0	3	5	2	0
4.3.Cüz	0	1	4	3	2	0	1	3	3	3	1	1	4	3	1	1	2	4	3	0
5. Bilge İnsan: Hz. Lokman	0	1	4	3	2	0	1	5	3	1	1	2	3	3	1	1	3	3	2	1
ÖĞRENME ALANI: AHLAK																				
5.ÜNİTE: SEVGİ, DOSTLUK VE KARDEŞLİK																				
1.Sevmek Sevilmek Bir İhtiyaçtır	0	3	5	2	0	0	4	3	3	0	0	4	4	2	0	0	4	4	2	0
2.Sevgi Allah'ın Verdiği Bir Nimettir	0	4	3	3	0	0	4	2	4	0	0	5	3	1	1	1	4	2	3	0
3.Allah Yarattıklarını Sever	0	4	3	3	0	0	4	3	2	1	0	4	4	1	1	0	5	3	2	0
4.Dostluk ve Kardeşliğin Temeli Sevgidir	0	3	4	3	0	0	0	3	4	1	0	6	2	1	1	1	1	3	4	1
15.İslam Dini Dostça ve Kardeşçe Yaşamayı Öğütler	0	2	4	4	0	0	4	2	3	1	0	5	2	3	0	0	3	5	1	1

Tablo 4.1.1. (Devamı) İlkokul 4. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Konu Başlığı Metin Ana Fikri Tutarlılığı					Konu Başlığı– Görsel Öge Tutarlılığı					Metin Ana Fikri Görsel Öge Tutarlılığı				
	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
ÜNİTE NO																				
ÜNİTE ADI																				
ÜNİTE KONULARI																				
ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR																				
6.ÜNİTE: AİLE VE DİN																				
1.Aile Toplumun Temelidir	1	1	5	3	0	0	2	5	3	0	1	1	6	1	1	1	2	5	2	0
2.Anne ve Babam Benim İyiliğimi İster	0	2	4	4	0	0	0	7	3	0	1	1	5	2	1	1	1	6	2	0
3.Kardeşlerimle İyi Geçinirim	0	1	5	4	0	0	0	7	2	1	1	2	5	1	1	1	2	4	2	1
4.Ailemizde Birbirimize Saygı Gösterir, Yardım Ederiz	0	1	4	3	1	0	1	6	2	1	1	0	7	2	0	2	1	5	2	0
5.Ailemizde Birbirimizi Anlamalıyız ve Sorumluluklarımızı Birlikte Çözmeliyiz	0	2	5	2	1	0	0	5	5	0	1	0	7	2	0	1	2	5	2	0
6.Aile İçi İlişkilere Yönelik İslam'ın Öğütleri	1	2	3	3	1	0	0	4	4	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
GENEL TOPLAM	4	58	178	137	42	0	39	186	151	44	121	56	156	64	24	115	71	152	66	15

Tablo 4.1.1'e göre, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında 6 ünite 42 konu yer almaktadır. Araştırma alt problemlerine göre adı geçen kitapta elde edilen bulgular şöyledir:

a. Ünite başlığı-konu başlığı tutarlılığı: Hiç: 4, Az: 58, Orta: 178, Çok: 137, Tamamen: 42

b. Konu başlığı-metin ana fikri tutarlılığı: Hiç: 0, Az: 39, Orta: 186, Çok: 151, Tamamen: 44

c. Konu başlığı-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 121, Az: 56, Orta: 156, Çok: 64, Tamamen: 24

d. Metin ana fikri-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 115, Az: 71, Orta: 152, Çok: 66, Tamamen:15 sonuçları elde edilmiştir.

İlkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında toplam 77 görsel bulunmaktadır. Ders kitabında bulunan tüm görseller tek tek taranmış ancak, çoğunluğunu temsil ettiği düşünülen 12 adet görsel Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin bulgular şöyledir:

Resim 4.1.1. Bismillahirrahmanirrahim⁹⁰

Resim 4.1.1’de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark eder.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Bismillahirrahmanirrahim” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 12. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.2. Bismillahirrahmanirrahim

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	x		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		4	4	2

⁹⁰ - Yılmaz Karahan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4 Ders Kitabı*, Ankara, 2012, s.12

Resim 4.1.2. Güzel Söz Söyleyelim⁹¹

Resim 4.1.2’de verilen görsel, ilkökul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Güzel Söz Söyleyelim.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 26. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.3. Güzel Söz Söyleyelim

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		x	
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		2	5	3

⁹¹ - Karahan, a.g.e., s.26

Resim 4.1.3. Dinim Temiz Olmamı İstiyor⁹²

Resim 4.1.3’de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “İslam dininin temizliğe verdiği önemin farkında olur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Dinim Temiz Olmamı İstiyor.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 35. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.4. Dinim Temiz Olmamı İstiyor

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	x		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		4	4	2

⁹² - Karahan, a.g.e., s.35

Resim 4.1.4. Bedenimi ve Elbiselerimi Temiz Tutarım⁹³

Resim 4.1.4’de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Beden ve giysi temizliğine özen gösterir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Elbiselerim ve Ben” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 39. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.5. Bedenimi ve Elbiselerimi Temiz Tutarım

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			x
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			x
TOPLAM		2	3	5

⁹³ - Karahan, a.g.e., s.39

Resim 4.1.5. Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım⁹⁴

Resim 4.1.5'de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 56. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.6. Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		x	
2	Seviyesine uygun mu?		x	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		1	6	3

⁹⁴ - Karahan, a.g.e., s.56

Resim 4.1.6. Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları⁹⁵

Resim 4.1.6'da verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında "Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler." kazanımını kazandırmak amacıyla "Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları" konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 61. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.7. Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		x	
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görüntüden çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	x		
TOPLAM		3	4	3

⁹⁵ - Karahan, a.g.e., s.61

Resim 4.1.7. Son İlahi Kitap: Kur'an-ı Kerim⁹⁶

Resim 4.1.7'de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Kur'an'ın, Allah tarafından insanlara gönderilen son ve evrensel bir kitap olduğunu açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Son Rehber” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 77. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.8. Son İlahi Kitap: Kur'an-ı Kerim

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		x	
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	x		
TOPLAM		3	4	3

⁹⁶ - Karahan, a.g.e., s.77

Resim 4.1.8. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e İndirilişi⁹⁷

Resim 4.1.8'de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indiriliş sürecini özetler.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e indirilişi” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 78. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.9. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e İndirilişi

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		x	
2	Seviyesine uygun mu?		x	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			x
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		x	
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	x		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		1	5	4

⁹⁷ - Karahan, a.g.e., s. 78

Resim 4.1.9. Sevmek ve Sevilmek Bir İhtiyaçtır⁹⁸

Resim 4.1.9’de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Sevmenin ve sevilmenin bir ihtiyaç olduğunu fark eder.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Sevmek ve sevilmek bir ihtiyaçtır.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 96. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.10. Sevmek ve Sevilmek Bir İhtiyaçtır

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		x	
2	Seviyesine uygun mu?		x	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	x		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		2	6	2

⁹⁸ - Karahan, a.g.e., s.96

Resim 4.1.10. Sevgi Allah'ın Verdiği Bir Nimettir⁹⁹

Resim 4.1.10'de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğunu örneklerle açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Sevgi Allah'ın Verdiği Bir Nimettir.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 102. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.11. Sevgi Allah'ın Verdiği Bir Nimettir

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	x		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			x
TOPLAM		4	3	3

⁹⁹ - Karahan, a.g.e., s.102

Resim 4.1.11. Aile Toplumun Temelidir-1¹⁰⁰

Resim 4.1.11’de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Ailenin birey ve toplum için önemini açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Aile Toplumun Temelidir.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 117. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.12. Aile Toplumun Temelidir-1

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		x	
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		x	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			x
TOPLAM		2	4	4

¹⁰⁰ - Karahan, a.g.e., s.117

Resim 4.1.12. Aile Toplumun Temelidir-2¹⁰¹

Resim 4.1.12’de verilen görsel, ilkokul 4. sınıf DKAB ders kitabında “Ailenin birey ve toplum için önemini açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Ailem” konulu Şiir’in içinde kullanılmıştır. Kitabın 121. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.1.13. Aile Toplumun Temelidir-2

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		x	
2	Seviyesine uygun mu?		x	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		x	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			x
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			x
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	x		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			x
TOPLAM		1	4	5

¹⁰¹ - Karahan, a.g.e., s.121

Tablo 4.1.14. 4. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular

S. No	4. SINIF RESİMLERLE İLGİLİ GENEL BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resim	4	4	2
2	Resim	2	5	3
3	Resim	4	4	2
4	Resim	2	3	5
5	Resim	1	6	3
6	Resim	3	4	3
7	Resim	3	4	3
8	Resim	1	5	4
9	Resim	2	6	2
10	Resim	4	3	3
11	Resim	2	4	4
12	Resim	1	4	5
GENEL TOPLAM		29	52	39

İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabından seçilen 12 resim, Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'ne göre incelenmiştir. 12 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'nde sorulan “Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?” sorularına ilişkin bulguların genel toplamında EVET: 29, KISMEN: 52, HAYIR: 39'dur.

4.2. ORTAOKUL 5. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR

Ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabı, Ada Matbaacılık tarafından 2013 yılında Ankara’da basılmıştır. 6 ünite ve 154 sayfadan oluşan ders kitabında toplam 106 görsel bulunmaktadır. Çalışmamızda ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabı için hazırlanan derecelendirme ölçeğine ilişkin bulgular Tablo 4.2.1’de verilmiştir.

Tablo 4.2.1. Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Konu Başlığı Metin Ana Fikri Tutarlılığı					Konu Başlığı– Görsel Öge Tutarlılığı					Metin Ana Fikri Görsel Öge Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: İNANÇ																				
1.ÜNİTE: ALLAH İNANCI																				
1-İnsan Akıllı Bir Varlıktır	0	0	5	4	1	0	0	5	4	1	0	2	6	2	0	0	2	6	2	0
2-Evrende Bir Düzen Vardır	0	0	3	6	1	0	0	3	6	1	0	1	6	3	0	0	1	5	3	0
3-Allah Vardır ve Birdir	0	0	4	2	4	0	0	4	4	2	0	1	7	1	1	0	1	6	2	0
4-Çalışırım, Allah’ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum	0	0	4	3	3	0	0	3	4	3	0	1	5	3	1	0	1	5	2	1
5-İhlâs Suresi ve Anlamı	0	0	5	2	3	0	0	5	2	3	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: İBADET																				
2.ÜNİTE: İBADET KONUSUNDA BİLGİLENELİM																				
1-İbadet Nedir? ve Niçin Yapılır?	0	0	6	2	2	0	1	5	3	1	0	3	5	2	0	0	2	5	3	0
2-İbadetlerle İlgili Kavramlar: Farz, Vacip, Sünnet	0	0	5	3	2	0	0	4	4	2	0	2	5	2	1	0	3	4	3	0
3-Başlıca İbadetler	0	0	4	3	3	0	0	4	3	3	0	2	5	2	1	0	1	6	2	1
4-Camiyi Tanıyalım	0	1	3	3	3	0	1	3	3	3	0	2	5	2	1	0	1	5	2	1
5-Dua	0	0	3	4	3	0	0	3	6	1	0	1	5	2	2	0	0	6	3	1
5.1.Dua İbadetin Özüdür	0	0	3	3	3	0	0	4	5	0	0	2	4	3	1	0	1	6	2	1
5.2.Niçin ve Nasıl Dua Edilir?	0	0	4	3	3	0	0	4	4	2	0	2	5	2	1	0	2	6	2	0
5.3.Kur’an’den ve Peygamberden Dua Örnekleri	0	0	5	2	3	0	1	3	4	2	0	3	4	1	2	0	3	4	2	1
5.4.Kültürümüzden Dua Örnekleri	0	0	5	3	2	0	0	5	5	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
6.Güzel İş ve Davranış: Salih Amel	0	0	3	4	3	0	0	5	4	1	0	2	5	3	0	0	2	6	1	1
7.İbadetler Davranışlarımızı Güzelleştirir	0	0	4	4	2	0	0	4	5	1	0	3	3	4	0	0	1	6	2	2
8.Rabbena Duaları ve Anlamı	0	1	3	3	3	0	1	4	3	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0

Tablo 4.2.1. (Devamı) Ortaokul 5. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Konu Başlığı Metin Ana Fikri Tutarlılığı					Konu Başlığı– Görsel Öge Tutarlılığı					Metin Ana Fikri Görsel Öge Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED (S.A.V.)																				
3.ÜNİTE: HZ.MUHAMMED VE AİLE HAYATI																				
1. Hz. Muhammed'in Evliliği ve Çocukları	0	1	4	3	2	0	2	3	3	2	10	0	0	0	0	1	0	0	0	0
2. Hz. Muhammed'in Ailesi İçindeki Örnek Davranışları	0	0	4	4	2	0	0	5	3	2	0	2	4	1	3	0	1	4	4	1
3.Hz.Muhammed'in Ailesinin Örnek Davranışları	0	0	3	4	3	0	1	4	3	2	0	3	3	1	3	0	2	3	5	0
3.1.Hz.Muhammed'in Ailesinde Sevinçler ve Sıkıntılar paylaşırdı	0	1	2	4	2	0	1	2	4	3	0	2	3	3	0	0	3	2	5	0
3.2.Hz.Muhammed'in Ailesinde Misafirlere Cömert Davranırdı	0	0	3	5	1	0	1	2	4	3	1	1	5	3	0	0	2	3	4	1
3.3.Hz.Muhammed'in Ailesinde İraftan Kaçınılırdı	0	0	3	5	1	0	0	4	3	3	1	1	4	3	1	0	4	2	2	2
3.4.Hz. Muhammed'in Ailesinde Akrabalık ve Komşuluk İlişkilerine Önem Verilirdi	0	0	3	4	2	0	0	3	5	2	0	2	4	3	0	0	2	3	4	1
3.5.Hz. Muhammed'in Ailesinde Öksüzler ve Yoksullar Gözetilirdi	0	0	4	3	2	0	0	3	3	3	10	0	0	0	0	1	0	0	0	0
4. Salâvat Duaları ve Anlamı	0	0	4	3	2	0	1	3	4	2	10	0	0	0	0	1	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU																				
4.ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İN TEMEL EĞİTİCİ NİTELİKLERİ																				
1.İslam Dinin Temel Kaynağı: Kur'an	0	1	6	0	2	1	0	5	3	1	0	2	5	3	0	1	3	2	3	1
2. Kur'an İyiye ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır	0	0	6	2	2	0	0	5	3	2	0	3	2	5	0	0	4	2	3	1
3.Kur'an'ın Açıklayıcılığı ve Yol Göstericiliği	0	0	6	1	3	0	1	4	2	2	0	2	4	3	1	0	3	2	4	1
4. Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim	0	0	6	1	2	0	0	6	2	2	0	2	3	5	0	0	2	2	5	0
5. Fil Suresi ve Anlamı	3	1	4	0	2	0	1	5	2	2	0	4	1	4	0	0	3	3	4	0

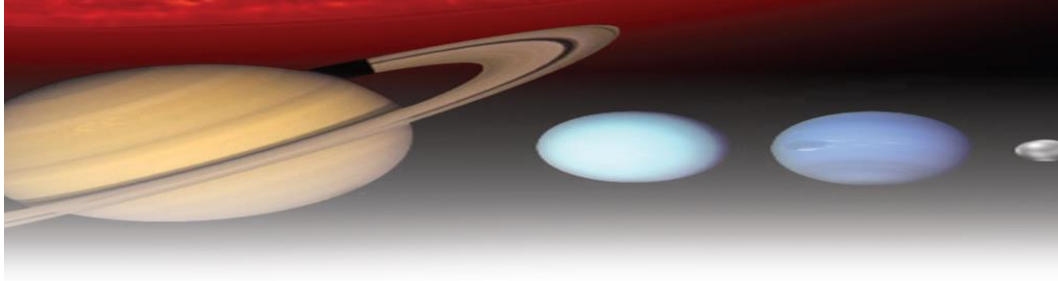
Tablo 4.2.1. (Devamı) Ortaokul 5. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Konu Başlığı Metin Ana Fikri Tutarlılığı					Konu Başlığı– Görsel Öğe Tutarlılığı					Metin Ana Fikri Görsel Öğe Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: AHLAK																				
5.ÜNİTE: SEVINÇ VE ÜZÜNTÜLERİMİZİ PAYLAŞALIM																				
1.Paylaşmak Niçin Önemlidir?	0	0	3	5	2	0	1	4	4	1	0	3	2	5	0	1	2	3	4	0
2.Sevinçlerimizi Paylaşalım	0	0	3	5	2	0	0	5	4	1	0	3	4	3	0	0	2	4	3	1
2.1.Dini Bayramlarımız	0	0	2	5	3	0	0	4	5	1	0	2	3	5	0	0	2	3	4	1
2.2. Milli Bayramlarımız	1	0	2	4	3	1	0	5	4	0	0	1	4	4	1	0	1	4	4	1
2.3.Cuma Günü ve Ramazan Ayı	0	0	2	3	5	0	0	4	5	1	0	1	4	4	1	0	1	5	3	1
2.4.Kandil Geceleri	0	0	3	3	4	0	0	4	4	2	0	1	5	3	1	0	1	5	3	1
2.5. Nevruz ve Hıdırellez	0	0	3	4	3	0	1	3	4	2	0	1	4	4	1	0	1	5	4	0
3.Üzüntülerimizi Paylaşalım	0	0	5	2	3	0	1	5	4	0	¹⁰ 0	0	0	0	¹⁰ 0	0	0	0	0	0
3.1.Hastalarımızı Ziyaret Ederiz	0	0	5	2	3	0	0	5	3	2	0	1	5	3	1	0	2	4	4	0
3.2. Geçmişlerimizi Anarız	0	0	5	2	3	0	1	4	4	1	0	1	5	3	1	0	2	4	4	0
3.3.Zor Durumda Olanlara Yardım Ederiz	0	0	3	5	2	0	0	4	4	2	0	1	5	4	0	0	2	4	3	1
3.4. Engellerle Sevgi İle Bakar, Sıkıntılarını Paylaşırız	0	0	3	5	2	0	0	5	4	1	0	1	5	4	0	0	3	2	5	0
4. Tahiyat Duası ve Anlamı	1	1	2	3	2	0	0	4	5	1	0	2	5	3	0	0	4	2	3	1
ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR																				
6.ÜNİTE: VATAN VE MİLLETİMİZİ SEVİYORUZ																				
1. Vatan ve Milet Kavramlarını Öğreniyoruz	0	0	4	5	1	0	2	3	2	3	1	0	4	4	1	0	0	4	3	3
2. Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz	0	0	3	6	1	0	1	3	3	3	0	1	5	3	1	0	1	3	3	3
3. Bu Vatanın Hepimiz Bir Milletiz	0	0	4	3	3	0	1	2	5	2	0	1	5	3	1	0	0	6	2	2
4. Manevi Değerlerimizi Koruyup Saygı Gösteririz	0	0	4	5	1	0	0	4	4	2	¹⁰ 0	0	0	0	¹⁰ 0	0	0	0	0	0
4.1. Barağımıza ve İstiklal Marş'ımıza Saygı Duyarız	0	0	5	3	2	0	0	3	4	3	0	0	5	4	1	0	0	5	3	2
4.2. Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız	0	0	5	3	2	0	0	4	4	2	0	0	7	2	1	0	0	5	4	1
4.3.Askerlik Yapmak Vatan Borcumuzdur	0	0	5	4	1	0	0	5	2	3	0	0	5	4	1	0	1	5	2	2
5."Yurtta Barış, Dünyada Barış" Temel İlkemizdir	0	0	4	5	1	0	0	5	2	3	0	0	6	3	1	0	0	6	2	2
GENEL TOPLAM	5	7	202	175	121	2	20	207	193	95	83	71	196	134	32	82	75	183	137	39

Tablo 4.2.1'e göre, Ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında 6 ünite 52 konu yer almaktadır. Araştırma alt problemlerine göre adı geçen kitapta elde edilen bulgular şöyledir:

- a. Ünite başlığı-konu başlığı tutarlılığı: Hiç: 5, Az: 7, Orta: 202, Çok: 175, Tamamen: 121
- b. Konu başlığı-metin ana fikri tutarlılığı: Hiç: 2, Az: 20, Orta: 207, Çok: 193, Tamamen:95
- c. Konu başlığı-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 83, Az: 71, Orta: 196, Çok: 134, Tamamen: 32
- d. Metin ana fikri- görsel öge tutarlılığı: Hiç: 82, Az: 75, Orta: 183, Çok: 137, Tamamen: 39 sonuçları elde edilmiştir.

Ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında toplam 106 görsel bulunmaktadır. Ders kitabında bulunan tüm görseller tek tek taranmış ancak, çoğunluğunu temsil ettiği düşünülen 12 adet görsel Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin bulgular şöyledir:

Resim 4.2.1. Evrende Bir Düzen Vardır¹⁰²

Resim 4.2.1’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Evrendeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Evrende Bir Düzen Vardır.” konusunda sayfaya yerleştirilmiştir. Kitabın 14. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.2. Evrende Bir Düzen Vardır

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?	X		
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		4	4	2

¹⁰² - İbrahim Kani, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabı*, Ankara, 2013, s.14

Resim 4.2.2. Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum¹⁰³

Resim 4.2.2'de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum.” konusunda sayfaya yerleştirilmiştir. Kitabın 24. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.3. Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarıyorum

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?		X	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			X
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görüntüden çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		1	6	3

¹⁰³ - Kani, a.g.e., s.24

Resim 4.2.3. Başlıca İbadetler Namaz¹⁰⁴

Resim 4.2.3’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Başlıca ibadetlerin hangileri olduğunu belirtir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Başlıca İbadetler Namaz” konusunda sayfaya yerleştirilmiştir. Kitabın 37. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.4. Başlıca İbadetler Namaz

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		X	
2	Seviyesine uygun mu?		X	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			X
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		2	4	4

¹⁰⁴ - Kani, a.g.e., s.37

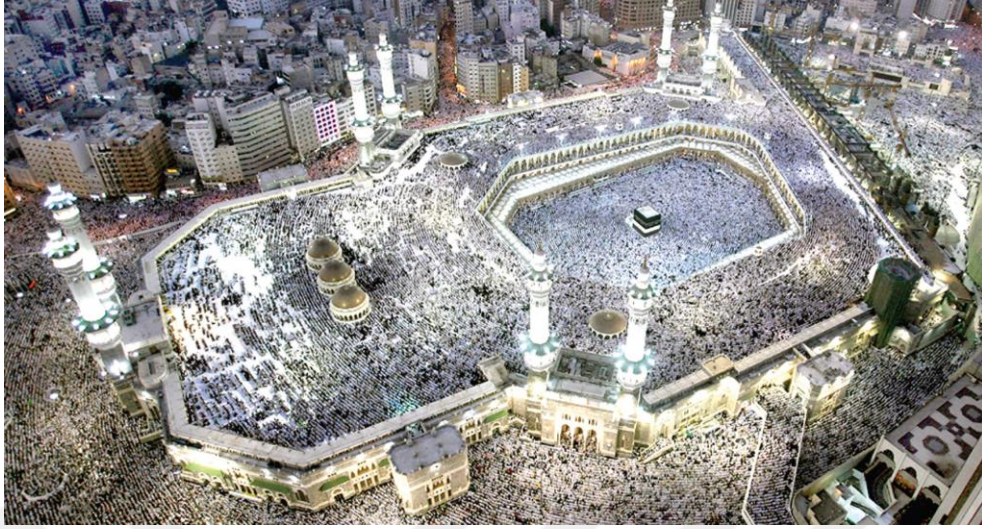
Resim 4.2.4. Güzel İş ve Davranış: Salih Amel¹⁰⁵

Resim 4.2.4’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Her güzel iş ve davranışın (salih amel) dinimizdeki önemini örneklerle açıklar.” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 52. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.5. Güzel İş ve Davranış: Salih Amel

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?			X
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		x	
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	x		
TOPLAM		1	3	6

¹⁰⁵ - Kani, a.g.e., s.52

Resim 4.2.5. Hz. Muhammed ve Aile Hayatı¹⁰⁶

Resim 4.2.5’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” ünitesinde kapak olarak kullanılmıştır. Kitabın 61. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.6. Hz. Muhammed ve Aile Hayatı

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		X	
2	Seviyesine uygun mu?		X	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		3	3	4

¹⁰⁶ - Kani, a.g.e., s.61

Resim 4.2.6. Hz. Muhammed’in Ailesinde Misafirlere Cömert Davranılırdı¹⁰⁷

Resim 4.2.6’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed’in ailesi içindeki davranışlarına örnekler verir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hz. Muhammed’in Ailesinde Misafirlere Cömert Davranılırdı.” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 71. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.7. Hz. Muhammed’in Ailesinde Misafirlere Cömert Davranılırdı

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görüntüden çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		2	4	4

¹⁰⁷ - Kani, a.g.e., s.71

Resim 4.2.7. Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim¹⁰⁸

Resim 4.2.7'de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. İbrahim’in Allah’a inanç konusunda ne tür çabalar gösterdiğini fark eder.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Allah’ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 99. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.8. Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?			X
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		2	2	6

¹⁰⁸ - Kani, a.g.e., s.99

Resim 4.2.8. Fil Suresi ve Anlamı¹⁰⁹

Resim 4.2.8’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Fil suresini ezbere okur ve anlamını söyler.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Fil Olayı” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 101. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.9. Fil Suresi ve Anlamı

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		X	
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		2	4	4

¹⁰⁹ - Kani, a.g.e., s.101

Resim 4.2.9. Dini Bayramlarımız¹¹⁰

Resim 4.2.9’da verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Dinî ve millî bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Dini Bayramlarımız” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 110. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.10. Dini Bayramlarımız

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?			X
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		1	3	6

¹¹⁰ - Kani, a.g.e., s.110

Resim 4.2.10. Nevruz ve Hıdırellez¹¹¹

Resim 4.2.10’da verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Toplumumuzda önem verilen bazı gün ve geceleri açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Nevruz ve Hıdırellez” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 119. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.11. Nevruz ve Hıdırellez

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?			X
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		1	2	7

¹¹¹ - Kani, a.g.e., s.119

Resim 4.2.11. Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz¹¹²

Resim 4.2.11’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Vatan ve millet sevgisinin önemini açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz.” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 134. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.12. Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			X
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	1	7

¹¹² - Kani, a.g.e., s.134

Resim 4.2.12. Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız¹¹³

Resim 4.2.12’de verilen görsel, ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız.” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 140. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.2.13. Gazilerimize Saygı Gösterir, Şehitlerimizi Rahmetle Anarız

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		X	
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			X
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?	X		
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	X		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		2	3	5

¹¹³ - Kani, a.g.e., s.140

Tablo 4.2.14. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular

S. No	5. SINIF RESİMLERLE İLGİLİ GENEL BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resim	4	4	2
2	Resim	1	6	3
3	Resim	2	4	4
4	Resim	1	3	6
5	Resim	3	3	4
6	Resim	2	4	4
7	Resim	2	2	6
8	Resim	2	4	4
9	Resim	1	3	6
10	Resim	1	2	7
11	Resim	2	1	7
12	Resim	2	3	5
GENEL TOPLAM		23	39	58

Ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabından seçilen 12 resim, Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'ne göre incelenmiştir. 12 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'nde sorulan “Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?” sorularına ilişkin bulguların genel toplamında EVET: 23, KISMEN: 39, HAYIR: 58’dir.

4.3. ORTAOKUL 6. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR

Ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabı, İlke Yayınları Ltd. Şti., tarafından 2013 yılında Ankara’da basılmıştır. 6 ünite ve 152 sayfadan oluşan ders kitabında toplam 53 görsel bulunmaktadır.

Çalışmamızda ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabı için hazırlan derecelendirme ölçeğine ilişkin bulgular Tablo 4.3.1’de verilmiştir.

Tablo 4.3.1. Ortaokul 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI ÜNİTE NO ÜNİTE ADI ÜNİTE KONULARI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİÇ	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: İNANÇ																				
1.ÜNİTE: PEYGAMBERLERE VE İLAHİ KİTAPLARA İNANÇ																				
1- Peygamber ve Peygambere İman	0	2	0	7	1	0	0	2	7	1	0	4	1	5	0	0	3	3	4	0
1.1.Peygamberlerin İnsanlardan Seçilmesinin Nedenleri	0	1	1	6	2	0	0	3	6	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.2.Peygamberlerin Nitelikleri	0	1	1	5	3	0	1	2	5	2	0	2	4	3	1	0	4	2	4	0
1.3. Peygamberlere Gelen Mesajların Ortak Amacı	0	0	3	3	4	0	1	2	4	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2-İlahi Kitap ve İlahi Kitaplara İman	0	1	2	4	3	0	0	4	3	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1. Allah Niçin Vahiy Göndermiştir?	0	2	1	4	3	0	0	3	4	3	0	2	3	3	2	0	5	2	2	1
2.2. İlahi Kitaplar	0	1	2	4	3	0	1	2	5	2	0	2	4	4	0	0	3	1	6	0
3- Asr Suresi ve Anlamı	0	2	1	4	3	0	1	2	5	2	0	3	1	5	1	0	2	3	3	2

Tablo 4.3.1. (Devamı) Ortaokul 6. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: İBADET																				
2.ÜNİTE: NAMAZ İBADETI																				
1-Namaz Nedir ve Niçin Kılınır?	0	1	2	4	3	0	1	3	4	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2-Namazın Şartları	0	0	2	5	3	0	0	1	8	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1.Namaza Hazırlık Şartları	0	0	2	5	3	0	0	2	5	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1.1.Abdest, Boy Abdesti ve Teyemmüm	0	0	2	4	4	0	0	1	7	2	0	3	3	3	1	0	3	1	5	1
2.1.2.Namaza Hazırlığın Diğer Şartları	0	0	2	4	4	0	0	2	4	4	0	1	4	4	1	0	2	2	5	1
2.2.Namazın Kılınış Şartları	0	0	1	7	2	0	0	1	4	4	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
3-Namaza Çağrı: Ezan ve Kamet	0	0	2	5	3	0	0	1	4	4	0	1	3	5	1	0	3	1	6	0
4-Günlük Namazlar (Beş Vakit Namaz)	0	0	2	5	3	0	0	2	4	4	0	1	3	4	2	0	1	4	5	0
5-Cemaatle Namaz	0	0	3	4	3	0	0	3	3	4	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
6- Cuma Namazı	0	0	3	3	4	0	0	3	4	3	0	1	4	4	0	0	1	5	3	1
7- Bayram Namazı	0	0	3	3	4	0	0	2	5	3	0	1	3	5	1	0	3	3	3	1
8- Cenaze Namazı	0	0	3	3	4	0	0	3	4	3	0	1	4	4	1	0	2	3	4	1
9- Teravih Namazı	0	0	3	3	4	0	0	2	5	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
10-Namazı Bozan Durumlar	0	0	3	4	3	0	0	3	4	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
11-Namazın İnsana Kazandırdıkları	0	0	2	5	3	0	0	3	6	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
12- Kunut Duaları ve Anlamı	0	1	2	4	3	0	0	1	6	3	0	2	2	6	0	0	2	1	6	1
ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED (S.A.V.)																				
3.ÜNİTE: SON PEYGAMBER HZ.MUHAMMED (S.A.V.)																				
1- Hz Muhammed'in Çağrısı: Mekke Dönemi	0	0	2	4	4	0	0	2	6	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.1.İlk Vahiy:	0	0	1	5	4	0	0	2	6	2	0	1	3	4	2	0	1	3	6	0
1.2.Yakın Çevreye Çağrı	0	0	2	3	5	0	0	2	3	5	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.3. Çağrının Yaygınlaşması	0	0	1	4	5	0	0	2	3	5	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.4. Hicret Olayı	0	0	2	3	5	0	1	1	4	4	0	0	5	3	2	0	1	3	5	1
2- Hz Muhammed'in Çağrısı: Medine Dönemi	0	0	2	4	4	0	0	1	6	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1. Peygamber Mescidi ve Sosyal İşlevi	0	1	0	4	5	0	0	2	6	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.2.Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri	0	1	1	4	4	0	1	1	5	3	0	1	4	2	3	0	2	3	4	1
2.3.Toplasal Barışın Kurulması	0	0	2	3	5	0	1	1	4	4	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
3-Hudeybiye Antlaşması ve Mekke'nin Fethi	0	1	1	5	3	0	0	2	4	4	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
4-Veda Hutbesi	0	1	0	4	5	0	0	2	4	4	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
5-Hz. Muhammed'in Vefatı	0	1	1	4	4	0	0	2	3	5	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
6-Nasr Suresi ve Anlamı	1	1	2	3	3	1	0	3	3	3	2	0	3	3	2	2	1	2	5	0

Tablo 4.3.1. (Devamı) Ortaokul 6. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU																				
4.ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İN ANA KONULARI																				
1- Kur'an-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları	0	0	3	2	5	0	1	5	2	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.1.İnanç	0	1	2	2	5	0	0	6	3	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.2.İbadet	0	0	3	2	5	0	0	6	3	1	1	1	3	5	0	0	1	5	3	1
1.3.Ahlak	0	0	3	3	4	0	1	4	4	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.4.Kıssalar	0	0	3	2	5	0	0	5	3	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
1.4.1. Hz. Eyüp	0	1	2	4	3	0	1	6	2	1	1	1	3	5	0	0	0	7	3	0
2.Kureyş Suresi	1	1	3	1	4	0	0	5	1	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: AHLAK																				
5.ÜNİTE: İSLAM'IN SAKINILMASINI İSTEDİĞİ BAZI DAVRANIŞLAR																				
1-Yalan Söylemek ve Hile Yapmak	0	0	2	4	4	0	0	3	5	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2-Gıybet ve İftira	0	0	2	4	4	0	1	1	6	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
3-Hırsızlık	0	0	1	6	3	0	0	2	6	3	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
4-Haset Etmek	0	0	0	7	3	0	1	2	4	3	0	2	3	4	1	0	0	4	4	2
5-Alay Etmek	0	0	0	8	2	0	0	2	7	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
6-Büyüklenmek (Kibir)	0	0	1	7	2	0	0	3	6	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
7-Kötü Zanda Bulunmak	0	1	0	7	2	0	1	1	6	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
8-Başkalarının Kusurlarını Araştırmak	0	0	1	7	2	0	0	2	7	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
9-Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık	0	0	0	9	1	0	0	2	6	2	0	1	5	3	1	0	0	5	4	1
10-Kötü Davranışlar Karşısında Duyarsız Kalmayalım	0	0	0	7	3	0	0	2	6	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
11-Felak Suresi ve Anlamı	1	1	1	5	2	1	2	1	4	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR																				
6.ÜNİTE: İSLAMİYET VE TÜRKLER																				
1-Türklerin Müslüman Oluşu	0	0	4	4	2	0	2	3	5	0	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2-Türklerin Arasında İslam'ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler	0	0	3	6	1	0	1	4	5	0	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1. Ebu Hanife	0	0	3	5	2	0	0	4	5	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.2. Maturidi	0	1	2	5	2	0	0	5	5	0	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.3. Ali Er-Rıza	0	0	3	5	2	0	0	4	5	1	0	1	4	4	1	0	1	6	2	1
2.4. Ahmet Yesevi	0	1	1	6	2	0	0	5	3	2	1	0	5	3	1	0	2	4	4	0
2.5. Ahi Ervan	0	2	2	4	2	0	2	4	3	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.6. Hacı Bektaş-i Veli	0	1	1	7	1	0	2	3	3	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.7.Mevlana Celaleddin-i Rumi	0	1	1	7	1	0	0	5	3	2	0	0	6	3	1	0	0	6	3	1
2.8.Yunus Emre	0	1	2	6	1	0	2	3	3	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
3-Türklerde Peygamber ve Ehlibeyt Sevgisi	0	1	2	5	2	0	0	5	5	0	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
4-Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları	0	0	3	6	1	0	1	4	4	1	0	1	5	2	1	0	0	7	2	1
5-Türklerin Bilime Katkıları	0	0	4	5	1	0	1	4	4	1	0	1	6	3	0	0	0	7	2	1
GENEL TOPLAM	3	31	123	313	210	2	27	187	307	155	425	35	97	103	28	412	44	98	107	19

Tablo 4.3.1'e göre, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında 6 ünite 68 konu yer almaktadır. Araştırma alt problemlerine göre adı geçen kitapta elde edilen bulgular şöyledir:

- a. Ünite başlığı-konu başlığı tutarlılığı: Hiç: 3, Az: 31, Orta: 123, Çok: 313, Tamamen: 210
- b. Konu başlığı-metin ana fikri tutarlılığı: Hiç: 2, Az: 27, Orta: 187, Çok: 307, Tamamen:155
- c. Konu başlığı-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 425, Az: 35, Orta: 97, Çok: 103, Tamamen: 28
- d. Metin ana fikri-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 412, Az: 44, Orta: 98, Çok: 107, Tamamen: 19 sonuçları elde edilmiştir.

Ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında toplam 53 görsel bulunmaktadır. Ders kitabında bulunan tüm görseller tek tek taranmış ancak, çoğunluğunu temsil ettiği düşünülen 12 adet görsel "Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin bulgular şöyledir:

Resim 4.3.1. İlahi Kitaplar¹¹⁴

Resim 4.3.1’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “İlahî kitabın anlamını açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Biz Vatanımızı ve Milletimizi Çok Severiz.” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 24. sayfasında sol üst köşede yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.2. İlahi Kitaplar

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			x
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		x	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			x
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	x		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	x		
TOPLAM		5	1	4

¹¹⁴ - Demirtaş, Kenan-Özdemir, Murat, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabı, Ankara, 2013, s.24

Resim 4.3.2. Asr Suresi ve Anlamı¹¹⁵

Resim 4.3.2’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Asr suresini ezbere okur ve anlamını söyler.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Asr Suresi ve Anlamı” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 26. sayfa altında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.3. Asr Suresi ve Anlamı

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	x		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			x
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			x
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	x		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		x	
TOPLAM		4	2	4

¹¹⁵ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.26

Resim 4.3.3. Günlük Namazlar¹¹⁶

Resim 4.3.3’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf ders kitabında “Günlük Namazları ve Namazın kılımlarını açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Günlük Namazlar” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 43. sayfa altında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.4. Günlük Namazlar

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	x		
2	Seviyesine uygun mu?	x		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	x		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			x
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	x		
6	Kalitesi yeterli mi?			x
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		x	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			x
9	Genel bir görüntüden çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?	x		
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			x
TOPLAM		5	1	4

¹¹⁶ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.43

Resim 4.3.4. Bayram Namazı¹¹⁷

Resim 4.3.4’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Vakit, cuma, bayram cenaze ve teravih namazlarının ne zaman ve nasıl kılındığını bilir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Bayram Namazı” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 52. sayfa altında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.5. Bayram Namazı

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		1	3	6

¹¹⁷ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.52

Resim 4.3.5. Son Peygamber Hz. Muhammed (S.A.V.)¹¹⁸

Resim 4.3.5’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Son Peygamber Hz. Muhammed (S.A.V.)” ünite kapağının ortasında kullanılmıştır. Kitabın 61. sayfa altında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.6. Son Peygamber Hz. Muhammed (S.A.V.)

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		X	
2	Seviyesine uygun mu?		X	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		2	5	3

¹¹⁸ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.61

Resim 4.3.6. Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri¹¹⁹

Resim 4.3.6’da verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed’in sosyal barışa ve eğitim-öğretime yönelik faaliyet ve düzenlemelerini örneklerle açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 72. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.7. Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	2	5

¹¹⁹ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.72

Resim 4.3.7. Sabır Örneği-1: Hz. Eyüp¹²⁰

Resim 4.3.7’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Eyyüp kıssasından hareketle sabrın güçlükler ve olumsuzlukları aşmadaki rolünü açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Sabır Örneği: Hz. Eyüp” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 91. sayfa altında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.8. Sabır Örneği-1: Hz. Eyüp

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		4	2	4

¹²⁰ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.91

Resim 4.3.8. Sabır Örneği-2: Hz. Eyüp¹²¹

Resim 4.3.8’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Eyyüp kıssasından hareketle sabrın güçlükler ve olumsuzlukları aşmadaki rolünü açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Sabır Örneği: Hz. Eyüp” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 92. sayfa altında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.9. Sabır Örneği-2: Hz. Eyüp

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	3	4

¹²¹ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.92

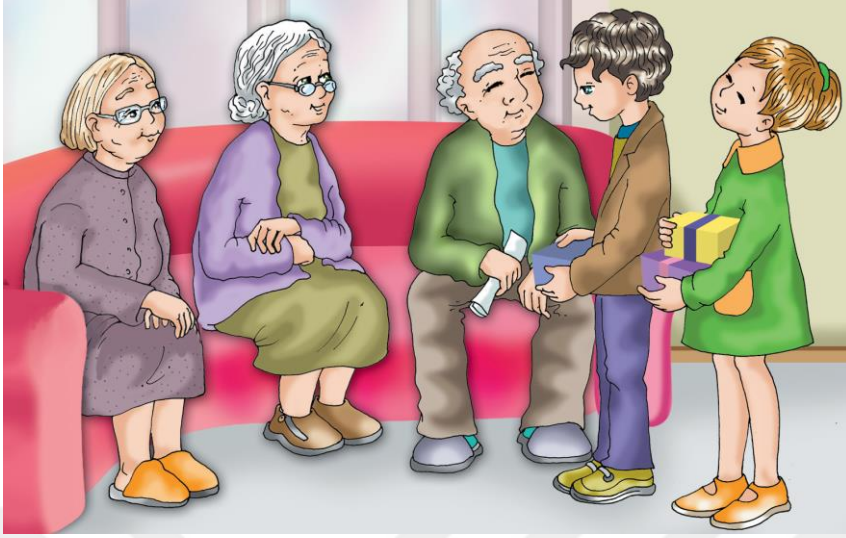
Resim 4.3.9. İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar¹²²

Resim 4.3.9'da verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar” ünitesinin kapağında kullanılmıştır. Kitabın 96. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.10. İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?	X		
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		4	3	3

¹²² - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.96

Resim 4.3.10. Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık¹²³

Resim 4.3.10’da verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “İslamiyet’in sakınmamızı istediği davranışların bireyde görülme nedenlerini araştırarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 112. sayfa başında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.11. Anne, Baba ve Büyüklere Saygısızlık

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		2	4	4

¹²³ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.112

Resim 4.3.11. Ali Er-Rıza¹²⁴

Resim 4.3.11’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Türkler arasında İslam’ın yayılmasında ve İslam anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetleri tanır.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Ali Er-Rıza” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 124. sayfa başında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.12. Ali Er-Rıza

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	5	3

¹²⁴ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.124

Resim 4.3.12. Ahmet Yesevi¹²⁵

Resim 4.3.12’de verilen görsel, ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında “Türkler arasında İslam’ın yayılmasında ve İslam anlayışının oluşmasında etkili olan şahsiyetleri tanır.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Ahmet Yesevi” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 124. sayfa başında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.3.13. Ahmet Yesevi

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	6	2

¹²⁵ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.125

Tablo 4.3.14. 6. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular

S. No	6. SINIF RESİMLERLE İLGİLİ GENEL BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resim	5	1	4
2	Resim	4	2	4
3	Resim	5	1	4
4	Resim	1	3	6
5	Resim	2	5	3
6	Resim	3	2	5
7	Resim	4	2	4
8	Resim	3	3	4
9	Resim	4	3	3
10	Resim	2	4	4
11	Resim	2	5	3
12	Resim	2	6	2
GENEL TOPLAM		37	37	46

Ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabından seçilen 12 resim, Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'ne göre incelenmiştir. 12 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'nde sorulan "Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?" sorularına ilişkin bulguların genel toplamında EVET: 37, KISMEN: 37, HAYIR: 46'dır.

4.4. ORTAOKUL 7. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR

Ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabı, Netbil Basım ve Yayıncılık A.Ş., tarafından 2012 yılında İstanbul'da basılmıştır. 6 ünite ve 160 sayfadan oluşan ders kitabında toplam 57 görsel bulunmaktadır. Çalışmamızda ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabı için hazırlan derecelendirme ölçeğine ilişkin bulgular Tablo 4.4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.4.1. Ortaokul 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI ÜNİTE NO ÜNİTE ADI ÜNİTE KONULARI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: İNANÇ																				
1.ÜNİTE: MELEK VE AHİRET İNANCI																				
1-Varlıklar Âlemi	0	2	4	3	2	0	1	3	4	2	1	2	4	3	0	1	3	2	4	0
2-Meleklerle İman	0	0	4	4	2	0	1	2	4	3	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2.1.Meleklerin Özellikleri ve Görevleri	0	0	4	3	3	0	0	4	3	3	1	3	2	3	1	1	2	4	2	1
2.2.Meleklerle İmanın, Davranışların Güzelleşmesine Katkısı	0	0	4	5	1	0	0	3	4	3	1	2	4	2	1	1	3	3	2	1
3-Kur'an'a Göre Cin ve Şeytan	0	1	3	5	1	0	1	3	3	3	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
4-Şeytanın Kötülüğünden Korunma Konusunda Kur'an'ın Öğütleri	0	0	4	5	1	0	0	3	3	4	0	3	3	3	1	1	2	4	2	1
5-Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar	0	0	5	3	2	0	1	4	3	2	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
6-Ahirete İman	0	0	4	4	2	0	0	3	5	2	1	1	3	4	1	1	2	4	3	0
7-Kıyamet ve Yeniden Dirilme	0	0	4	3	2	0	0	4	4	2	1	1	4	3	1	1	2	3	4	0
8-Dünya Hayatında Yapılanların Karşılığı: Ahiret	0	0	4	2	3	0	1	3	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
9-Nas Suresi ve Anlamı	0	2	3	2	3	0	1	4	3	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0

Tablo 4.4.1. (Devamı) Ortaokul 7. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI ÜNİTE NO ÜNİTE ADI ÜNİTE KONULARI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: İBADET																				
2.ÜNİTE: ORUÇ İBADETİ																				
1-Ramazan Ayı ve Önemi	0	1	2	5	2	0	1	3	6	0	1	0	6	3	0	0	2	4	4	0
2-Ramazan Orucu	0	1	2	3	4	0	1	3	4	2	0	2	5	3	0	0	3	3	4	0
3-Ramazan Ayı ve Oruçla İlgili Kavramlar	0	0	3	3	4	0	0	2	4	4	1	0	5	4	0	0	1	5	4	0
4-Muharrem Orucu	0	1	2	3	4	0	0	3	5	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
5-Oruç Tutarken Nelere Dikkat Etmeliyiz?	0	0	3	4	3	0	0	3	5	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
6-Orucu Bozan Durumlar	0	0	3	4	3	0	0	3	5	2	1	1	5	3	0	0	1	4	4	1
7-Oruç İbadetinin Kişiyeye ve Topluma Kazandırdıkları	0	0	4	4	2	0	1	3	5	2	0	2	5	3	0	0	1	5	4	0
8-Ramazan Bayramı Sevinci	0	0	3	4	3	0	1	2	4	3	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
9-Maun Suresi ve Anlamı	0	2	3	3	2	0	0	5	3	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED (S.A.V.)																				
3.ÜNİTE: BİR İNSAN VE PEYGAMBER OLARAK HZ MUHAMMED (S.A.V.)																				
1-Hz. Muhammed'in İnsani Yönü	0	1	2	4	3	0	0	4	5	1	1	3	2	4	0	2	2	1	5	0
2- Hz. Muhammed'in Peygamberlik Yönü	0	0	3	5	2	0	0	4	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2.1.Hz. Muhammed Son Peygamberdir	0	1	3	5	1	0	1	3	5	1	0	2	2	4	1	1	2	2	6	0
2.2.Hz. Muhammed Kur'an'ı Açıklayıcıdır	0	0	4	4	2	0	0	4	4	2	1	1	3	5	0	2	1	2	4	1
2.3.Hz. Muhammed İnsanlık İçin Bir Uyarıcıdır	0	1	2	5	2	0	1	3	6	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2.4.Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir	0	1	2	4	3	0	0	4	5	1	1	2	2	4	1	2	2	1	4	1
2.5. Hz. Muhammed Güzel Ahlakın Tamamlayıcısıdır	0	0	3	4	3	0	0	4	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0

Tablo 4.4.1. (Devamı) Ortaokul 7. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI ÜNİTE NO ÜNİTE ADI ÜNİTE KONULARI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: KUR’AN VE YORUMU																				
4.ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE YORUMLAR																				
1.Din ve Din Anlayışı	0	3	2	3	2	0	1	5	2	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2.Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri	1	1	3	2	3	0	1	4	3	2	0	4	5	0	1	1	3	1	4	1
3.İslam Düşüncesinde Yorum Biçimleri	0	3	3	2	2	0	1	4	4	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.1. İnançla İlgili Yorumlar	0	3	3	2	2	0	0	6	3	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.2. Fıkhi Yorumlar	0	3	2	3	2	0	2	3	4	1	0	3	6	1	0	0	4	1	5	0
3.3. Tasavvufi Yorumlar	1	2	3	2	2	0	0	5	3	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.1.Yesevilik	0	3	3	2	2	0	1	4	3	2	0	3	5	1	1	0	3	4	3	0
3.3.2.Kadirilik	0	2	3	2	3	0	0	6	2	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.3. Nakşibendilik	1	2	2	3	2	0	0	6	3	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.4. Mevlevilik	1	1	4	2	2	0	1	4	2	3	0	4	5	1	0	0	3	2	5	0
3.3.5.Alevilik Bektaşilik	1	2	2	3	2	0	2	3	2	3	0	3	6	0	1	0	4	3	2	1
3.3.5.Cem ve Cem evi	1	1	3	2	3	0	0	5	3	2	0	5	4	1	0	0	4	2	3	1
13.3.5.1.1.Razılık ve Kul Hakkının Sorulması	1	2	2	4	1	2	2	7	1	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.5.1.2. On İki Hizmet	0	2	3	4	1	0	0	5	3	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.5.1.3. Semah	0	3	2	4	1	0	0	4	4	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
13.3.5.2. Muhasiplik (Yol Kardeşliği)	0	3	2	4	1	0	0	6	3	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.5.3. Dua ve Gülbenkler	0	3	2	4	1	0	1	5	3	1	1	5	3	0	1	0	2	4	4	0
3.3.5.4. Hızır Orucu	0	3	2	4	1	0	0	6	3	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
4- Din Anlayışındaki Farklılıklar Niçin Zenginliktir?	0	3	2	3	2	0	0	5	3	2	1	4	4	0	1	0	2	4	4	0
5- Dinde Zorlama Yoktur	0	3	2	2	3	0	0	6	2	2	1	4	4	0	1	0	2	5	3	0

Tablo 4.4.1. (Devamı) Ortaokul 7. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÜNİTE NO																				
ÜNİTE ADI																				
ÜNİTE KONULARI																				
ÖĞRENME ALANI: AHLAK																				
5.ÜNİTE: DİN VE GÜZEL AHLAK																				
1.Din Güzel Ahlaklı Olmama Nasıl Katkı Sağlar?	0	0	2	5	3	0	0	5	5	0	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.İslam'da Övülen Bazı Ahlaki Tutum ve Davranışlar	0	0	1	4	5	0	0	3	5	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1. Doğruluk ve Dürüstlük	0	0	1	5	4	0	0	3	5	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.2.Başkalarına Maddi Yardımda Bulunmak (İnfak)	0	0	2	4	4	0	0	2	4	4	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.3.Emaneti Korumak	0	0	2	3	5	0	0	3	4	3	0	2	3	5	0	0	2	4	4	0
2.4.Adaetli Olmak	0	0	2	3	5	0	0	3	6	1	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.5.Hoşgörü ve Bağışlama	0	0	2	3	5	0	0	4	4	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.6.Alçak Gönüllülük (Tevazu)	0	0	2	4	4	0	0	4	4	2	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.7.Görgülü Olmak	0	0	2	4	4	0	0	4	4	2	0	1	5	4	0	0	2	3	5	0
2.8.Savurganlıktan Kaçınmak	0	0	2	4	4	0	0	4	4	2	0	1	5	4	0	0	2	3	5	0
ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR																				
6.ÜNİTE: KÜLTÜRÜMÜZ VE DİN																				
1-Kültür ve Kültürün Öğeleri	0	0	4	4	2	0	0	5	3	2	0	2	6	2	0	0	2	5	3	0
2-Dinin Kültürümüz Üzerindeki Etkileri	0	0	4	4	2	0	0	5	5	0	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0
2.1.Dilimizdeki Dini Motifler	0	0	5	3	2	0	0	5	3	2	0	4	5	1	0	0	4	3	3	0
2.2.Örf ve Adetlerimizdeki Dini Motifler	0	0	5	3	2	0	0	6	2	2	0	3	5	2	0	0	4	4	2	0
2.3.Musikimizdeki Dini Motifler	0	0	5	3	2	0	0	5	3	2	0	5	4	1	0	0	4	4	2	0
2.4.Mimarimizdeki Dini Motifler	0	0	5	4	1	0	0	4	4	2	0	3	5	2	0	0	4	4	2	0
3-Laiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün garantisidir	0	0	4	4	2	0	0	5	3	2	0	4	5	1	0	0	4	4	2	0
GENEL TOPLAM	7	62	187	224	159	2	24	258	241	120	324	85	140	77	13	324	84	107	117	9

Tablo 4.4.1'e göre, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında 6 ünite 64 konu yer almaktadır. Araştırma alt problemlerine göre adı geçen kitapta elde edilen bulgular şöyledir:

- a. Ünite başlığı-konu başlığı tutarlılığı: Hiç: 7, Az: 62, Orta: 187, Çok: 224, Tamamen: 159
- b. Konu başlığı-metin ana fikri tutarlılığı: Hiç: 2, Az: 24, Orta: 258, Çok: 241, Tamamen:120
- c. Konu başlığı-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 324, Az: 85, Orta: 140, Çok: 77, Tamamen: 13
- d. Metin ana fikri-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 324, Az: 84, Orta: 107, Çok: 117, Tamamen: 9 sonuçları elde edilmiştir.

Ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında toplam 57 görsel bulunmaktadır. Ders kitabında bulunan tüm görseller tek tek taranmış ancak, çoğunluğunu temsil ettiği düşünülen 12 adet görsel Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin bulgular şöyledir:

Resim 4.4.1. Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar ¹²⁶

Resim 4.4.1’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyü gibi batıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini fark eder.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar.” konusunda kullanılmıştır. Kitabın 24. sayfa başında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.2. Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			X
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		2	1	7

¹²⁶ - Nazım Genç, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7 Ders Kitabı*, İstanbul, 2012, s.24

Resim 4.4.2. Ahirete İman¹²⁷

Resim 4.4.2’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Ahiret, kıyamet, yeniden dirilme gibi kavramlar anlamlarını açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Ahirete İman” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 26. sayfa başında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.3. Ahirete İman

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	5	3

¹²⁷ - Genç, a.g.e., s.26

Resim 4.4.3. Oruç İbadeti ¹²⁸

Resim 4.4.3’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları açıklar.” 7. ünite kazanımlarını kazandırmak amacıyla “Oruç İbadeti” ünite kapak sayfasının ortasında kullanılmıştır. Kitabın 35. sayfasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.4. Oruç İbadeti

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	1	6

¹²⁸ - Genç, a.g.e., s.35

Resim 4.4.4. Ramazan Ayı ve Önemi¹²⁹

Resim 4.4.4’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Ramazan ayının önemini ve bu ayı önemli yapan hususları açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Ramazan Ayı ve Önemi” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 37. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.5. Ramazan Ayı ve Önemi

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			X
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	3	5

¹²⁹ - Genç, a.g.e., s.37

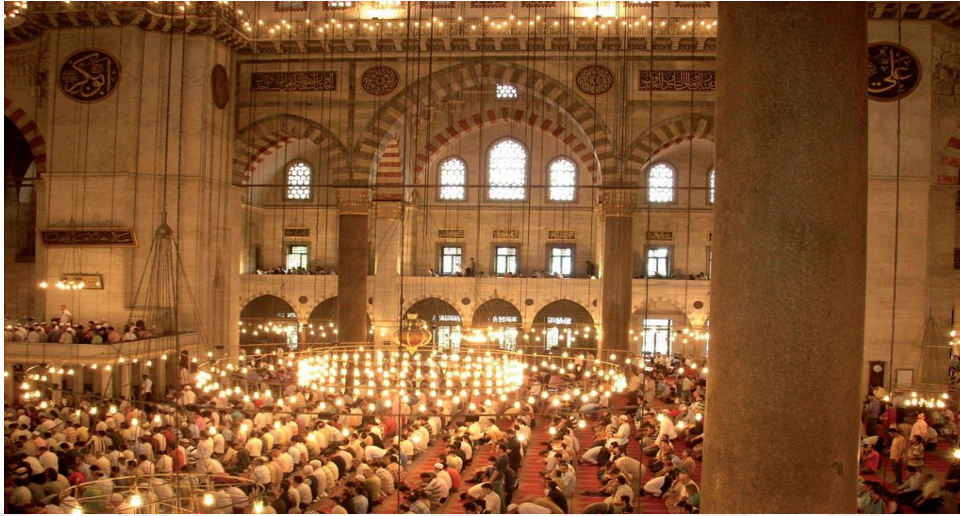
Resim 4.4.5. Hz. Muhammed Son Peygamberdir ¹³⁰

Resim 4.4.5’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed’in peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerine ayetlerden örnekler verir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hz. Muhammed Son Peygamberdir.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 61. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.6. Hz. Muhammed Son Peygamberdir

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	X		
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		4	5	1

¹³⁰ - Genç, a.g.e., s.61

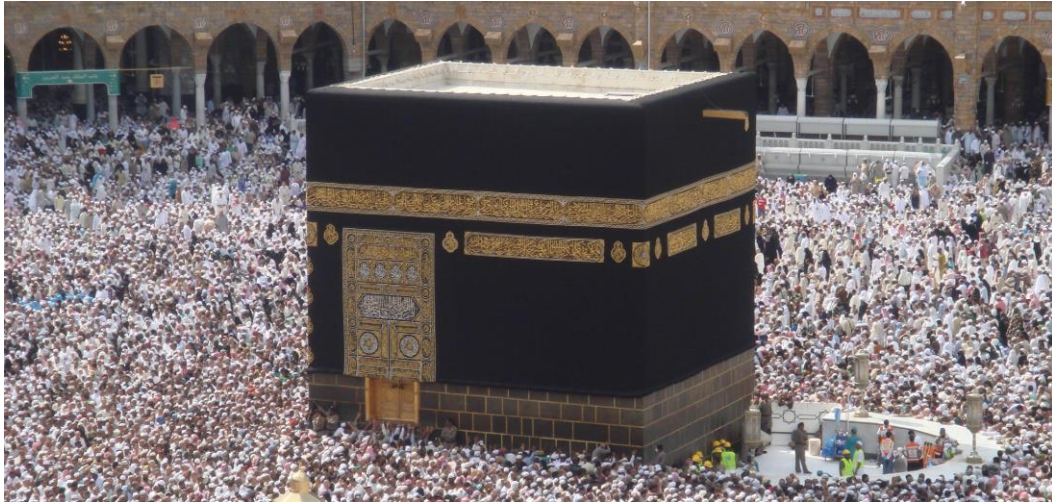
Resim 4.4.6. Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir¹³¹

Resim 4.4.6’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed’in insanlık için niçin bir rahmet olarak gönderildiğini fark eder.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 67. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.7. Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?			
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?	X		
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	2	4

¹³¹ - Genç, a.g.e., s.67

Resim 4.4.7. İslam Düşüncesinde Yorumlar¹³²

Resim 4.4.7’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünite kapağında kullanılmıştır. Kitabın 77. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.8. İslam Düşüncesinde Yorumlar

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	2	5

¹³² - Genç, a.g.e., s.77

Resim 4.4.8. Dinde zorlama Yoktur ¹³³

Resim 4.4.8’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Dinde zorlama olmadığını ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Dinde zorlama Yoktur.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 110. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.9. Dinde zorlama Yoktur

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	5	2

¹³³ - Genç, a.g.e., s.110

Resim 4.4.9. Emaneti Korumak¹³⁴

Resim 4.4.9’da verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “İslam’da övülen ahlaki tutum ve davranışlara Kur’an’dan ve Hz. Muhammed’in hayatından örnekler verir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Emaneti Korumak” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 122. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.10. Emaneti Korumak

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	5	3

¹³⁴ - Genç, a.g.e., s.122

Resim 4.4.10. Savurganlıktan Kaçınmak¹³⁵

Resim 4.4.10’da verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “İslam’da övülen ahlaki tutum ve davranışlara Kur’an’dan ve Hz. Muhammed’in hayatından örnekler verir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Savurganlıktan Kaçınmak” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 132. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.11. Savurganlıktan Kaçınmak

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	4	3

¹³⁵ - Genç, a.g.e., s.132

Resim 4.4.11. Mimarimizdeki Dini Motifler¹³⁶

Resim 4.4.11’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Dil, örf, âdet, musiki ve mimarideki dinî motiflere örnekler verir” kazanımını kazandırmak amacıyla “Mimarimizdeki Dini Motifler” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 149. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.12. Mimarimizdeki Dini Motifler

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	x		
TOPLAM		4	3	3

¹³⁶ - Genç, a.g.e., s.149

Resim 4.4.12. Laiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir¹³⁷

Resim 4.4.12’de verilen görsel, ortaokul 7. sınıf DKAB ders kitabında “Bireyin özgür biçimde herhangi bir dini, inancı seçmede ve o inançla ilgili düşüncelerini ifade etmede laikliğin güvence olduğunu açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Laiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 151. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.4.13. Laiklik, Din ve Vicdan Özgürlüğünün Garantisidir

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?	X		
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		4	2	3

¹³⁷ - Genç, a.g.e., s.151

Tablo 4.4.14. 7. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular

S. No	7. SINIF RESİMLERLE İLGİLİ GENEL BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resim	2	1	7
2	Resim	2	5	3
3	Resim	3	1	6
4	Resim	2	3	5
5	Resim	4	5	1
6	Resim	3	2	4
7	Resim	3	2	5
8	Resim	3	5	2
9	Resim	2	5	3
10	Resim	3	4	3
11	Resim	4	3	3
12	Resim	4	2	3
GENEL TOPLAM		35	38	45

Ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabından seçilen 12 resim, Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'ne göre incelenmiştir. 12 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'nde sorulan "Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?" sorularına ilişkin bulguların genel toplamında EVET: 35, KISMEN: 38, HAYIR: 45'dir.

4.5. ORTAOKUL 8. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS KİTABINA AİT BULGULAR

Ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabı, İlke Yayınları Ltd. Şti., tarafından 2012 yılında Ankara'da basılmıştır. 6 ünite ve 152 sayfadan oluşan ders kitabında toplam 52 görsel bulunmaktadır. Çalışmamızda ortaokul 8. Sınıf DKAB ders kitabı için hazırlan derecelendirme ölçeğine ilişkin bulgular Tablo 4.5.1'de verilmiştir.

Tablo 4.5.1. Ortaokul 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÜNİTE NO																				
ÜNİTE ADI																				
ÜNİTE KONULARI																				
ÖĞRENME ALANI: İNANÇ																				
1.ÜNİTE: KAZA VE KADER																				
1- Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır	0	1	3	4	2	0	2	2	4	2	0	2	4	4	0	0	3	3	3	1
2-Kader ve Evrendeki Yasalar	0	0	4	5	1	0	0	4	4	2	0	1	5	4	0	0	2	3	4	1
3-İnsan İradesi ve Kader	0	1	3	4	2	0	1	3	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.1. İnsanın Özgürlüğü ve Sorumluluğu	0	0	4	3	3	0	2	1	5	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.2.İnsanın Çabası: Ecel ve Rızık	0	1	3	3	3	0	1	2	5	2	0	2	3	3	2	0	3	3	2	2
3.3.Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür	0	0	4	3	2	0	2	1	5	2	0	1	4	5	0	0	2	3	3	2
4-Allah'a Güvenmek (Tevekkül)	0	0	4	3	2	0	0	4	4	2	0	1	5	4	0	0	1	4	3	2
5- Ayete'l-Kürsi ve Anlamı	0	2	2	5	1	0	1	3	4	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
ÖĞRENME ALANI: İBADET																				
2.ÜNİTE: ZEKÂT, HAC VE KURBAN İBADETI																				
1-İnsanın Paylaşma ve Yardımlaşma İhtiyacı	0	1	1	7	1	0	0	3	6	1	0	1	5	4	0	0	3	3	4	0
2- İslam'ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem	0	0	2	6	2	0	1	1	7	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3-Paylaşma ve Yardımlaşma İbadeti Olarak Zekât	0	0	2	7	1	0	0	3	5	2	0	2	4	3	1	0	1	4	5	0
4-Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka	0	1	1	6	2	0	1	1	6	2	0	2	4	3	1	0	1	5	3	1
5-Yardımlaşma Kurumlarımız	0	1	2	6	1	0	0	3	5	2	0	2	5	3	1	0	2	4	3	1
6- Hac Nedir ve Niçin Yapılır?	0	1	1	6	2	0	0	2	6	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
7-Hac ve Umre İle İlgili Kavramlar	0	0	2	6	2	0	0	4	5	1	0	1	4	4	1	0	2	4	3	1
8-Haccın İnsan Davranışı Üzerindeki Etkisi	0	0	2	6	2	0	1	1	7	1	0	1	4	5	0	0	3	3	3	1
9- Kurban Nedir ve Niçin Kesilir?	0	0	3	5	2	0	0	3	6	1	0	2	3	5	0	0	1	4	4	2

Tablo 4.5.1. (Devamı) Ortaokul 8. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN	HİC	AZ	ORTA	COK	TAMAMEN
ÜNİTE NO																				
ÜNİTE ADI																				
ÜNİTE KONULARI																				
ÖĞRENME ALANI: HZ. MUHAMMED (S.A.V.)																				
3.ÜNİTE: HZ. MUHAMMED'İN HAYATINDAN ÖRNEK DAVRANIŞLAR																				
1- Hz. Muhammed İnsanlara Değer Verirdi.	0	1	0	8	1	0	1	2	4	3	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
12- Hz. Muhammed Güvenilir Bir İnsandı.	0	1	0	6	3	0	1	1	5	3	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3-Hz. Muhammed Bilgiye Önem Verirdi	0	1	1	7	1	0	1	1	5	3	0	2	2	4	2	0	3	2	3	2
4-Hz. Muhammed Danışarak İş Yaptı	0	1	0	7	2	0	1	1	6	2	1	2	2	3	2	0	2	3	4	1
5-Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi	0	1	1	6	2	0	1	1	5	3	1	0	4	3	2	0	2	1	6	1
6-Hz. Muhammed Çalışmayı Sever ve Zamanı İyi Değerlendirirdi	0	1	0	7	2	0	1	1	5	3	1	0	3	4	2	0	2	2	4	2
7-Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi	0	1	1	5	3	0	1	1	6	2	1	1	2	4	2	0	2	2	5	1
8-Hz. Muhammed Hakkı Gözetirdi	0	1	0	6	3	0	1	2	5	2	1	1	1	5	2	0	1	4	3	2
9-Hz. Muhammed Doğayı ve Hayvanları Severdi	0	1	1	6	2	0	1	1	6	2	1	2	1	4	2	1	1	3	5	0
ÖĞRENME ALANI: KUR'AN VE YORUMU																				
4.ÜNİTE: KUR'AN'DA AKIL VE BİLGİ																				
1-Aklın Dini Sorumluluktaki Yeri ve Önemi	0	1	1	6	2	0	1	3	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2-Kur'an Aklımızı Kullanmamızı İster	0	1	2	5	2	0	2	2	4	2	1	2	3	2	2	0	2	4	2	2
3-Kur'an Doğru Bilgiye Önem Verir	0	1	0	7	2	0	2	1	4	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
4-Kur'an'da Bilgi Edinme Yolları	0	1	0	8	1	0	2	1	5	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
5-Bilgi Taassubu Önler	0	1	1	6	2	0	1	4	4	1	0	3	3	3	1	0	2	4	3	1
6-Sevgi ve Merhamet Örneği: Hz. Yusuf	0	2	2	5	1	0	3	1	5	1	0	4	2	2	2	0	2	2	5	1
ÖĞRENME ALANI: AHLAK																				
5.ÜNİTE: İSLAM DİNİNE GÖRE KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR																				
1-Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak	0	0	3	6	1	0	0	3	7	0	0	2	2	5	1	0	2	2	5	1
2-Kumar Oynamak	0	0	1	9	0	0	0	2	8	0	1	1	2	5	1	0	2	2	4	1
3-Kötü Alışkanlıklar Nasıl Başlıyor?	0	0	0	9	1	0	1	1	7	1	1	0	3	5	1	1	1	2	5	1
4-Kötü Alışkanlık ve Davranışlardan Nasıl Korunalım?	0	0	0	9	1	0	1	1	8	0	0	2	3	4	1	0	2	2	5	1
5-Başkalarına Zarar Vermek: Kul Hakkı	0	0	1	7	2	0	0	2	8	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0

Tablo 4.5.1. (Devamı) Ortaokul 8. Sınıf DKAB Ders Kitabı Bulguları

ÖĞRENME ALANI ÜNİTE NO ÜNİTE ADI ÜNİTE KONULARI	ÖLÇÜTLER																			
	Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı					Ünite Başlığı – Konu Başlığı Tutarlılığı				
	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN	HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	TAMAMEN
ÖĞRENME ALANI: DİN VE KÜLTÜR																				
6.ÜNİTE: DİNLER VE EVRENSEL ÖRGÜTLER																				
1- Din Niçin Evrensel Bir Gerçeklidir?	0	0	2	5	3	0	0	3	7	0	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2-Günümüzde Yaşayan Büyük Dinleri Tanıyalım	0	0	3	5	2	0	0	2	6	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
2.1.Hinduizm ve Budizm	0	0	2	7	1	0	0	2	7	1	0	2	3	5	0	0	1	4	3	2
2.2.Yahudilik	0	0	2	7	1	0	0	2	7	1	0	1	4	5	0	0	0	7	2	1
2.3.Hristiyanlık	0	1	2	4	3	0	0	3	6	1	0	1	4	5	0	0	1	3	5	1
2.4.İslam	0	0	3	4	3	0	0	2	7	1	0	1	3	5	1	0	0	6	3	1
3-Dinlerin ve İslam'ın Evrensel Öğütleri	0	0	3	4	3	0	0	3	5	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.1.Doğruluk	0	0	1	7	2	0	0	2	7	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.2.Temizlik	0	0	1	7	2	0	0	4	5	1	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.3.İyilik ve Yardımseverlik	0	0	1	6	3	0	0	2	6	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.4.Büyüklerle Saygı, Küçüklerle Sevgi Göstermek	0	0	2	6	2	0	0	4	4	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.5.Hayvanlara İyi Davranmak	0	0	3	6	1	0	0	2	6	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
3.6.Çevreyi Korumak	0	0	2	5	3	0	0	1	7	2	⁰	2	3	4	1	0	1	5	3	1
3.8.Başkalarına Zarar Vermemek	0	0	3	4	3	0	0	2	6	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
4-Başkalarının İnançlarına Hoşgörülü Olmak	0	0	2	5	3	0	0	3	5	2	¹⁰	0	0	0	0	¹⁰	0	0	0	0
GENEL TOPLAM	0	26	90	302	100	0	34	110	292	83	219	47	100	124	31	212	53	103	115	37

Tablo 4.5.1'e göre, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında 6 ünite 52 konu yer almaktadır. Araştırma alt problemlerine göre adı geçen kitapta elde edilen bulgular şöyledir:

a. Ünite başlığı-konu başlığı tutarlılığı: Hiç:0, Az: 26, Orta: 90, Çok: 302, Tamamen: 100

b. Konu başlığı-metin ana fikri tutarlılığı: Hiç: 0, Az: 34, Orta: 110, Çok: 292, Tamamen:83

c. Konu başlığı-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 219, Az: 47, Orta: 100, Çok: 124, Tamamen: 31

d. Metin ana fikri-görsel öge tutarlılığı: Hiç: 212, Az: 53, Orta: 103, Çok: 115, Tamamen: 37 sonuçları elde edilmiştir.

Ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında toplam 52 görsel bulunmaktadır. Ders kitabında bulunan tüm görseller tek tek taranmış ancak, çoğunluğunu temsil ettiği düşünülen 12 adet görsel Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre incelenmiştir. Ölçeğe ilişkin bulgular şöyledir:

Resim 4.5.1. Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır ¹³⁸

Resim 4.5.1’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Allah’ın her şeyi bir ölçüye göre yarattığına örnekler verir.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 13. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.2. Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?			X
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	2	5

¹³⁸ - Demirtaş, Kenan-Özdemir, Murat, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8 Ders Kitabı, Ankara, 2012, s.13

Resim 4.5.2. Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür¹³⁹

Resim 4.5.1’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Her canlının bir sonu olduğunun farkına varır.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 26. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.3. Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		3	5	2

¹³⁹ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.26

Resim 4.5.3. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka¹⁴⁰

Resim 4.5.3’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Zekât ve sadakanın birey ve topluma katkılarını araştırır.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 46. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.4. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?		X	
2	Seviyesine uygun mu?			X
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		2	6	2

¹⁴⁰ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.46

Resim 4.5.4. Yardımlaşma Kurumlarımız¹⁴¹

Resim 4.5.4’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Ülkemizdeki sosyal yardımlaşma kurumlarını tanır.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Yardımlaşma Kurumlarımız” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 51. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.5. Yardımlaşma Kurumlarımız

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kismen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?		X	
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?	X		
TOPLAM		3	3	4

¹⁴¹ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.51

Resim 4.5.5. Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi¹⁴²

Resim 4.5.5’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed’in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 73. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.6. Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		2	2	6

¹⁴² - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.73

Resim 4.5.6. Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi¹⁴³

Resim 4.5.6’da verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Hz. Muhammed’in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunur.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 79. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.7. Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	2	5

¹⁴³ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.79

Resim 4.5.7. Kur'an Aklımızı Kullanmamızı İster¹⁴⁴

Resim 4.5.7’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Kur’an’ın akli kullanmaya verdiği önemi örneklerle açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Kur’an Aklımızı Kullanmamızı İster.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 91. sayfa başında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.8. Kur'an Aklımızı Kullanmamızı İster

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	2	5

¹⁴⁴ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.91

Resim 4.5.8. Bilgi Taassubu Önler¹⁴⁵

Resim 4.5.8’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Taassubun zararlarını ve doğru bilginin kişiyi taassuba düşmekten korumadaki önemini açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Bilgi Taassubu Önler.” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 98. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.9. Bilgi Taassubu Önler

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	3	4

¹⁴⁵ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.98

Resim 4.5.9. Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak¹⁴⁶

Resim 4.5.9’da verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 107. sayfa sonunda yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.10. Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		3	5	2

¹⁴⁶ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.107

Resim 4.5.10. Kumar Oynamak¹⁴⁷

Resim 4.5.10’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Kumar, alkollü içki ve uyuşturucunun bireysel ve toplumsal zararlarını örneklerle açıklar.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Kumar Oynamak” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 113. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.11. Kumar Oynamak

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kismen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?		X	
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?		X	
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?		X	
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	7	1

¹⁴⁷ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.113

Resim 4.5.11. Hinduizm ve Budizm¹⁴⁸

Resim 4.5.11’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Günümüzde yaşayan dinleri temel özellikleriyle tanı.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Hinduizm ve Budizm” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 128. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.12. Hinduizm ve Budizm

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?	X		
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?			X
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?			X
TOPLAM		3	1	6

¹⁴⁸ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.128

Resim 4.5.12. Çevreyi Korumak¹⁴⁹

Resim 4.5.12’de verilen görsel, ortaokul 8. sınıf DKAB ders kitabında “Dinlerin ve İslam’ın evrensel öğütlerine örnekler vererek bunların insanlık için önemini fark eder.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Çevreyi Korumak” konusu içinde kullanılmıştır. Kitabın 141. sayfa ortasında yer alan görselle ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4.5.13. Çevreyi Korumak

S. No	RESİMLE İLGİLİ BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psiko motor) uygun mu?	X		
2	Seviyesine uygun mu?	X		
3	Kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu?		X	
4	Konunun hedeflerine hizmet ediyor mu?			X
5	Altında konuya uygun bir açıklama var mı?		X	
6	Kalitesi yeterli mi?			X
7	Öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?			X
8	Sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi?			X
9	Genel bir görüntüden çok dersteeki bir ayrıntıya işaret ediyor mu?		X	
10	İçinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?		X	
TOPLAM		2	4	4

¹⁴⁹ - Demirtaş ve Özdemir, a.g.e., s.141

Tablo 4.5.14. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular

S. No	8. SINIF RESİMLERLE İLGİLİ GENEL BULGULAR	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resim	3	2	5
2	Resim	3	5	2
3	Resim	2	6	2
4	Resim	3	3	4
5	Resim	2	2	6
6	Resim	3	2	5
7	Resim	3	2	5
8	Resim	3	3	4
9	Resim	3	5	2
10	Resim	2	7	1
11	Resim	3	1	6
12	Resim	2	4	4
GENEL TOPLAM		32	42	46

Ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabından seçilen 12 resim, Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'ne göre incelenmiştir. 12 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'nde “Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?” sorularına ilişkin bulguların genel toplamı EVET: 32, KISMEN: 42, HAYIR: 46'dır.

Tablo 4.2. Ders Kitaplardaki Resimlerle İlgili Genel Bulgular

S. No	RESİMLERLE İLGİLİ GENEL BULGU SONUÇLARI	Evet	Kısmen	Hayır
1	4. Sınıf Resimlerle İlgili Bulgular	29	52	39
2	5. Sınıf Resimlerle İlgili Bulgular	23	39	58
3	6. Sınıf Resimlerle İlgili Bulgular	37	37	46
4	7. Sınıf Resimlerle İlgili Bulgular	35	38	45
5	8. Sınıf Resimlerle İlgili Bulgular	32	42	46
GENEL TOPLAM		156	208	234

İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarından seçilen 60 resim Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre incelenmiştir. 60 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğinde sorulan “Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?” sorularına ilişkin bulguların genel toplamı: EVET:156, KISMEN: 208, HAYIR: 234’tür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına ve yorumlara dayalı olarak ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilecektir.

5.1. SONUÇ

Bu çalışmada ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında yer alan görsel materyaller ile içerik tutarlılığının incelenip çocukların görsel algı düzeyine uygun olup olmadığı problemi incelenmiştir. Elde edilen alt problemle ilgili bulgulara dayalı sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlı mıdır? Alt problemiyle ilgili sonuçlar şöyledir:

İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 77 konunun, ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlılık sonuçları, HİÇ: 4, AZ: 58, ORTA: 178, ÇOK: 137, TAMAMEN: 42'dir. Buna göre ilkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında ünite başlıkları ile konu başlıkları ORTA tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 106 konunun, ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlılık sonuçları, HİÇ: 5, AZ: 7, ORTA: 202, ÇOK: 175, TAMAMEN: 121'dir. Buna göre ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında ünite başlıkları ile konu başlıkları ORTA tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 53 konunun, ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlılık sonuçları, HİÇ: 3, AZ: 31,

ORTA: 123, ÇOK: 313, TAMAMEN: 210'dur. Buna göre ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında ünite başlıkları ile konu başlıkları ÇOK tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 57 konunun, ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlılık sonuçları, HİÇ: 7, AZ: 62, ORTA: 187, ÇOK: 224, TAMAMEN: 159'dur. Buna göre ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında ünite başlıkları ile konu başlıkları ÇOK tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 52 konunun, ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlılık sonuçları, HİÇ: 0, AZ: 26, ORTA: 90, ÇOK: 302, TAMAMEN: 100'dür. Buna göre ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında ünite başlıkları ile konu başlıkları ÇOK tutarlı olduğu söylenebilir.

Genel sonuç olarak, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. Sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında, ünite başlıkları ile konu başlıkları tutarlıklarına bakıldığında, HİÇ: 19, AZ: 184, ORTA: 780, ÇOK: 1151, TAMAMEN: 632'dir. Genel sonuca göre ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, ünite başlıkları ile konu başlıkları ÇOK tutarlı olduğu görülmektedir.

- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlı mıdır? Alt problemiyle ilgili sonuçlar şöyledir:

İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 77 konunun, konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlılık sonuçları, HİÇ: 0, AZ: 39, ORTA: 186, ÇOK: 151, TAMAMEN: 44'tür. Buna göre ilkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile metin ana fikri ORTA tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 106 konunun, konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlılık sonuçları, HİÇ: 2, AZ: 20, ORTA: 207, ÇOK: 193, TAMAMEN: 95'tir. Buna göre ortaokul 5. sınıfta okutulan

DKAB ders kitabında konu başlıkları ile metin ana fikri ORTA tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 53 konunun, konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlılık sonuçları, HİÇ: 2, AZ: 27, ORTA: 187, ÇOK: 307, TAMAMEN: 155'tir. Buna göre ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile metin ana fikri ÇOK tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 57 konunun, konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlılık sonuçları, HİÇ: 2, AZ: 24, ORTA: 258, ÇOK: 241, TAMAMEN: 120'dir. Buna göre ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile metin ana fikri ORTA tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 52 konunun, konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlılık sonuçları, HİÇ: 0, AZ: 34, ORTA: 110, ÇOK: 292, TAMAMEN: 83'tür. Buna göre ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile metin ana fikri ÇOK tutarlı olduğu söylenebilir.

Genel sonuç olarak, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında, konu başlıkları ile metin ana fikri tutarlılıklarına bakıldığında, HİÇ: 6, AZ: 144, ORTA: 948, ÇOK: 1184, TAMAMEN: 497'dir. Genel sonuca göre, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, konu başlıkları ile metin ana fikri ÇOK tutarlı olduğu görülmektedir.

- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki konu başlıkları ile görsel öğeler tutarlı mıdır? Alt problemiyle ilgili sonuçlar şöyledir:

İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 77 konunun, konu başlıkları ile görsel öğeler tutarlılık sonuçları, HİÇ: 121, AZ: 56, ORTA: 156, ÇOK: 64, TAMAMEN: 24'tür. Buna göre ilkokul 4. sınıfta okutulan

DKAB ders kitabında konu başlıkları ile görsel ögeler ORTA düzeyde tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 106 konunun, konu başlıkları ile görsel ögeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 83, AZ: 71, ORTA: 196, ÇOK: 134, TAMAMEN: 32'dir. Buna göre ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile görsel ögeler ORTA düzeyde tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 53 konunun, konu başlıkları ile görsel ögeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 425, AZ: 35, ORTA: 97, ÇOK: 103, TAMAMEN: 28'dir. Buna göre ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile görsel ögeler HİÇ tutarlı olmadığı söylenebilir.

Ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 57 konunun, konu başlıkları ile görsel ögeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 324, AZ: 85, ORTA: 140, ÇOK: 77, TAMAMEN: 13'tür. Buna göre ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile görsel ögeler HİÇ tutarlı olmadığı söylenebilir.

Ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 52 konunun, konu başlıkları ile görsel ögeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 219, AZ: 47, ORTA: 100, ÇOK: 124, TAMAMEN: 31'dir. Buna göre ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında konu başlıkları ile görsel ögeler HİÇ tutarlı olmadığı söylenebilir.

Genel sonuç olarak, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında, konu başlıkları ile görsel ögeler tutarlıklarına bakıldığında, HİÇ: 1172, AZ: 294, ORTA: 689, ÇOK: 502, TAMAMEN: 128'dir. Genel sonuca göre, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, konu başlıkları ile görsel ögeler HİÇ tutarlı olmadığı görülmektedir.

- İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarındaki metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlı mıdır? Alt problemiyle ilgili sonuçlar şöyledir:

İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 77 konunun, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 115, AZ: 71, ORTA: 152, ÇOK: 66, TAMAMEN: 15'tir. Buna göre ilkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında metin ana fikri ile görsel öğeler ORTA düzeyde tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 106 konunun, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 82, AZ: 75, ORTA: 183, ÇOK: 137, TAMAMEN: 39'dur. Buna göre ortaokul 5. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında metin ana fikri ile görsel öğeler ORTA düzeyde tutarlı olduğu söylenebilir.

Ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 53 konunun, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 412, AZ: 44, ORTA: 98, ÇOK: 107, TAMAMEN: 19'dur. Buna göre ortaokul 6. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında metin ana fikri ile görsel öğeler HİÇ tutarlı olmadığı söylenebilir.

Ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 57 konunun, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 324, AZ: 84, ORTA: 107, ÇOK: 117, TAMAMEN: 9'dur. Buna göre ortaokul 7. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında metin ana fikri ile görsel öğeler HİÇ tutarlı olmadığı söylenebilir.

Ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında yer alan 6 ünite ve 52 konunun, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlık sonuçları, HİÇ: 212, AZ: 53, ORTA: 103, ÇOK: 115, TAMAMEN: 37'dir. Buna göre ortaokul 8. sınıfta okutulan DKAB ders kitabında metin ana fikri ile görsel öğeler HİÇ tutarlı olmadığı söylenebilir.

Genel sonuç olarak, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarında, metin ana fikri ile görsel öğeler tutarlıklarına

bakıldığında, HİÇ: 1145, AZ: 327, ORTA: 643, ÇOK: 542, TAMAMEN: 119'dur. Genel sonuca göre, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarının, metin ana fikri ile görsel öğeler HİÇ tutarlı olmadığı görülmektedir.

- Çalışmamızda ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan DKAB ders kitaplarından seçilen 60 resim Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeğine göre de incelenmiştir. 60 resme ilişkin genel bulgular şöyledir: Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği'nde sorulan "Öğrencinin gelişim düzeyine (zihinsel, sosyal, duyuşsal ve psikomotor) uygun mu, seviyesine uygun mu, kitap ya da metnin içine yerleştirilmesi uygun mu, konunun hedeflerine hizmet ediyor mu, altında konuya uygun bir açıklama var mı, kalitesi yeterli mi, öğrenciyi düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu, sorularla resimlere dikkat çekilmiş mi, genel bir görünüşten çok dersteki bir ayrıntıya işaret ediyor mu, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve düzeyine uygun mu?" sorularına ilişkin bulguların genel toplamında EVET: 156, KISMEN: 208, HAYIR: 234'tür. İlkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında okutulan 5 adet DKAB ders kitabından seçilen 60 resim "Resimlerin İncelenmesi Değerlendirme Ölçeği" bulgu sonuçlarının genel toplamında HAYIR düzeyi 234 ile resimler uygun düzeyde değildir.
- DKAB ders kitaplarının içeriği, dersin genel amaçlarının yanında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtilen temel niteliklere, Talim Terbiye Kurulu'nca belirlenen esas ve konulara ve dersin genel amaçlarına uygun olmalıdır. İncelediğimiz DKAB ders kitaplarında din ve vicdan özgürlüğü, laiklik, demokrasi gibi temel ilkeler titizlikle işlenmiştir. Konular örneğin "Resim 4.1.9., Resim 4.2.11., Resim 4.4.8., ve Resim 4.5.8., vb. resimlerle desteklenmiştir.
- DKAB ders kitaplarının içeriğini oluşturan bilgiler ve kaynaklar sağlam olmalıdır; çünkü din ve ahlak alanında çok çeşitli bilgi kaynakları mevcuttur. İslam dini açısından baktığımızda bilgilerin Kur'an ve Sünnet merkezli olması gerekmektedir. İncelediğimiz DKAB ders kitaplarında

içeriği oluşturan bilgilerin genel olarak Kur'an ve Sünnet merkezli olduğu görülmektedir. Kitaplarda ayet ve hadisler, içeriği örneklendirmek, öğrencinin konuyu kavramasını kolaylaştırmak için sıkça başvurulmuştur. Ayetler ders kitaplarında genellikle parça içerisinde verilmiştir. Ancak; ayetler, öğrencileri aktif kılacak biçimde etkinlik içerisinde kullanılmamıştır. Ayetlerde geçen anlaşılması zor bazı kelimeler sadeleştirilmemiştir. Bundan dolayı ünite sonunda yer alan bazı surelerin anlamları yeterince anlaşılammaktadır. Ders kitaplarında yer alan ayetlerin çoğu öğrenci seviyesine uygun olmakla beraber; ayet meallerinin doğrudan meal kitaplarından aktarılması özellikle 4. sınıf ders kitaplarında yer alan ayetlerin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Kitaplarda yer alan ayetler dersin anlaşılmasına katkıda bulunurken, ders kitaplarında yer alan ayetlerin bazı konu parçalarında birden fazla yer alması, her ayetin anlaşılması önünde engel teşkil edebilmektedir. Bununla birlikte ayet ve hadisler, metin içerisinde anlaşılır olmasına karşın ayet ve hadisler açıklanmadığı için metnin akışı içerisinde kaybolduğu söylenebilir.

- İncelediğimiz DKAB ders kitaplarında hadisler yeterli ölçüde verilememektedir. Hadisler, öğrencilerin hazır bulunurlukları göz önüne alınarak anlaşılır bir dille yazılmıştır. Hadisler kullanım amacına uygun olarak hazırlanmış olduğundan konunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.
- DKAB ders kitaplarında konular hazırlanırken ayet ve hadisler, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırladığı onaylı meal, tefsir ve hadis kitaplarından kullanılmaya özen gösterilmelidir. Ayetler alıntılanırken de, dil ve anlatım açısından uygunluk esasına özen gösterilmeli, yanlış anlamaya götürecek kısaltmalardan kaçınılmalıdır.
- İncelediğimiz DKAB ders kitapları, mezhepler üstü olarak tanımlanamayacağı gibi, Kur'an merkezli olarak kabul görse de Hanefi mezhebi esas alındığı düşünülmektedir. İncelediğimiz DKAB ders kitapları bütün mezhepleri kapsamaktan uzak olduğu gibi, kültürel ve mezhepsel farklılıkları göz ardı etmektedir. DKAB ders kitaplarında, farklı dini inanç ve anlayışlar hakkında yeterli düzeyde bilgi

verilmemektedir. 7. sınıf ders kitabında yer alan “İslam düşüncesinde yorumlar” ünitesinde mezhepler ve dini anlayışlar konuları hakkında yeterli düzeyde bilgi verilmemektedir. Konular öğrencilerin seviyelerine uygun değildir.

- DKAB dersi genel olarak simgesel ve soyut konuları içermektedir. Örneğin, 5.sınıf inançla ilgili konular buna örnek gösterilebilir. 5. sınıf konuları üst sınıflara göre daha soyut olmasına rağmen öğrencilerin daha iyi anlamasını sağlayacak örneklere, görsel materyallere yer verilmemiştir. 5. sınıfın ilk ünitesi ve ilk konusu olan “Allah İnancı” dil açısından da diğer sınıflarla eşdeğer tutulmuş, öğrencilerin zor olan bu konuyu anlaması zorlaştırılmıştır. Bu konuda somut örneklerin çokça verilmesi ve görsel materyallerin sık kullanılması önemli olacaktır.
- DKAB ders alanının kendine özgü kelime, terim ve deyimleri bulunmaktadır. Bu kelime, terim ve deyimlerin yazılış, okunuş ve anlamlarının öğrenilmesi gerekmektedir; çünkü konular bu kavram ve kelimeler üzerine kurulabilmektedir. Bunları anlamayan öğrenci konuları da kavramayacaktır. İncelediğimiz DKAB ders kitaplarında ünite başlarında kavram haritaları ile hazırlık çalışmaları yeterince kullanılmamıştır. Örneğin 4. Sınıf, 5. sınıf ve 7. sınıf kitaplarında kavram haritaları kullanılmamış., 6. sınıf ile 8. sınıf ders kitaplarında kullanılan kavram haritaları açıklanamamıştır. Kullanılan kavramlar yetersizdir. Bu kavram haritaları ile hazırlık çalışmalarının yeterince kullanılması halinde konuların anlaşılması noktasında güçlük çekilmeyecektir.
- Ders kitaplarında işlenen konular anlatım bakımından bazı nitelikleri barındırması gerekmektedir. Bunların başında dil gelmektedir. Dilin sadeliği ve akıcılığı, kullanılan kelime ve terimlerin anlaşılabilirliğiyle ilgilidir. İncelediğimiz DKAB ders kitaplarında yer yer ağır dil kullanılmıştır. İslam dini açısından düşündüğümüzde birçok Arapça ve Farsça kelime olduğunu görürüz. Kullanılan kelime ve cümleler öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun olmalıdır. Kullanılan kelime ve cümlelerin Türkçe’de yaygın olarak kullanılanları seçilmeli, cümledeki kelime dizişleri dil kurallarına uygun olmalı, anlatımda öğrenciye doğrudan hitap eden sade bir üslup izlenmelidir.

- DKAB ders kitaplarında konuların anlatımlarında soyut konuların somutlaştırılmasında ve salt bilgilerin anlamlandırılmasında örneklere yer verilmelidir. DKAB ders kitabı, örnekler açısından zengin bir kitap olmalıdır; çünkü bu dersimizde çok sayıda dini terim ve kelime, dinsel ve ahlaki davranış bulunmaktadır. Nitelikli bir DKAB eğitim-öğretimin gerçekleşmesi için bol bol örneklere yer verilmelidir. İncelediğimiz DKAB ders kitapları örnekler açısından zayıf kalmaktadır. DKAB ders kitapları konu anlatımlarında, öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve seviyesine göre yeterli örnekler verilebilir. Hz. Muhammed'in (sav.) hayatını, çocuklarla ilişkisini, güzel ahlakını ve erdemli davranışlarını anlatan örneklere çokça yer verilebileceği gibi Türkiye'de ve dünyada popüler yazar ve sanatçıların O'nun hakkındaki görüşlerine de yer verilebilir.
- Konu anlatımında kullanılan örnekler, öğrencilerin yaş seviyelerine uygun olarak verilmeli ve her öğrenme alanı güncel konularla desteklenmelidir. Anlaşılması güç olan 7. sınıf konulardan İslam Düşüncesinde Yorumlar Ünitesi'nde din anlayışındaki yorum farklılıklarına ülkeler ve kültürler arasındaki farklılıklar güncel konularla örneklendirilebilir. Somut bir örnek olarak örtünme emri bir olmasına rağmen ülkeler arasındaki farklılıklar görselleştirilerek öğretilir. 6. sınıfta yer alan "Kültürümüz ve Din" ünitesinde mimarimizden, edebiyatımızdan ve musikimizden güncel örnekler verilerek öğrencilerin dikkati çekilebilir. 8. sınıfta yer alan ahlak öğrenme alanında yer alan kul hakkı kavramı güncel olaylarla ilişkilendirilebilir. Kul hakkı ifade edilirken suyu boşa harcamanın doğal sonuçlarıyla beraber kul hakkı olduğu vurgulanabilir. Hırsızlığın aynı zamanda kul hakkı da olduğu belirtilebilir. Aynı öğrenme alanında yer alan kumar, içki vb. kötü alışkanlıklar anlatılırken medyaya yansıyan olaylardan örnekler kullanılarak kötü alışkanlıkların olumsuz sonuçları değerlendirilebilir. Kumar kötü alışkanlığı anlatılırken yılbaşı çekilişinin haram olduğu hatırlatılarak güncel örneklerle ders kitabı daha zengin ve ilgi çekici hale getirilebilir.
- İncelenen ders kitaplarında her ünite başında, ünitenin ilk sayfasının üstünde dikkat çekici puntolarla ünitenin adı verilmiştir. Ünite adından sonra sayfanın uygun kısmında görsel kullanılmıştır. Ünite başlıklarında

kullanılan görsellerin çoğunluğu üniteyi temsil etmemektedir. Örneğin Resim 4.2.5., Resim 4.3.5., Resim 4.4.7. vb. görseller yanlış kullanılmıştır. Örneğin Resim 4.2.5’de verilen görsel, Ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabı “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” ünitesinde kapak olarak Mescid-i Haram’ın genel görünümü verilmektedir. Mescid-i Haram ve Kâbe Tevhid inancını temsil etmektedir. Mescid-i Haram’ın yerine Mescid-i Nebi verilebilir.

- Konu anlatımında kullanılan görseller, öğrencilerin yaş seviyelerine uygun olarak verilmeli ve her öğrenme alanını desteklenmelidir. Resim 4.2.9’da verilen görsel, Ortaokul 5. sınıf DKAB ders kitabında “Dinî ve millî bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıkla.” kazanımını kazandırmak amacıyla “Dini Bayramlarımız” konusunda Kurban Bayramının anlatıldığı kazanımda kullanılan resim, çocukların gelişimi açısından uygun olmayabilir. Kurban İbadeti ve Kurban Bayramı anlatılırken hedeflenen, öğrencinin kurban kesmesi, süslenmesi değil, kurban ibadetinin Allah’a yaklaşıma, dostluk, kardeşlik ve dayanışmanın bireyler arasında kurulmasını sağlayan bir ibadet olduğudur. Sayfaya süslenmiş kurban yerine kurban etinin dağıtılışını veya birlikte yenilişini gösteren bir resim kullanılabilir.
- Ders kazanımlarında tablo, grafik ve şemalar kullanılması halinde bilgiler öğrenciler tarafından daha iyi ve çabuk kavranacaktır. DKAB dersinde tablo, grafik ve şema kullanılabilecek birçok konu olmasına rağmen incelenen ders kitaplarında pek kullanılmadığı görülmüştür. Örneğin; Hz. Muhammed (sav)’in hayatının anlatıldığı ünite de kronolojik şema kullanılabilir. 5. sınıf “Allah’a inanıyorum” ünitesinde de Allah’ın sıfatları bir tablo halinde verilebilir. İbadetlerimiz ünitesinde namazların rekatları vb. konularda tablo ve şema kullanılması öğrencilerin konuları daha kolay öğrenmesini sağlayacaktır.
- Ders kitaplarındaki resimler konuyu doğru bir şekilde açıklamalıdır. Yani kullanılan resim, konunun ana fikrine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Bu nedenle kullanılan resim, vurgulanan anlam dışında bir anlam çağrıştırmamasına özen gösterilmelidir. İncelenen ders kitaplarında ana düşünceyle örtüşmeyen görseller kullanılmıştır. Örnek olarak Resim

4.3.3 verilebilir. Örnek verilen resim 6. sınıf ders kitabında ibadetlerimiz öğrenme konusunda Namaz ibadeti ünitesinde özensiz kullanılmıştır. İlgili konuda namazın geçerli olabilmesi için bulunması gereken namaza hazırlık şartlarının, yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Namazın hazırlık şartları sıralanırken Setr-i avret'in, namazın hazırlık şartlarından biri olduğu ifade edilmektedir. "setr", örtmek, kapatmak, "Avret" ise örtünmesi gereken yerler demektir. Setr-i avret, namazın farzlarından biridir. Erkeklerin avret yerleri ile kadınların avret yerleri farklıdır. Erkekler için kapatılması gereken yerler, göbekten diz kapağına kadar olan kısımdır. Kadınların avret yeri ise elleri ve yüzü hariç bütün vücududur. Ortaokul 6. sınıf DKAB ders kitabında bulunan "Günlük Namazlar" konusunu desteklemek amacıyla kullanılan 6 resim incelendiğinde Setr-i avrete uyulmadığı görülmektedir. Kullanılan resimlerde bayan öğrencinin bileklerinden koluna doğru açıklık görüldüğünden namazın hazırlık şartlarından Setr-i avretin ihlali nedeniyle namaz geçersiz sayılacaktır. Görsellerdeki bu dikkatsizlik nedeniyle öğrenciler metinde vurgulanmak istenen ana düşüncüyü doğru yorumlayamayacaktır.

- İncelenen DKAB ders kitaplarında görsel öğeler, biçim ve yerleştirme açısından özensizdir. Sayfa kenarlarına dikkat edilmemiştir. Konuları anlatmak için kullanılan görsel öğelerde, öğrencilerin öğrenme stillerinin farklılığı, gelişme düzeylerinin farklılığı, bilişsel gelişim süreçleri ve öğrenme güçlükleri dikkate alınmamıştır. Örneğin 4. sınıf resimlerin ebatları küçüktür. 5. sınıf resimlerin çoğu sayfa kenarlarına yerleştirilmiş. Ders kitaplarının gerek malzeme, gerekse görsel düzen açısından özensiz hazırlanışı daha ilk aşamada öğrencinin kitaba ve derse duyacağı ilginin azalmasına yol açar. Ne yazık ki kitapların çoğu çekici, heveslendirici ve özendirici değildir. Kitaplar günümüzdeki yönetsel yeniliklere göre değil de bilgi yükleyici, ezberciliğe dayanan geleneksel yöntem anlayışıyla hazırlanmıştır.
- DKAB ders kitaplarındaki metinler içinde kullanılan görsel öğelere ya atıf yoktur ya da yetersizdir. Metinlerdeki bazı görsel öğeler, eğitim-öğretime dâhil edilmemiştir. Kullanılan bazı görsel öğeler yazılı öğelerle

açıklanmamıştır. Paragraf aralarına metin bölünerek yerleştirilmiş, atıf yapılan görsel öğelerle aynı sayfada yer almamıştır. Metin alt açıklamaları yetersizdir. Metinde anlatılanlarla ilgili verilen görsel öğenin ifade ettiği konunun uyumu konusunda da sıkıntılar vardır. Konuyla uzaktan ilgili görsel öğeler kullanılmış ve bu görseller özensiz yerleştirilmiştir. Örnek olarak Resim 4.1.9, Resim 4.5.5, Resim 4.5.7, Resim 4.5.12 görseller verilebilir.

- Resimlemelerin baskı ve kâğıt kalitesinin çok düşük olduğu, ayrıca kâğıt kalitesindeki düşüklük nedeniyle yazıların, fotoğrafların ve resimlemelerin sayfanın arkasındaki görüntülerle karıştığı gözlenmektedir. Örnek olarak Resim 4.2.8, Resim 4.3.2, Resim 4.3.12, Resim 4.4.12, Resim 4.5.8 görseller verilebilir. Resimlemelerde kullanılan renklerin birbirleriyle uyumsuz, çamurlaşmış ve mat olduğu, ders kitaplarında kullanılması gereken canlı ve ana renklerin pek çok resimlemede kullanılmadığı görülmektedir.
- Kullanılan görsellerin bir kısmında hedef kitlenin ait olduğu kültür yapısı, sosyo-kültürel ortam, yaşam biçimi gibi etmenlerin dikkate alınmadan seçildiği görülmektedir. Örnek olarak Resim 4.1.10, Resim 4.1.11, Resim 4.1.12, Resim 4.2.6, Resim 4.3.10 görseller verilebilir. Örnek olarak verilen görsellerin Türk-İslam aile yapısına, sosyo-kültürel ortam ve yaşam biçimine uymadığı görülmektedir.
- Görsellerin birçoğunun teknik imkânların elverdiğinden daha küçük ya da büyük basılması nedeni ile renklerinin, hatlarının ve formlarının birbirine girdiği gözlenmektedir. Örneğin İlkokul 4. sınıfta kullanılan resimlerin çoğunluğunun boyutları küçüktür. Bazı görsel elemanların, çocuğun dikkatini konuyla ilgisi olmayan yerlere kaydırabilecek nitelikte olduğu görülmektedir. Kullanılan görsellerin bir kısmının orijinallikten uzak olduğu, kendine özgü bir anlatım diline sahip olamadığı, büyük-küçük, yakın-uzak gibi kavramların resimlemelerde hissettirilemediği ya da yanlış hissettirildiği gözlenmektedir.

5.2. ÖNERİLER

- DKAB ders konularının çoğunluğu soyuttur. Öğrencilerin bu konuları kavrayabilmeleri için resimlerden yararlanılmalıdır. Görseller, resim ve grafik alanında uzman kişiler tarafından hazırlanmalıdır. Resimleme işinin bu alanda eğitimsiz çizerlere yaptırılmamasının, bu işin verildiği kişilerde belirli kriterler aranmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir. Ayrıca kitabın genel tasarımının, görsellerin resim ve grafik alan uzmanlarından oluşan bir kurul tarafından desteklenmesi yerinde olacaktır.
- Talim Terbiye Kurulu, ders kitabı yazımı için tek bir yazar yerine; psikolog, pedagog, alan uzmanı, eğitim teknoloğu, grafik tasarımcısı, ressam, program geliştirme uzmanı, ölçme değerlendirme uzmanı ve kitapları okuyacak öğrencilerden oluşan komisyonlarla çalışmaya başlamış olmasına rağmen bu çalışmaların tam olarak uygulandığını söylemek mümkün değildir. Bu komisyonların aktif hale getirilmesiyle ders kitapları daha kullanışlı ve faydalı hale gelebilir.
- DKAB ders kitaplarında, her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışlarına yer verilmelidir.
- DKAB ders kitaplarında, öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmelidir. Her ünitenin sonunda da özet verilmelidir.
- DKAB ders kitaplarındaki görsel öğeler hedef davranışlara, öğrenci ihtiyaçlarına, öğretim ilke ve yöntemlerine ve eğitim-öğretim teknolojisine göre yeniden düzenlenmelidir. Aksi takdirde eğitim ve öğretime katkı sağlayacağı umulan ders kitapları ve içindeki görsel malzemeler görüntüden ibaret kalacaktır.

- DKAB ders kitaplarında yer alan görsel öğeler öğrenci ihtiyaçlarına cevap verecek, konuyu yansıtacak biçimde olmalıdır.
- DKAB ders kitaplarında kullanılan resimlemeler, çocuğun günlük hayatı ile bağ kurmalı; kafasını karıştıracak detaylara yer verilmemelidir.
- DKAB ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerin konu ile uygunluğuna önem verilmelidir.
- DKAB ders kitaplarında yer alan resim, fotoğraf, minyatür, karikatür gibi görsel öğeler öğrencilerin öğretim hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmalıdır.
- DKAB ders kitaplarının görsel açıdan zenginleştirilmesi ve kitapların görselliğine önem verilmesi gerekir. Kitapların görselliği, öğrencileri motive edici öğelerle zenginleştirilmelidir. Ders kitapları kuru anlatımdan kurtarılmalıdır.
- DKAB ders kitabı resimlemeleri hazırlanırken bu alanda yapılan araştırmalar dikkate alınabilir ve uygulanabilir.
- DKAB ders kitabı görselleri ve tasarımları farklı kaynaklardan alınmamalı, bunun yerine kendine has, özgün, orjinal fotoğraf ve resimlemeler kullanılmalıdır.
- Ders kitaplarının baskı kalitesi artırılmalı, kalitesiz malzeme kullanımına bağlı olan baskı kalitesi düşüklüğünün, resimleme ne kadar iyi olursa olsun olumsuz sonuçlar vereceği unutulmamalıdır.
- DKAB ders kitaplarındaki resimleme ve tasarım işlemleri, eğitimsiz dizgicilerin, matbaacıların insafına bırakılmamalıdır.

KAYNAKLAR

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Sistemi*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2007

ARSLAN, Mehmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010

AYDIN, İsmail, *Osmanlıdan Günümüze Tarih Ders Kitapları*, Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, 2001

BAĞCI, Hakkı, *Dokuzuncu Sınıf Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ders Kitabının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*, AÜ, EBE, YYLT, Eskişehir, 2007

BULUT, Saliha, *İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi*, Niğde Üniv, SBE, YYLT, Niğde, 2008

CEYHAN, Erdal ve Birol Yiğit, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005

CİNKILIÇ, Ersin, *Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Ders Kitapları ile İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Ünitelerindeki Görsel Malzeme Sunumunun Karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi, EBE, YYLT, Ankara, 2010

CÜCELOĞLU, Doğan ve İrfan Erdoğan, *Öğretmen Olmak, Bir Can'a Dokunmak*, Final Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2013

DEMİREL Özcan vd, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Edt. Özcan Demirel, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2017

-----, Özcan, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2004

-----, Özcan ve Kasım Kıroğlu, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Edt. Özcan Demirel, Kasım Kıroğlu, Pegem A Yayıncılık, Ankara, Eylül, 2005

-----, Özcan ve Zeki Kaya, “Eğitimle İlgili Temel Kavramlar”, *Eğitim Bilimine Giriş*, Edt. Özcan Demirel ve Zeki Kaya, Pegem Akademi Yay, Ankara, Ekim, 2009

-----, Özcan, “Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri”, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Edt. Özcan Demirel ve Kasım Kıroğlu, Öğreti Yayıncılık, Ankara, 2006

DEMİRTAŞ, Kenan ve Murat Özdemir, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6 Ders Kitabı*, İlke Yayınları Ltd. Şti., Ankara, 2013

-----, Kenan ve Murat Özdemir, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8 Ders Kitabı*, İlke Yayınları Ltd. Şti., Ankara, 2012

DÖNMEZ, Cengiz, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, Edt. C. Şahin, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2003

ERTÜRK, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Meteksan Ltd Şti, Ankara, 1982

GENÇ, Nazım, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7 Ders Kitabı*, Netbil Basım ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2012

GÜNDÜZ, Muhammed Muhdi, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi V. Sınıf Ders Kitabının Gange'nin Öğretim İlkelerine Göre İçerik Açısından İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, EBE, YYLT, Konya, 2010

GÜNEŞ, Firdevs, *Ders Kitaplarının İncelenmesi*, Ocak Yayınları, Ankara, 2002

HALİS, İsa, “Öğretim Ortamında Kullanılan Yaygın Materyal Türleri”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Edt. Rauf Yıldız, Atlas Kitabevi, Konya, Eylül, 2004

KANİ, İbrahim, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5 Ders Kitabı*, Ada Matbaacılık, Ankara, 2013, Sayfa Sayısı:154

KARAHAN, Yılmaz, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4 Ders Kitabı*, Gizem Yayıncılık, Ankara, 2012, Sayfa Sayısı:149

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2004

KARATAŞ, Süleyman ve Mehmet Yapıcı, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin İşlenişi ve Uygulama Örnekleri*, Afyon Kocatepe Üniv, EF, SBD, C.VIII, S.2, Aralık, 2006

KILIÇ, Abdurrahman ve Serdal Seven, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2008

KILIÇ, Ali, *İlköğretim Ders Kitaplarında Resimleme İçerik İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, İlköğretim İkinci Sınıf İçin Türkçe Ders Kitabının Tasarımı ve Resimlemesi*, HÜ, SBE, YDT, Ankara, 2003

KILIÇ, Ziya, *Konu Alanı Ders kitabı İnceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi 4-8*, Nobel Yayınları, Ankara, 2001

KILIÇOĞLU, İltar, *İlköğretim İngilizce Ders Kitaplarındaki (11-14 Yaş) Resimlemelerin Çocukların Yaş Grubuna Uygunluğu*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, YYLT, Samsun, 2008

KIRBAŞ, Abdulkadir vd., *İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Öğelere Öğretmen Görüşlerinden Hareketle Eleştirel Bir Bakış*, Turkish studies- International

Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, C.7, S.4, Ankara, 2012

KOÇ, Mustafa, “Temel Kavramlar, Öğretim Hedefleri ve Araç Seçimi”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Edt. Rauf Yıldız, Atlas Kitabevi, Konya, Eylül, 2004

SARITAŞ, Mustafa, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2007

SÖNMEZ, Veysel, *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2007

ŞİMŞEK, Nazmi, *Derste Eğitim Teknolojisi Kullanımı*, Anıl Matbaası, Ankara, 1997

TEKİN, Halil, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Yargı Yayınları, Ankara, 1996

TOSUN, Cemal vd., “Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu”, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* 4-8, Edt. Leyla Küçük Ahmet, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Kasım, 2001

TOSUNOĞLU, Mesiha, M. Metin Arslan ve İdris Karakuş, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Anıtepe Yayınları, Ankara, 2001

TURAL, Evren, *İlköğretim II. Basamak Fen Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi*, Ondokuzmayıs Üniversitesi, SBE, YYLT, Samsun, 2007

UŞUN, Salih, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006

ÜNAL, Nuri Özgür, *Ders Kitabı Resimlerinin Analizi*, GÜ, SBE, YYLT, Ankara, 2001

YILDIRAN, Necla Burcu, *İlköğretim 8. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarı İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi ve İçerik Analizinin Yapılması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Adana, 2007

SANAL KANAKLAR

<http://www.ozetbilgiler.com/kitap-nedir>, (25.08.2014)

MEB Ders Kitapları İncelemesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler,
<http://ttkb.meb.gov.tr/www/kriterler/dosya/9> (25.03.2018, 22:13)

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Mezher GÜMÜŞ, 1977 yılında Diyarbakır-Bismil İlçesi Üçtepe köyünde doğdu. İlkokulu Diyarbakır'ın Bağlar Merkez İlçesi Şehit Namık Tümer İlkokulu'nda, ortaokul ve liseyi Diyarbakır Yenişehir İlçe Merkez Diyarbakır İmam-Hatip Lisesi'nde okudu. 2001 yılında Diyarbakır-Bismil İlçe Merkez Fatih Camiine İmam-Hatip olarak atanıp ilk görevine başladı. Lisans eğitimini 2007 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. 2010 yılında Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tezsiz Yüksek Lisansını tamamlayarak Öğretmenlik görevine 2011 yılında Diyarbakır'da başladı. Halen Diyarbakır'ın Çınar İlçesi Çınar İmam-Hatip Ortaokulu'nda Müdür yardımcısı olarak mesleğine devam etmektedir.

VITAE

Mehmet Mezher GÜMÜŞ was born in 1977 in the village of Üçtepe, Diyarbakır-Bismil province. He completed his primary education at Şehit Namık Tümer in Diyarbakır, and the secondary school and high school in Diyarbakır Yenişehir District Center Diyarbakır Imam-Hatip High School. In 2001, he was appointed as Diyarbakır-Bismil District Center Fatih Mosque Imam-Hatip and started his first duty. He completed his bachelor's degree education at the Faculty of Theology of Ankara University in 2007. He completed his Master's Degree with Non-Thesis at Dicle University Social Sciences Institute in 2010 and started his teaching career in Diyarbakır in 2011. He still continue his career as Assistant Principal at Çınar İmam-Hatip Ortaokulu in Çınar District of Diyarbakır.